

Helsingin yliopisto

Taloustieteen laitos

Kuluttajaekonomia

Toteuttajia, epäonnistujia ja irrottautujia
- nuoruuden kulttuuriset ihanteet
omaelämäkerrallisissa teksteissä

MAISTERINTUTKIELMA KULUTTAJAEKONOMIASSA MAATALOUS-
METSÄTIETEIDEN MAISTERIN TUTKINTOA VARTEN

Eliisa Kylkilähti

Syksy 2012

Tiedekunta/Osasto — Fakultet/Sektion — Faculty		Laitos — Institution — Department	
Maatalous-metsätieteellinen tiedekunta		Taloustieteen laitos	
Tekijä — Författare — Author			
Eliisa Kylkilähti			
Työn nimi — Arbetets titel — Title			
Toteuttajia, epäonnistujia ja irrottautujia – nuoruuden kulttuuriset ihanteet omaelämäkerrallisissa teksteissä			
Oppiaine — Läroämne — Subject			
Kuluttajaekonomia			
Työn laji — Arbetets art — Level		Aika — Datum — Month and year	Sivumäärä — Sidoantal — Number of pages
Maisterintutkielma		Syyskuu 2012	98 s. + liitteet 3 s.
Tiivistelmä — Referat — Abstract			
<p>Tutkielmassa tarkastellaan kulttuurista tarinaa nuoruuden ihanteista ja normeista sekä nuorten suhtautumista niihin. Tutkimuksen aineistona on 51 alle 25-vuotiaiden nuorten kirjoittamaa omaelämäkerrallista tekstiä. Aineisto kerättiin kirjoituskilpailulla, jossa pyydettiin kirjoittamaan, millaista on olla nuori tämän päivän Suomessa. Tutkimuksessa käytetty teoreettinen lähestymistapa on kaksitasoinen. Yhtäältä tarkastellaan kulttuurisia normeja ja toisaalta kirjoittajien henkilökohtaisia kokemuksia. Aineiston analyysin menetelmänä on käytetty lähilukua. Tutkimuksessa tarkastellaan aineistoa tarinoina. Tarinoiden avulla kulttuuriin sosiaalistetut nuoret saavat tarinan malleja kotoa, koulusta, mediasta ja kavereilta.</p> <p>Kulttuurisesti nuorten odotetaan aikuistuvan, etenevän tietyillä elämänalueilla ja tekevän elämässään hallittuja valintoja. Nuoret kirjoittavat nuoruudesta perinteiseen tapaan vapautena ja huolettomuutena. Mutta nuoret kirjoittavat myös elämäänsä kuuluvasta ahdistuksesta ja häpeästä, jotka kumpuavat siitä, ettei nuori koe menestyvänsä odotetulla tavalla. Teknologian arkipäiväistyminen ja lama ovat vaikuttaneet nuorten elämään sukupolvikokemuksina. Lamasta huolimatta nuoret ovat kasvaneet runsauden yhteiskunnassa, jossa myös nuoruuden elämänvaiheköyhyys on suhteellista. Tällöin nuorella ei ole riittävästi taloudellisia voimavaroja kulttuurisesti hyväksyttävään elämään. Kaikki nuoret eivät koe elämänvaiheköyhyyttä. Lisäksi menestyminen edellyttää elämänhallintaa, kykyä tehdä oikeita valintoja vaihtoehtojen paljoudesta.</p> <p>Kulttuurisissa mallitarinoissa esitellyistä tavoiteltavista ihanteista rakentuu nuorten teksteissä yhdenmukaisena, normatiivisena ja keskiluokkaisena näyttäytyvä ihanne-elämän kuvasto. Kulttuuristen ihanteiden mukaan menestyvän nuoren on osattava pukeutua ja näytettävä hyvältä sekä hallittava teknologia, muutettava lapsuudenkodistaan varhain ja tavoiteltava omistusasumista, elettävä ydinperhe-elämää sekä edettävä opinnoissaan ja tyourallaan. Nuorten tarinoissa suhtautuminen kulttuuriin ihanteisiin vaihtelee. Nuoret rakentavat omaa identiteettiään kirjoittamalla tarinansa päähenkilön eli itsensä suhtautumisesta kulttuuriin normeihin. Ihannetta tavoitteleva ja toteuttava identiteetti-positio nimetään tutkimuksessa toteuttajaksi. Epäonnistujana ihanteiden tavoittelussa yrityksistä huolimatta epäonnistutaan. Irrottautujana sen sijaan kulttuuriin ihanteisiin suhtaudutaan kriittisesti ja esitetään vaihtoehtoisia tavoitteita.</p>			
Avainsanat — Nyckelord — Keywords			
nuoruus, kulttuurinen ihanne, identiteetti-positio, menestys, tarinallisuus			
Säilytyspaikka — Förvaringsställe — Where deposited			
Taloustieteen laitos, kuluttajaekonomia; Viikin tiedekirjasto			
Muita tietoja — Övriga uppgifter — Further information			

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Tutkimuksen lähestymistapa, aineisto ja analyysi.....	6
2.1	Teoreettiset lähtökohdat ja tutkimusongelma	6
2.2	Omaelämäkerrallinen aineisto tutkimuskohteena.....	11
2.3	Aineiston analyysi	17
3	Nuoruus muuttuvassa yhteiskunnassa – rajallisia resursseja ja elämänhallintaa	23
3.1	Nuoret sukupolvena	23
3.2	Nuorten elämänvaiheköyhyys runsauden yhteiskunnassa	25
3.3	Pakkovalintaa ja elämänhallintaa mahdollisuuksien paljoudessa	31
4	Nuoruuden kulttuuriset ihanteet	39
4.1	Kulttuuriset normit ja ihanne menestyksestä	39
4.2	Hyvältä näyttäminen ja teknologian hallitseminen menestymisenä.....	43
4.3	Koti ja perhe – lähtökohdat, itsenäistymisen ensiaskeleet ja aikuisuuden tavoitteet	53
4.4	Oikeilla koulutusvalinnoilla menestyksekkäälle työuralle	63
5	Moniääniset kirjoitukset ja vaihtuvat identiteetti-positiot.....	69
5.1	Toteuttaja tavoittaa ihannetta	71
5.2	”Olen vain epäonnistunut vääränlainen virheihminen” – epäonnistujan häpeä	74
5.3	Irrottautujalla on omat ihanteet	78
6	Johtopäätökset	82
	Lähteet.....	86
	LIITTEET.....	99

1 Johdanto

”Olipa kerran...” Tarinoita tehdään meille tutuiksi jo lapsena kuultuina satuina. Ne kasvattavat kulttuurista pääomaamme ja opettavat oikean ja väärän eron sekä totuttavat meidät kertomaan juonellisia tarinoita. Tarinoita kerrotaan myös mediassa: TV-sarjojen ja naistenlehtien haastattelut rakentavat kulttuurista tarinaa. Tarinoilla on yleensä päähenkilö, joka tulee lukijalle muita tutummaksi. On ennalta harkittua, mitä tarinoiden henkilöistä kerrotaan ja millaisiin asemiin henkilöt tarinassa asetetaan. Televisiosarjoissa nämä päätökset tekee käsikirjoittaja, saduissa kirjailija ja naistenlehdissä toimittaja – omaelämäkerrallisissa tarinoissa kirjoittaja on itse tarinansa päähenkilö.

Vuonna 1959 Saturday Evening Post -lehden kannessa esiteltiin ”amerikkalainen unelma”. Kuvassa nuori mies ja nuori nainen istuvat lähekkäin puun juurella ja katselevat taivaalle unelmoiden isosta omakotitalosta, uima-altaasta ja lapsista, joista poika leikkii pallolla ja tyttö soittaa pianoa sekä urheilu- ja perheautosta, stereoista, televisiosta, työkaluista ja kodinkoneista. (Calder 1999, 3.) Kansikuvassa esitelty ihanne tavanomaisesta perheestä ja omaisuudesta, uima-allasta lukuun ottamatta, kuulostaa tutulta myös 2010-luvun Suomessa.

Mediakulttuuri tuottaa menestyksen kuvastoja (Huttunen, Autio ja Strand 2010, 114). Keskiluokkainen elämäntyylä, jossa julkisivu on kunnossa on ’naistenlehtien unelmaa’ (Kortteinen 1982, 200). Anna-lehden henkilöhaastatteluissa haastateltavien elämä esitetään esikuvallisena elämänä, jonka julkisivua kannattelevat lapset, puolison status sekä ulkonäkö. Esikuvavayksilöillä on hallussaan kaikki naisen potentiaaliset ihanteet: he ovat kulttuurisesti menestyneitä, perheellisiä, terveitä, hoikkia ja ilmeisen varakkaita. (Setälä 2012.)

Kun mediassa esitellään meille rikkaiden julkisuuden henkilöiden helppoa elämää, naapurustoon rakennetaan yhä hienompia taloja, varakkaiden vanhempien lapsilla on hienoja vaatteita ja uusimpia teknologisia hienouksia, kunnollisen kuluttajan standardit kovenevat kaiken aikaa (Bauman 1998, 40). Kilpailu menestyjän tittelistä on kovaa ja jatkuvaa. Tämän päivän nuoret aikuistuvat mediakulttuurissa ja virtuaaliympäristöissä, joilla on vähintään yhtä paljon vaikutusvaltaa nuoriin kuin

kodilla ja koululla (Jokinen 2009, 191). Nuoret joutuvatkin miettimään yhä nuorempina, täyttävätkö he itse vallitsevat menestymisen kriteerit (Hoikkala ja Paju 2002, 27).

Menestyneiden nuorten mediakuvia tutkinut Aapola-Kari (2006, 19) toteaa, että menestyneet nuoret edustavat eksotisoitua, ihanteellista nuoruutta ja kuvastavat yhteistä hienoa tulevaisuutta, mutta samalla yleinen kuva nuoruudesta määrittyy mediassa negatiivisena. Mediassa halutaan kertoa tarinoita sankareista, joiden teot kelpaavat ihanteeksi ja haaveilun kohteeksi muille ja joista voidaan keskustella arjen eri tilanteissa (mt., 18). Vaikka sankaritarinoita halutaan tarjota mediassa lukevalle yleisölle, ei elämäkerrallisissa teksteissä sankarikertomusten kertominen ole tyypillistä (Mikkola 2002, 55).

Mikkolan (2002) tutkimuksen aineistossa, jossa oli sekä omaelämäkerrallisia että fiktiivisiä tekstejä, sankarikertomukset eivät olleet tyypillisiä. Mikkola toteaa, etteivät nuoret kirjoita omasta elämästään sankaritarinoita, kun sankarikertomuksen määrittelee sellaiseksi, jossa kerronta rakentuu tavoitellun asian saavuttamisen kuvaukselle ja jonka tapahtuman kautta henkilöstä tulee sankari, kun hän saavuttaa laajempaa sosiaalista hyväksyntää. Sankari voidaankin määritellä myös henkilöksi, joka pääsee mahdollisimman lähelle tavoittamatonta päämäärää, sillä tavoittamaton päämäärä on sisäänrakennettu länsimaiseen kulttuuriin. (mt., 7, 55–60.)

Elämänkulun voi ajatella olevan eletty kertomus tai draama, jonka tekijöiksi emme voi itse koskaan päästä. Mutta sen sijaan voimme olla kertojia, ja ainakin periaatteessa tarinoiden sankareita. Kerrottu kertomus elämästä ei ole valmiina, vaan se vaatii aktiivista työstämistä ja halua kertoa oma tarinansa. (Hyvärinen 2004.) Hoikkalan (1989, 61) mukaan samoista tapahtumista ja henkilöistä voidaan kertoa erilaisia tarinoita, esimerkiksi nuoren ryyppyporukan 'kovis' voidaan nähdä joko sankarina tai surkimuksena.

Suomalaiset on saatu kirjoittamaan omaelämäkerrallisia tekstejä kirjoituskilpailuilla. Muun muassa Suomalaisen päivä -antologiassa (2001) on julkaistu samannimisessä kirjoituskilpailussa kerättyjä suomalaisten päiväkirjoja helmikuun toiselta päivältä vuonna 1999. Kirjoituskilpailuilla kerättyjä tekstejä on käytetty tutkimusaineistona.

Mikkola (2002) käytti tutkimuksensa aineistona tekstejä, jotka kerättiin vuonna 1997 Sukupolveni unta -kirjoituskilpailussa, jossa etsittiin käsikirjoitusta tv-elokuvaa varten. Huttunen ja Lammi (2009) käyttävät tutkimuksessaan kirjoituskilpailulla kerättyä kuluttajaelämäkertä-aineistoa.

Maisterintutkielmassani tarkastelen nuorten omaelämäkerrallista kerrontaa nuoruudesta. Tutkin alle 25-vuotiaiden kirjoittamia omaelämäkerrallisia tarinoita nuoruudesta tämän päivän Suomessa. Aineisto on kerätty Oi nuoruus -kirjoituskilpailulla vuonna 2010. Nuorten kirjoittamat tarinat ovat kiinnostavia, koska tarinat voivat toimia normatiivisesti välittäessään, miten jossain tietyssä tilanteessa on kulttuurisesti hyväksyttyä toimia (Hänninen 2000, 50). Toisaalta erityisen mielenkiintoista on se, kun tarinat toimivatkin normeja vastaan ja niistä välittyy se, mikä ei ole kulttuurisesti hyväksyttävää. Tutkimuksessani tarkastelen yksittäisten nuorten kirjoituksia nuoruudesta, joista rakentuu ja välittyy yhteisesti kerrottu kulttuurinen kertomus (Heikkinen 2001, 116). Tarkastelen kirjoittajien ilmaisemien kokemusten näkökulmasta myös niitä positioita, joihin nuoret asettavat itsensä suhteessa kulttuuriin ihanteisiin kokemustensa perusteella.

Aluksi kerron tutkimukseni teoreettisista lähtökohdista sekä käyttämästäni aineistosta. Seuraavassa luvussa pohdin nuoria runsaudessa ja teknologian murroksessa kasvaneena, yksilöllisten valintojen sukupolvena. Yhtäältä kulutusyhteiskunnan runsaus ja toisaalta tarjolla olevat taloudellisen tuen muodot luovat puitteet nuoren sukupolven taloudelliselle itsenäistymiselle. Neljännessä luvussa esittelen nuorten kirjoittamaa nyky-yhteiskunnan menestyksen ihannetta. Viidennessä luvussa tarkastelen teksteissä vaihtuvien identiteettiasemien kautta nuorten tapoja rakentaa kulttuurista menestyksen ihannetta sekä hyväksymällä odotukset että reagoimalla niitä vastaan.

2 Tutkimuksen lähestymistapa, aineisto ja analyysi

2.1 Teoreettiset lähtökohdat ja tutkimusongelma

Nuoruus ja nuori ovat tulkinnanvaraisia käsitteitä, joiden sisältö ja tulkinta riippuvat tutkimuksen lähestymistavasta (Autio 2006, 17). Vaikka nuoruuden määritelmä on moniulotteinen, nuoruus on olemassa diskursiivisina muodostumina ja sosiaalisena kategoriana (Fornäs 1998, 293). En viittaa tutkimuksessani nuoruudella biologiseen ikään, vaan ymmärrän nuoruuden konstruktiona, jota myös aineistossani tuotetaan (Mikkola 2002, 20).

Yhteiskunnalliset instituutiot perheestä kouluun, lakeihin, työmarkkinoille, kulttuuriteollisuuteen ja massamediaan vahvistavat nuoruuden yhteisiä piirteitä ja erityisyyttä muihin ikävaiheisiin verrattuna kategorisoimalla nuoret nuoruuteen, lapsuuden ja aikuisuuden väliin (Fornäs 1998, 291–292). Hoikkalan (1993) tutkimuksessaan haastattelemat opinto-ohjaajat osallistuvat aikuistumisen kulttuuristen odotusten luomiseen. Heidän mukaansa nuorten todellinen, yhteiskunnallisesti hyvä elämä alkaa vasta, kun yksilö on määrätyn opintoväylän jälkeen saavuttanut pysyviä asemia ammatti-, työ-, asunto- ja parisuhdemarkkinoilla. (mt., 211–212.) Lasten ja nuorten kasvatuksessa yhteiskunnan täysivaltaisiksi jäseniksi vanhemmat ja muut yhteiskunnan jäsenet ja instituutiot sosiaalistavat uutta sukupolvea opettamalla heille tietyt normit, jotka heidän odotetaan sisäistävän (Alasuutari 2007, 57).

Hoikkalan (1993, 239, 250) mukaan laaja kulttuurimalli aikuistumisen instituutiosta on nuorten oppima, tietämä ja tuntema aikuistumisen käsikirjoitus, jossa suunta on eteenpäin ja yksilö kulkee ikään kuin radalla ennalta tiedettyyn kohteeseen, ja jossa viipymiset ja poikkeamat pidetään epäonnistumisina. Heiskasen ja Mitchellin (1985) mukaan länsimaisissa, teollisissa yhteiskunnissa keskiluokkaisen valtakulttuurin käyttäytymis- ja toimintanormiston kautta muotoutunut keskiluokkainen perhe- ja kasvatustieteologia on määrittänyt ne aikuismaailmaan siirtymisen hyväksytyt kaavat, jotka nuoret omaksuvat ja jotka heidän tulee omaksua. Keskiluokkaisen perhe- ja kasvatustieteologian arvoja ovat individualistinen saavutuspyrkimys, humanistisen

yleissivistyksen ylenmääräinen kunnioitus ja kansallisen yhtenäiskulttuurin korostaminen. Ideologiassa nuoruutta pidetään ylimenokautena. (mt., 12, 30, 81, 87.)

Yhteiskunta pakottaa nuoret valmistautumaan aikuiselämään instituutioissa, jotka on organisoitu vallitsevien sosiaalisten normien mukaan (Fornäs 1998, 280). Normit ovat yhteisön ja sen jäsenten välistä vuorovaikutusta, jonka tuloksena on yhdenmukainen käyttäytyminen (Sulkunen 1999). Normit voidaan jakaa epävirallisiin ja virallisiin. Epävirallisia normeja valvoo yhteisö, joka on myös normin lähde. Virallisten normien osalta norminvalvoja on selkeästi määritelty, esimerkiksi koulussa virallisten normien valvonnasta vastaa opettaja ja Kelassa tai sosiaalitoimistossa virkailijat. Normit voidaan jaotella edelleen kieltoihin, käskyihin, lupiin ja ihannenormeihin riippumatta siitä, ovatko ne epävirallisia vai virallisia. Erityyppiset normit ohjaavat käyttäytymistä eri tavoin ja voimakkuuksin. Ihannenormit ovat suosituksia, joiden mukainen käyttäytyminen on toivottavaa. (mt., 82–85.)

Sosialisaatio kehittää yksilöllisiä vuorovaikutuksen mahdollisuuksia, mutta ajaa läpi sosiaalisia normeja ja sääntöjä. Sosialisaatio on koko elämän jatkuva oppimisen prosessi, mutta sen merkitys korostuu nuoruudessa. Sen tavoitteena on tehdä yksilöstä yhteisön sosiaalinen olio ja kypsä yksilöllinen subjekti. (Fornäs 1998, 280–281, 292.) Alasuutarin (2007) mukaan sosiaalisesti kontrolloidut säännöt ohjaavat yksilön käyttäytymistä sulkemalla pois ja tuomalla esiin keinoja, joilla ihmiset voivat tavoitella päämääriään. Säännöt koetaan normeiksi, kun niitä on pakko noudattaa, vaikka haluaisi tehdä toisin tai kun niitä pidetään itsestään selvinä. Tapojemme ja muiden käyttäytymistä koskevien odotusten kautta määrittelemme sitä ihmisyyhteisöä, johon kuulumme tai samastumme. Ennako-odotusten rikkominen asettaa yksilön normatiivisen arvioinnin kohteeksi. (mt., 60, 69, 79.) Sosialisaation tuottama subjekti on vallitsevien sääntöjen alainen, mutta kykenevä reflektioon ja vastustamaan sääntöjä (Fornäs 1998, 281).

Jokisen (2009, 216) mukaan kulutuksen ja median merkitys sosialisaatiossa on lisääntynyt. Nuorten kiinnittymistä yhteiskuntaan vaikeuttavat kulutusmahdollisuuksia rajoittavat pienet tulot, työttömyys, opintolainalla eläminen sekä vakiintumattomat perhesuhteet, jotka lisäävät epävarmuutta (Lehtinen 2011,

72). Nuorten elämäntilanteet ja itsenäistymisen vaiheet ovat erilaisia: On nuoria, jotka käyvät töissä ja asuvat itsenäisesti jo varhain. Toiset asuvat itsenäisesti, mutta saavat vanhemmiltaan huomattavaa taloudellista tukea. Jotkut puolestaan huolehtivat kaikista menoistaan, mutta asuvat edelleen lapsuudenkodissaan. Ja on myös niitä, jotka ovat taloudellisesti täysin riippuvaisia vanhemmistaan. (Wilska 2001, 52–53.) Nuorten odotetaan aikuistuessaan etenevän taloudellisista riippuvuussuhteista – vanhempiin tai sosiaalietuuksiin – elämäntilanteeseen, jossa he huolehtivat itse itsestään. Huttusen, Aution ja Strandin (2010, 110) tutkimuksessa nuoruus määrittyi taloudellisen epäitsenäisyyden ja rahankäytön holtittomuuden kautta: vaikka nuori vastaisikin itse menoistaan, rationaalinen ja järkevä rahankäyttö kuuluvat aikuisuuteen.

Ziehen (1991) mukaan vaatimusten piirittämänä olevat nuoret kokevat todellisuuden päälletunkevana ja he samastuvat aikuisen statuksen asemaan panemalla varhain toimeen aikuisuuden ulkoiset edellytykset omasta rahasta, kulutuksesta, tilasta ja seurustelumahdollisuuksista. Ziehe liittyy nuoruuteen jatkuvan liikkeen, nuoret pyrkivät välttämään paikalleen jäämistä ja vanhentuneelta näyttämistä tai ylipäänsä vanhentuneen vaikutuksen tekemistä. (mt., 57, 60.)

Hoikkala (1989) kirjoittaa, kuinka eri toimijat tuottavat erilaisia nuorisokuvia. Hoikkalan mukaan mainostoimittaja tuottaa *hyvännäköisen nuoren* nuorisokuvaa, sillä nuoret esitetään mainosten kuvissa kulttuurisen suhtautumistavan mukaisesti vapaina, kauniina, urheilullisina ja eroottisesti houkuttelevina, sillä nuorten toiminta, olemisen tapa, ulkonäkö ja nuorekkuus viehättävät. Hauskuus, vapaus, huolettomuus, juhliminen, nauttiminen ja kokeilu kuuluvat kuvan mukaiseen nuoruuteen. (mt., 132.)

Yksittäisen nuoren nuorisokuvaksi Hoikkala (1989) tiivistää *aidosti huvittelevan, mutta asioita pohtivan nuoren*. Aikuisuus esitetään kontrastina nuoruuden hauskuudelle. Aikuisuus on tylsyyttä ja rutinoitunutta toistoa. Hoikkalan analyysissä nuorten ja aikuisten välistä suhdetta ilmaisevat hoito, vetoaminen, turvallisuus ja inho. Hoito mahdollistaa nuorelle huvittelun, kun vanhemmat huolehtivat arjen seikoista. Vetoaminen liittyy siihen, miten vanhemmat esittävät varttuneisuus-

vaatimuksia nuorta kohtaan. Turvallisuutta nuori kertoo tarvitsevansa ja vanhemmat tuovat sitä. Inhoa nuoret esittävät aikuisia kohtaan. (mt., 136–137.)

Suurpään (1996) mukaan nuorten elämässä vastuu tulevaisuudesta ja hetkessä elämisen kyky ovat yhtä aikaa läsnä. Tulevaisuuden epävarmuus ja puuttuva yksiselitteisyys voidaan tulkita vapaudeksi, avoimuudeksi ja mahdollisuuksiksi, kun vapaudella tarkoitetaan ihmisen vapautta päättää ja vastata itse omasta elämästään. Keskenkäisyyden tilassa nuoret ovat liikkeessä ja heillä on mahdollisuus yksilöllisiin, omaehtoisin ratkaisuihin. Vapaus voidaan siten tulkita sekä riippumattomuutena ja vastuuttomuutenakin että sisäisenä myönteisenä tunteena, elämyksellisinä mahdollisuuksina. (mt., 53–55.)

Ziehen (1991) mukaan nuoruudesta on tullut eroottinen, esteettinen ja kommunikatiivinen myytti, jolloin nuorekkuus nähdään vapautena, eroottisena avoimuutena ja aistillisuutena. Samalla kun aikuiset surevat näiden oletettujen rikkauksien menetystä, ulkopuolelle rajattuja nuoria ahdistaa esimerkiksi työttömyys tai parisuhteen katkeaminen. Nuoret ovat tietoisia omista puutteistaan, vajeistaan ja epäonnistumisistaan, eikä heidän ole yhtä helppoa vakiinnuttaa elämäänsä arkisella, pinnallisella tekemisellä, jolla voi torjua epäilyksen omien tekemisten merkityksellisyydestä kuin aikuisten. (mt., 49, 51.)

Ilmosen (2004, 259) mukaan hyvä elämä on aina luonteeltaan utooppista, sillä ”optimin saavuttaminen sisältää niin yksilön tahdonlujuuteen (will power) liittyviä kuin materiaalisia, taloudellisia ja poliittisiakin esteitä.” Kielitoimiston sanakirjan mukaan ihanteella voidaan tarkoittaa ylevää tai esikuvallista tavoitetta tai päämäärää ja ihannoitavaa asiaa voidaan pitää paitsi ihanteena myös kuvata tai esittää todellista kauniimpana tai täydellisempänä. Ideaalityypin käsitettä kuvaillut Max Weber (1922) on todennut, ettei ideaalityyppi ole suoraa todellisuuden kuvausta, mutta sitä voidaan käyttää todellisuuden kuvauksen välineenä. Ideaalityypit ovat ajatuskuvia, jotka yhdessä muodostavat saavuttamattomissa olevan utopian todellisuudesta. Niiden etäisyys todellisuudesta vaihtelee. (mt.) Ihanne on siis saavuttamaton utopia hyvästä elämästä. Sitä, mitä kulloinkin arvostetaan hyvänä elämänä, kuvataan eetoksen käsitteellä.

Suomalaisessa kulutustutkimuksessa on kuluttajien elämäkerrallisista teksteistä argumentoitu vihreän kuluttajuuden eetos (Autio 2006) sekä ekonomistinen (Huttunen ja Autio 2010) ja keskiluokkainen kulutuseetos (Puhakka 2010), jotka perustuvat Heinosen (1998) esittämään perinteiseen suomalaiseen talonpoikaiseen talouseetokseen. Edellä mainituissa tutkimuksissa on käytetty kulttuurintutkimuksen tradition tulkintaa eetoksesta tietyn kulttuurin normatiivisten, eettisten ja esteettisten ulottuvuuksien järjestelmänä, jonka perusteella voidaan arvioida, onko elämä hyvää kyseisen kulttuurin käsityksen mukaan (Geertz 1973, 126; Heinonen 1998, 12). Eetoksella tarkoitetaan sitä, mitä arvostetaan hyvänä elämänä sekä miten yhteisön jäsenten tulisi elää ja toimia (Huttunen ja Autio 2009, 249; Lehtonen ja Pantzar 2002, 213).

Normatiivisen muodon saavuttaneet odotukset ja ihanteet sekä eri instituutioissa tapahtuva aikuistuminen voidaan ymmärtää alistamisen malleina, jotka kohdistuvat puoli-itseenäisessä tilassa oleviin nuoriin. Alistamisen mallien seurauksena nuoriin niin sanotusti kylvetään vastarinnan siemeniä. Se, miten ja millaiseksi vastarinta kehittyy, riippuu paikallis-ajallisista olosuhteista ja identiteettijärjestyksistä, joihin nuoret ovat asemoituneet. Nuoret ovat halukkaita etsimään vaihtoehtoisia ihanteita ja normeja, joita löytyy esimerkiksi median ja kavereiden kanssa kommunikoinnin kautta. (Förnäs 1998, 292, 294.) Heiskasen ja Mitchellin (1985, 388–389) mukaan nuoret rakentavat sukupolvesta toiseen jatkuvaa näytelmää siitä, miten nuoret kohtaavat emokulttuurista ja perhepiiristä irrottautumisen ongelmat, keskiluokkaisen perhe- ja koulutusideologian vaateet, koulu- ja lähiympäristön paineet sekä nuorisokulttuurien tarjoamat vaihtoehdot aikuismaailman ”patenttiratkaisuille”.

Tutkimuskysymykset

Tarkastelen tutkielmassani alle 25-vuotiaiden nuorten kertomaa kulttuurista tarinaa nuoruuden ihanteista ja normeista. Millaisen tarinan tuottamiseen he osallistuvat omaelämäkerrallisilla teksteillään?

Lisäksi tutkin sitä, millaiseen asemaan he asettavat tarinoidensa päähenkilön eli itsensä suhteessa kulttuuriseen ihanteeseen ja sen normeihin?

2.2 Omaelämäkerrallinen aineisto tutkimuskohteena

Tutkimukseni aineistona ovat nuorten omaelämäkerralliset tekstit. Kirjoitukset on kerätty Nuorisotutkimusverkoston, Nuoren Voiman Liiton ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran yhteisessä Oi nuoruus -kirjoituskilpailuhankkeessa touko-marraskuussa 2010. Kirjoituskilpailulla kerättyä elämäkerrallista aineistoa on kuluttajaekonomiassa käytetty aiemminkin (ks. Huttunen ja Autio 2009; Huttunen ja Lammi 2009; Puhakka 2010). Olin vastaanottamassa tekstejä tutkimuskäyttöön Nuorisotutkimusverkostossa, mutta en ole ollut projektissa mukana alusta asti. Kirjoituskilpailukutsussa (ks. Liite1), jota ei muotoiltu tätä tutkimusta varten, pyydettiin osallistujia käsittelemään vapaamuotoisissa, elämäkerrallisissa teksteissään esimerkiksi lapsuuden perhettä ja suhdetta vanhempiin, ystäviä, vapaa-ajan viettoa, koulua ja opiskelua, oman identiteetin ja paikan etsiminen, työelämän aloittaminen tai perheen perustamista.

Kahden kilpailusarjan muotoilemiseksi asetettiin 25 vuoden ikäraja. Kirjoituskilpailun kaksi sarjaa olivat 1) Nuoruus eilen -sarja yli 25-vuotiaille ja 2) Nuoruus tänään -sarja alle 25-vuotiaille. Kilpailuun osallistuttiin yhteensä 375 tekstillä, joista 275 lähetettiin Nuoruus eilen -sarjaan ja 100 Nuoruus tänään -sarjaan. Lisäksi kaksi Nuoruus tänään -sarjaan tarkoitettua tekstiä myöhästyi kilpailusta, mutta nekin tallennettiin tutkimuskäyttöä varten ja siten Nuoruus tänään -sarjan aineistossa oli lopulta 102 tekstiä. Nuoruus eilen -sarjan yli 25-vuotiaiden kirjoittajien teksteistä puolet toimitettiin kilpailuun postitse, puolet sähköpostitse ja joukossa oli myös muutamia käsin kirjoitettuja tekstejä. Kaikki alle 25-vuotiaiden kirjoittajien tekstit puolestaan oli kirjoitettu tietokoneella ja niistä vain 27 kappaletta lähetettiin postitse, loput 75 tekstiä saapui kilpailuun sähköpostitse.

Olen valinnut tutkimuskohteeksi Nuoruus tänään -sarjan. Kirjoittajien antamien taustatietojen perusteella Nuoruus tänään -sarjaan osallistuneet kirjoittajat olivat keräyksen aikaan ilmoittamiensa tietojen mukaan 12–25-vuotiaita. 102 kirjoittajasta kymmenen on poikia ja 92 tyttöjä. Tekstejä lähetettiin kilpailun ympäri Suomen, yksi kirjoittajista asui kilpailun aikaan ulkomailla. Kaikki Nuoruus tänään -sarjan tekstit on kirjoitettu suomeksi, vaikka kilpailuun olisi voinut osallistua myös

ruotsinkielisellä tekstillä. Kirjoitusten pituutta tai tyyllilajia ei kilpailukutsussa rajattu. Tekstiä tämän sarjan kirjoituksissa oli yhteensä 662 liuskaa.

Valitsin Nuoruus tänään -sarjan 102 tekstistä tutkimukseni ensisijaiseksi aineistoksi 51 tekstiä, joissa käsiteltiin nuorten itsenäistymistä. Aineistoa olisi voinut rajata jopa enemmän, sillä jo yksittäisissä teksteissä on runsaasti analysoitavaa. Valitsin aineistoni tietoisesti kirjoituksissa esiintyvien teemojen perusteella, vastaavasti Mikkola (2002, 10–11) käyttää tätä niin sanottua harkinnanvaraisen näytteen tai näytteellisen poiminnan metodia valitessaan keräämästään aineistosta osan teksteistä tarkempaan analyysiin.

Tässä rajaamassani 51 tekstin primääriaineistossa on 233 sivua ja teksteistä suurin osa on 1–4-sivuisia, pisin on 19-sivuinen. Koska kilpailuohjeet antavat kirjoittajille suhteellisen vapaat kädet kirjoittaa oma tarinansa, kilpailuun saapui myös runoja, näytelmiä ja muutamia muita kokeilevien tyyllilajien tekstejä, jotka poikkesivat muusta aineistosta paitsi tekstityypiltään myös pituudeltaan. Rajasin nämä kirjoitukset primääriaineistoni ulkopuolelle, jotta aineisto pysyisi hallittavan kokoisena, mutta luin tutkimuksen ulkopuolelle rajattuja 51 tekstiä muutamaa otteeseen tutkimuksen tausta-aineistona.

Primääriaineistoksi valituista teksteistä viisi on poikien ja 46 tyttöjen kirjoittamia. Kirjoittajista vanhin on syntynyt vuonna 1985, nuorin vuonna 1998 eli aineiston keruuajana he ovat olleet 12–25-vuotiaita. Liitteessä 2 on esitetty kunkin kirjoittajan sukupuoli, syntymävuosi ja ikä kirjoitushetkellä, lukuun ottamatta yhtä osallistujaa, joka ei ilmoittanut syntymävuottaan. Kirjoittajille olen keksinyt nimet tutkittavien tunnistettavuuden häivyttämiseksi. Kahdessa tekstissä kirjoittaja on nimennyt päähenkilön eri nimellä kuin omallaan, myös nämä nimet on muutettu. Liitteessä 2 on myös tekstien otsikot. Otsikoimattomille teksteille olen antanut taulukkoon otsikon Nuoruus tänään, osa kirjoittajista on myös itse käyttänyt tätä tekstinsä otsikkona. Aineistositaatteihin poisjätö on merkitty katkoviivalla (--). Sitaatteihin olen korjannut pieniä kirjoitusvirheitä. ONT-kirjainyhdistelmä viittaa Oi nuoruus!/ Tänään -aineistoon.

Omaelämäkerralliset tekstit tarinoina

Käsitän todellisuuden sosiaalisesti konstruoituneena eli merkitystulkintoista ja tulkintasäännöistä rakentuneena (Alasuutari 1999, 60). Kulttuuri muodostuu jaetuista ja yhdessä tuotetuista merkityksistä (Moisander ja Valtonen 2006, 118). Suhtaudun aineistoon näytteenä kielestä ja kulttuurista. Alasuutari (1999, 115) nimeää tämän tutkimusotteen näytteenäkökulmaksi. Tutkittavasta ilmiöstä ei ole tuotettavissa yhtä ainoaa totuutta, vaan useat kertomukset antavat näkökulmia tutkittavaan ilmiöön (Puuronen 2012).

Puurosen (2012) mukaan tarinaa kertoessaan ihminen samalla elää sitä. Tarkastelen omaelämäkerrallisia kirjoituksia Vilkon (1997) tapaan teksteinä, kulttuurituotteina. Kulttuurituotteena tarkasteltuna kertomus elämästä ei ole tapahtuneen suora heijastus, vaan elämäntapahtumista tehty konstruktio, jonka yksilö on muokannut tilanteeseensa sopivaksi. Elämä kerrotaan kulttuurille sopivilla tavoilla. Elämän kuvat ovat tietyn yhteiskunnan kuvia. Elämäntarinan ei ajatella tapahtuneen reaali maailmassa, vaan tarina tapahtuu kertojalleen. Yksilön kertomat kokemukset ovat yksi näkökulma ja siten omaelämäkerta heijastaa vallitsevia teorioita ”mahdollisista elämisistä”. (mt., 91–92.)

Hyvärisen (2004) mukaan kertomus elämästä ei ole valmiina, vaan se on aktiivisen työstämisen tulos. Kertomus ei avaudu yhtä aikaa toiminnan tai tapahtumien kanssa, mutta se on yhteydessä elämään monella eri tavalla. (mt., 305.) Hyvärinen ja Löyttyniemi (2005) toteavat, että kertomisen hetki ja tilanne tuottavat jotain uutta, sillä itsensä kertominen on aina myös itsensä uudelleen näkemistä ja tuottamista. Jotta kuva itsestä voisi syntyä, tarvitaan kertomisen ja kulttuuristen merkkien kiertotie. Kuitenkaan kertominen ei ole vain jonkin valmiin tunnustamista, vaan myös etsimistä ja uuden luomista. (mt., 220.)

Hännisen (2000) mukaan tarinan käsite on laaja, sillä niin kertomukset, teorit, kokemukset kuin itse elämäkin voidaan nähdä tarinoina. Hänninen täsmentää tarinan käsitettä tarinallisen kiertokulun teorian avulla, jossa hän esittää sisäisen tarinan, draaman ja kertomuksen erilaisina tarinan muotoina. Sisäisellä tarinalla tarkoitetaan prosessia, jossa yksilö tulkitsee elämänsä tapahtumia sekä niitä mahdollisuuksia ja rajoja, joita situaatio eli konkreetit yksilölliset tilannetekijät kuten työpaikka tai

perhesuhde ja sosiaaliset normit ja säännöt tarjoavat tai asettavat. Draama puolestaan on tässä ja nyt tapahtuva toiminnallinen prosessi, jossa henkilö on vain yksi toimija muiden joukossa ja tapahtumia ohjaavat sisäisen tarinan mukaisten intentioiden lisäksi sattumat ja vastoinkäymiset. Kertomuksen käsitteellä viitataan tarinaan, jota ihminen kertoo itsestään toisille. Kerronnassa luodaan tapahtuneesta tulkintoja ja tapahtumat kerrotaan yleensä imperfektissä, jo menneinä. Tarinaansa kertomalla voi saada aikaan sosiaalisia vaikutuksia, jakaa kokemuksiaan, saada sosiaalista vahvistusta jäsenyyksilleen ja reflektoida kokemustaan. Samalla kertomus siirtyy sosiaaliseen tarinavarantoon kuulijoiden resurssiksi. (mt., 19–22.)

Sosiaaliseen tarinavarantoon kuuluu se kulttuuristen kertomusten joukko, joka yksilölle tarjoutuu. Se sisältää kaikki ne tarinat, joita ihmiset kohtaavat esimerkiksi sosiaalisen vuorovaikutuksen, tiedotusvälineiden tai kirjojen kautta. Sosiaalinen tarinavaranto on jatkuvassa liikkeessä, sillä uusia tarinoita tuotetaan jatkuvasti, mutta toisaalta osa tarinoista unohtuu. Henkilökohtainen tarinavaranto muodostuu yksilön mieleen jääneistä tarinoista sekä omassa henkilöhistoriasta kertyneistä tarinallisesti tulkituista kokemuksista. (Hänninen 2000, 21.)

Ziehen mukaan lapsilla ja nuorilla on valtava määrä median välittämää ennakkotietoa siitä, miten tulkita kokemuksia. Heille maailma näyttäytyy tai esitetään ”jo kauan tunnettuna”, eivätkä nuoret tulkitse omia kokemuksiaan, vaan heillä on käytössään tulkintamallit ennen omia kokemuksiaan. Ziehen mukaan nuoret ovat vaarassa ajautua tilanteeseen, jossa käyttäytyivät he miten tahansa, mitä he tekevätkin, he vain siteeraavat median välittämää ennakkotietoa, omia sekundaarisia kokemuksiaan. Yhteiskunnallisesti tuotetut kuvat ja tulkinnat ovat päälletunkevia ja nuoret joutuvat tarkkailemaan itseään ”ulkoapäin”. (mt., 37–39.)

Yksi tutkittavistani, Riina (ONT24), toteaa tekstissään osuvasti, että hänen tarinansa ”on vain yksi totuus eikä edes sitäkään”. Totuudenmukaisuuden sijaan olenkin kiinnostunut siitä, millaisesta kulttuurisesta varannosta tarinat muodostuvat. Yksittäinen tarina voi esittää ainoastaan katkelmia sisäisestä tarinasta, ensisijaisia kokemuksia kertojan elämästä (Hänninen 2000, 55), mutta kokonaisen elämän tulkintatavaksi omaelämäkerrasta ei ole (Roos 1987, 35).

Aineiston erityispiirteitä

Vaikka nuoret kirjoittavat nuoruudestaan tämän päivän Suomessa, vanhemmat kirjoittajat kirjoittavat myös muisteluun perustuvaa tekstiä. Kun 25-vuotias nuori kirjoittaa nuoruudestaan, hän kirjoittaa sekä yli kymmenen vuoden takaisia tapahtumia ja kokemuksiaan kuin ajankohtaisempiakin asioita. Kulttuurisessa analyysissä tekstin tuottamis- ja tulkintakontekstit ovat muisteltavaa hetkeä tärkeämpiä, sillä omaelämäkerrallisissa teksteissä kirjoittajat tulkitsevat mennyttä elämäänsä ja kokemuksiaan nykyhetkessä (Huttunen ja Lammi 2009, 86).

Kvalitatiiviseen tutkimukseen vaikuttaa aina jossain määrin tutkijan tulkinta (Raunio 1999, 275). Tutkijana tuottamani tulkinnan tulisi vastata mahdollisimman hyvin tutkittavien tulkintoja todellisuudesta. Tutkimuksen kannalta on ollut sekä haaste että vahvuus, että olen itse aineistoni vanhimpien nuorten ikäinen, Suomessa nuoruuttani viettänyt tyttö, kuten suurin osa aineistoni kirjoittajista, tarkastelen siten kulttuuria sisältä päin ja olisin itse voinut kirjoittaa saman tarinan kuin tutkittavat. On ollut haastavaa luopua spontaanista esiyymmärryksestä (Laine 2001, 32) ja olen joutunut opettelemaan itsestänselvyyksien kyseenalaistamista. Toisaalta uskon, että tulkintani on lähempänä tutkittavien tulkintaa kulttuurista kuin jos omat nuoruuskokemukseni sijoittuisivat toiseen kulttuuriin tai ajallisesti kauemmas (Raunio 1999, 275).

Alkaessani tutustua aineistoon järkytyin tekstien synkkyudesta: syömishäiriöitä, masennusta, viiltelyä. Jotkut halusivat purkaa pahaa oloaan ja kirjoittaminen oli heille kenties terapeutista. Nuoret kirjoittivat paljon mielenterveysongelmistaan, ulkonäkö- ja menestyspaineista sekä perinteisemmistä nuoria askarruttavista asioista kuten seksuaalisuudesta ja päihteistä. Mutta kun luin tekstejä enemmän ja siirsin osan synkimmistä teksteistä sivuun, huomasin, että nuoruudesta kirjoitettiin myös huolettomuutena ja vapautena. Kirjoituksissa aikuisuuteen puolestaan liitettiin harmaus, arki ja rutiinit.

Huomionarvoista on, että vaikka tekstejä saapui kilpailuun paljon, aineisto on valikoitunut. Muutamia koulusta lähetettyjä tekstejä lukuun ottamatta kirjoittajilla on ollut henkilökohtainen motiivi kirjoittaa. Pelkkä kilpailu ei riitä muodostamaan tällaista motiivia (Roos 1987, 30–31). Kirjoittajille on tapahtunut jotain niin merkittävää, että he tuntevat tarvetta kirjoittaa. Jos minä kirjoittaisin

omaelämäkerrallisesti nuoruudestani, kirjoittaisin itsekin raskaimmat muistot tarinaan. Osittain siksi, että niiden uskoo määräävän eniten sitä, millainen elämästä tuli, mutta myös siksi, että se on terapeutista, sen uskoo olevan erikoista ja ainutlaatuista tai siksi, että haluaa pysäyttää lukijan, ehkä jopa hätkähdyttää. Tämän päivän mediassa tavalliset tarinat eivät päädy otsikoihin. Jatkuvassa informaatiovirrassa tavallinen mielletään epäkiinnostavaksi, mutta tutkijan näkökulmasta se nimenomaan on kiinnostavaa.

Kirjoituskilpailun kutsussa kirjoittajia on pyydetty kirjoittamaan nuoruudesta. Tässä kilpailussa asetettu 25-vuoden sarjat jakava ikäraja konstruoi nuoruuden rajoja omalta osaltaan, mutta kirjoittajat määrittelevät myös itse nuoruuden alkua ja loppua. Esimerkiksi muuttoa omaan asuntoon, pois lapsuudenkodista, pidetään nuoruuden ja aikuisuuden rajana. Edelleen kotona asuvat 14-vuotias Essi (ONT39) ja 17-vuotias Raisa (ONT50) kirjoittavat, että nuoruus päättyy kotoa muuttoon. Kuitenkin myös 24-vuotiaan Amandan (ONT2) voi tulkita pitävän muuttoa omaan kotiin aikuisuuden alkuna, sillä hän päättää tarinansa nuoruudesta tähän. 25-vuotias Taru (ONT35) puolestaan kirjoittaa aikuistuneensa valmistumisen ja työnsaannin myötä.

On otettava huomioon, että valtaosa kilpailuun osallistuneista oli tyttöjä. Poikia koko kirjoituskilpailun Nuoruus tänään -sarjaan osallistui vain kymmenen, joten voi ajatella, että tutkittavana on tyttöjen näkökulma kulttuurisiin ihanteisiin. Selkeää syytä tyttöjen yliedustukseen suhteessa poikiin on vaikea esittää. Kirjoittaminen on perinteisesti ollut tyttöjen harrastus. Toisaalta tytöille ja naisille nuoruuteen liittyvistä ongelmista puhuminen on sallitumpaa. Esimerkiksi Kinnusen (2003, 28) mukaan miehet tyypillisesti salaavat ulkonäköpaineensa ulkopuolisilta, naiset puolestaan voivat puhua heihin kohdistuvista kauneusihanteista ja asettua kohtuuttomia kauneusstandardeja vastaan. En kuitenkaan halunnut jättää poikien kirjoituksia kokonaan tutkimuksen ulkopuolelle. Jo muutaman pojan äänen kautta on voinut peilata rakentuvaa ihannetta sukupuolen näkökulmasta. Muun muassa Sakun (ONT15) teksti *Miehen tie* on kiinnostava, sillä hän pohtii sukupuoli-identiteettiään.

Muutamit kirjoittajista tuovat esiin monikulttuurisen perhetaustansa. Yksi heistä on Katrina (ONT7). Samaan tapaan kuin sukupuolen osalta edellä, voidaan ajatella, että kulttuurisesti tutkittavana on suomalainen kulttuurinen ihanne. Tässä tutkimuksessa

en määrittele suomalaisuuden rajoja. En rajannut ei-suomalaisessa kotikulttuurissa kasvaneiden nuorten kirjoituksia pois. Kilpailukutsussa etsittiin kuvauksia nuoruudesta Suomessa ja kilpailutekstit pyydettiin kirjoittamaan suomeksi tai ruotsiksi, siksi tutkittavaa ilmiötä voidaan pitää lähtökohtaisesti suomalaisena. Katrinan tarinassa on tarkkanäköisiä, kulttuurisesti ulkopuolelta esitettyjä havaintoja ”heistä”, joilla hän tarkoittaa ”tavallisia” suomalaisnuoria. Katrinan kerronta erottuu joukosta myönteisyydellään, hänen tarinansa on suorastaan iloinen.

Yksi aineiston erityispiirre on myös kirjoittajien tapa käyttää ironiaa tyylikeinona. Rahtu (2000, 225) määrittelee ironian olevan epäsananmukaisesti esitettyä kritiikkiä, jolla on tuottajansa, uhrinsa ja kohteensa. Kääriäisen (1999, 36, 39) mukaan ironia pakenee määritelmiä, sillä se voi ironisoida myös itseään, ironiassa tulkinta on olennaista. Myös Rahtu (2000) toteaa, ettei tekstin tulkinta ole automaattista, eivätkä kaikki lukijat päädy samasta tekstistä samaan tulkintaan, sillä päättelyä ja prosessointia ohjaavat muun muassa tilanteiset ja kulttuuriset normit. Ironiassa on Rahdun mukaan kyse nimenomaan monitulkintaisuudesta, joka on kielenkäytössä luonnollista. Valitsemalla monitulkintaisen ilmauksen ihminen saa sanotuksi yhdellä lausumalla monta merkitystä. (mt., 240–241.) Aineistossani esiintyy myös ironiaa, tällöin nuorten kriittisyys ilmenee kulttuurista diskurssia kaiuttamalla (Rahtu 2000, 238). Esimerkiksi Piia (ONT13) kirjoittaa, kuinka pitäisi hankkia 2,5 lasta.

2.3 Aineiston analyysi

Tutkimuksen edetessä olen joutunut muuttamaan ennakkokäsityksiäni tutkimuskohteesta. Aineiston analyysi on ollut monivaiheinen prosessi, jossa olen lukenut aineistoa useaan otteeseen ja eri tavoin, lukenut teoreettista kirjallisuutta ja palannut uudelleen aineistoon. Ennakkokäsitystäni kuvaa se, että ennen aineiston käsiini saamista olin kiinnostunut tutkimaan sitä, millainen rooli kulutuksella on nuorten elämässä. Koska tarkoitukseni oli tehdä aineistosta kuluttajaekonomian maisterin tutkielma, odotin nuorten kirjoittavan kulutuksen teemoista: tyyleistään, mainitsevan brändejä, kertovan iloisesta rahankäytöstä, shoppailusta kavereiden kanssa, kalliista urheiluvälineistä ja rakennekynsistä. Nuorten kulutusta on perinteisesti pidetty näyttävänä (Wilksa 2003, Autio 2006). Odotuksiini vaikutti

myös alati kiihtyvä mediakeskustelu nuorista näyttävinä kuluttajina. Esimerkiksi Aamulehden Sunnuntai-liitteessä kesällä 2010 julkaistussa raportissa *Kymppiplusan tytöt* käsiteltiin nuorten naisten tavoitteellista elämää, kuinka paljon he ovat valmiita maksamaan ripsienpidennyksistä ja hampaiden valkaisusta saadakseen parhaat työt, parhaat puoliset ja ihanan ydinperheen (Aamulehti 22.8.2010).

Luin ensin tekstejä moneen kertaan, saadakseni kokonaiskuvan niissä esiintyvistä teemoista ja huomasin pian, ettei aineistossa ollut odotuksiani vastaavaa kulutuspuhetta. Muutaman kerran suoristusraudoista kirjoitettiin ulkonäkönsä panostavien tyttöjen kohdalla, mutta kirjoittajat eivät tällöin kirjoittaneet omakohtaisista kokemuksistaan, vaan siitä, millainen pitäisi olla kuuluakseen menestyjiin. Odotusteni vastaisesti kirjoittajien suhtautuminen näyttävään kuluttamiseen näyttäytyi kriittisenä. Ne, jotka olivat kauniita tai viettivät jännittävää elämää, ”oikeanlaista” nuoruutta, olivat toisia nuoria tai esimerkiksi julkisuuden henkilöitä. Voi sanoa, että nuoret kirjoittivat reflektiivisesti, he pohtivat omaa elämäänsä tai nuoruutta yleisesti suhteessa esimerkiksi lamaan, työttömyyteen ja sosiaaliturvajärjestelmään. Tämäkin yllätti tutkijan, sillä odotin kirjoitusten olevan arkea ja elämää kuvailevia, en niinkään olosuhteita ja yhteiskuntaa pohtivia. Kirjoitusten kautta alkoi piirtyä siten kuva nuorten elämästä, jossa tunnetaan itseen kohdistuvat odotukset ja elämän eri osa-alueilla alati koveneva kilpailu, jossa kaikki eivät pärjää, eikä kaikilla ole samoja lähtökohtia elämään.

Etsin aineistosta aluksi kulutuspuhetta rahankäytöstä, shoppailusta, median ja teknologian kulutuksesta sekä kulutustoiminnoista, kuten meikkaamisesta ja pukeutumisesta. Muodostettuani jollain tapaa jäsentyneen kokonaiskuvan aineistosta laajensin määritelmäni kulutuspuheesta kohti yleisempää talouspuhetta. Luin aineistosta myös kerrontaa käytössä olevista taloudellisista voimavaroista, perheen tarjoamista lähtökohdista, nuorten työllistymisestä ja arvioita yhteiskunnan taloudellisesta tilasta. Sen sijaan päihteiden kulutuksen rajasin pääasiallisesti kulutuspuheen ulkopuolelle. Poimin teksteistä tutkimuksen alkuvaiheessa kulutus- ja talouspuhetta, jota jaottelin kahdeksaantoista teemaan, jotka muotoutuivat aineiston perusteella. Karkeampikin jaottelu olisi varmasti riittänyt, sillä monet katkelmat päätyivät useamman teeman alle. Kulutus- ja talouspuheen alateemoina ovat

- aikuiseksi tekevä kulutus,
- ajankohtaiset mediatapahtumat,
- ajanviete,
- elämyskulutus,
- fanitus/ villitykset,
- ihmeellinen teknologia,
- lapsuuden brändit,
- oma koti,
- oma raha-oma valinta,
- perhe-lähtökohdat ja rajat,
- rajalliset rahat,
- sukupuoli-identiteetti,
- suhtautuminen kulutukseen,
- sosiaaliset suhteet,
- tilat/paikat,
- työ,
- ulkonäkö,
- yhteiskunta-arviot.

Excel-taulukoiden ja Atlas.ti-koodausten avulla monisatasivuisesta materiaalista alkoi hahmottua yhtenäisiä teemakirjoituksia. Lähdin liikkeelle nuorten taloudellisen itsenäistymisen tarkastelusta ja kiinnitin huomioni aluksi työn etsintään, omaan kotiin muuttoon sekä ensimmäisiin kulutus päätöksiin eli teemoihin, joiden ajattelin kertovan nuorten taloudellisesta itsenäistymisestä. Tutkimusongelman tarkentuessa itsenäistymisen kulttuuriseen tarinaan otin tarkasteluun mukaan kerrontaa myös perheestä ja koulutuksesta. Itsenäistymisen ja aikuistumisen lisäksi nuoret kirjoittavat kulttuurista tarinaa nuorina nuorten keskuudessa, jossa pukeutumisella ja teknologialla on merkitystä.

Käytin työkalunani kriittisen lähiluvun metodia, joka voidaan määritellä laadulliseen tutkimukseen soveltuvaksi (Hoikkala 1993, 37). Lähiluin tekstikatkelmia ensin yksittäisinä kokemuksina, mutta aineiston tullessa tutummaksi huomasin nuorten olevan kriittisiä teksteissään esittämiään, usein normatiivisia odotuksia kohtaan, joten en voinut tarkastella kokemuksia kulttuurisesta kontekstista erillään. Lähiluvussa keskityn Hoikkalaa mukailien tekstien sisältöön, aiheisiin ja teemoihin sekä niiden kulttuuriseen ja sosiaaliseen tasoon. Tulkitsen tekstiä toiminnan, konstruktion ja muuntelun näkökulmasta, jolloin kirjoittaminen on toimintaa, maailman rakentamista ja versioiden tekemistä. (mt., 37–38.) Käytän lähiluvun välineenä normien ja stereotyyppien etsimistä ja tarkastelua (Moisander ja Valtonen 2006).

Päätin lukea kokonaan ne tekstit, joista koodasin pitkiä katkelmia eri teemojen alle. Luin tekstejä yhä enemmän kokonaisina kertomuksina, enkä kiinnittänyt analyysissä huomiota pelkästään teemoihin. Siirsin näkökulmani yksittäisistä kokemuksista

kokonaisuun kertomuksiin. Luin kaikki primääriaineiston tekstit uudestaan alusta loppuun, jotta hahmottaisin tekstit tarinoina. Tällä tavoin pystyin näkemään tarinoissa vaihtuvat näkökulmat ja ristiriitaisuudet, sekä kirjoittajien tekstien sisällä tekemät sidonnaisuudet ja viittaukset.

Hyvärisen (2004) mukaan kootuilla ja analysoiduilla kertomuksilla on sekä yksilöllisiä että kulttuurisia seurauksia. Hän toteaa myös, että kaikki tutkitut elementit on järkevää suhteuttaa juoneen. (mt., 307–308.) Koska olen kiinnostunut sekä kulttuurisesta tarinasta että nuorten kokemuksista, valitsin analyysini lähestymistavaksi lopulta kaksi tasoa. Kulttuurista ihannetta tarkastelen normiteorian näkökulmasta (Alasuutari 1999, 64–69) ja nuorten kokemuksia ja suhdetta kulttuuriseen tarinaan analysoin identiteetin ja identiteetti-position käsitteen avulla (mm. Hall 2002, Langenhove ja Harré 1999).

Hoikkalan (1993) mukaan yksittäinen teksti voidaan kytkeä kulttuuriseen tasoon aineistotoistumien avulla. Täten ainutkertaiset versiot voidaan nähdä kulttuurisen, yhteisen tiedon ilmentäjinä. (mt., 37–38.) Alasuutarin (1999) mukaan normiteoriassa oletetaan, että yhteisön valvomat ja yksilöiden sisäistämät sosiaaliset normit säätelevät yksilöiden käyttäytymistä ja yhteiskunta ymmärretään eri tasoilla vaikuttavana käyttäytymisen kontrolloinnin järjestelmänä. Teorian mukaan kulttuurijärjestelmän arvojen nähdään institutionalisoituvan sosiaalisen järjestelmän rakenteiksi, jotka sisäistyvät yksilöiden persoonallisuuteen ja säätelevät varsinaista toimintaa velvoittavan normatiivisuutensa kautta. Alasuutari kritisoi normiteoriaa siitä, ettei se yksilökeskeisyydestään huolimatta kykene tarkastelemaan yksilöitä, vaan yksilö haluineen ja pyrkimyksineen otetaan annettuna ja huomio kiinnittyy yksilön kohtaamaan normatiiviseen kontrolliin ja sen vaikutuksiin esimerkiksi normien sisäistämiseksi ymmärretyn sosialisoinnin kautta. (mt., 64–65.) Kaksitasoisella tarkastelulla pyrin rikastamaan aineiston luentaa ja näin vastaamaan normiteoriaa kohtaan osoitettuun kritiikkiin.

Haastatteluaineistoa tulkitessaan Hoikkala (1993, 38) avaa puheen retorista ulottuvuutta ja tunnistaa puhujan positiivisen itsemäärityksen peilaamalla tuotettuja versioita kulttuurisesti vahvoihin vastaversioihin. Omassa analyysissäni kirjoittajien itsetodistelut ja ulos- tai sisäänmääritykset tulkitaan erilaisina identiteetti-positiona,

itsen asemointeina (Langenhove ja Harré 1999). Identiteettipositioita tarkastellessani sitoudun fenomenologisen tutkimusperinteen mukaisesti kirjoittajien näkökulmiin ja merkityksiin, joita he kokemuksilleen antavat (Raunio 1999, 275). Tarkastelen kirjoittajien omakohtaisia kokemuksia fenomenologisesti eli yksilöiden suhdetta elämäntodellisuuteensa, joka avautuu ihmisille eli kulttuuriolennoille yhteisöstä peräisin olevien ja siellä opittujen merkitysten ja käsitysten kautta (Laine 2001, 27–28, 36–37).

Käytän analyysissäni muuttuvana ja moninaisena ymmärrettyä identiteetin käsitettä. Hall (2002) on esittänyt sekä sosiologisen että postmodernin subjektin käsityksen identiteetistä. Sosiologisen subjektin identiteetti muodostuu sisäisen minän ja ulkopuolisen yhteiskunnan vuorovaikutuksessa. Merkitykselliset toiset välittävät subjektille ulkopuolisen maailman arvot, symbolit ja merkitykset, joita yksilö sisäistää osaksi itseään. Postmoderni subjekti eroaa edellisestä siten, ettei identiteetti ole kiinteä, olemuksellinen tai pysyvä, vaan aiempaa avoimempi, moninaisempi ja ongelmallisempi. Subjekti ottaa eri identiteettejä, jotka voivat olla keskenään ristiriitaisiakin. Yhtenäinen, varma ja johdonmukainen on tämän käsityksen mukaan mahdollinen ainoastaan kuvitteellisella tasolla. Ymmärrän identiteetin avoimena, moninaisena ja ongelmallisena. (mt., 21–23.)

Omaelämäkerralliset tekstit soveltuvat identiteetti-käsitteen avulla tarkasteltaviksi, sillä omaelämäkerrallisen tekstin kirjoittaminen on itseidentiteetin tuottamisen keskus (Mikkola 2002, 14). Narratiivisesti identiteetti rakennetaan tarinoiden välityksellä (Heikkinen 2001, 118). Kieli on kulttuurinen elementti, jonka kautta subjekti muotoutuu, ymmärtää itsensä kulttuurissa ja kulttuurin itsessään (Bakhtin 1986, ref. Puuronen 2012). Toisaalta kielen avulla voidaan tulkita ihmisen aikaan ja paikkaan sidottua elämää (Puuronen 2012). Ymmärrän identiteetin paitsi muuttuvana ja moniulotteisena, myös kulttuurisena prosessina (Hänninen 2000, 60). Tulkinnan lähtökohtana on kulttuurin ja sosiaalisen ympäristön tuotteena syntynyt kertojan itseymmärrys. Identiteetti on todellisuuden jäsentämisen apuväline. Identiteetin avulla paikannetaan, sijoitetaan itse kulttuurisiin ja sosiaalisiin konteksteihin. (Puuronen 2012.) Tieto itsestä ja maailmasta muotoutuu kertomusten kautta. Tietäminen on sidoksissa aikaan, paikkaan ja sosiaaliseen kenttään. (Heikkinen 2001, 118, 120.) Sosiaalisiin konteksteihin aineistoni nuoret sijoittavat itsensä

kirjoittamalla kasvuympäristöstään keskiluokkaisessa omakotitalossa tai lama-ajan lähiökerrostalossa. Nuoruutensa ja lapsuutensa ajasta nuoret kirjoittavat sekä 1990-luvun lamasta että uudesta 2000-luvun lopun taantumasta. Lisäksi nuoret kirjoittavat mieleen jääneistä mediatapahtumista ja julkisuuden henkilöistä, jotka ovat heidän esikuviaan, sekä 1990-luvun lopun populaarikulttuurisista ilmiöistä: tiettyjen yhtyeiden ja elokuvien fani-kokemuksistaan.

Luvussa kolme taustoitin tutkimusta tarkastelemalla niitä yhteiskunnallisia olosuhteita ja rakenteita, joissa tämän päivän nuoret elävät. Luvut neljä ja viisi ovat empiirisesti painottuneita. Luvussa neljä analysoin normatiivista kulttuurista tarinaa ja sen asettamia ihanteita. Normatiivinen kulttuurinen tarina näkyi tavoitteina, mutta myös vaatimuksina ja odotuksina, joita nuoret esittelivät tarinoissaan. Luvussa viisi tarkastelen yksilöiden kokemuksellista suhdetta esitettyihin ihanteisiin identiteetti-positioiden avulla. Asemoitumalla eri identiteetti-positioihin nuoret kirjoittavat kulttuurisen tarinan normatiivisista ihanteista eri näkökulmista.

3 Nuoruus muuttuvassa yhteiskunnassa – rajallisia resursseja ja elämänhallintaa

Kirjoituskilpailun alle 25-vuotiaille tarjottu oma sarja ja heille esitetty kysymys siitä, millaista on olla nuori tänään sisältävät tavallaan oletuksen, että tämän päivän nuoruudessa on jotain erityistä. Tarkastelen tutkittavia tekstejä siten paitsi yleisesti nuorten kerrontana nuoruudesta ja nuoruuspuheesta myös tämän nimenomaisen sukupolven tulkintoina. Näen nuoret siis myös sukupolvensa edustajina, vaikka sukupolvikertomukset kiteytyvätkin vasta pidemmän ajan kuluessa ja tämän päivän nuoret kirjoittavat sukupolvikertomusta vielä muotoutumattoman kertomuksen ”sisältä” (Mikkola 2002, 113).

Perinteisesti sukupolvet on käsitetty kokemuksellisina (ks. Mannheim 1928/1952), mutta tämän tutkimuksen kannalta ei ole tarpeellista tehdä sukupolvijaotteluja tai pohtia ikäluokkaa yhdistävää avainkokemusta, kuten sukupolvitutkimuksissa usein on tehty (ks. Purhonen 2007; Roos 1987; Virtanen 2002; Wass ja Torsti 2011). Tarkastelen nuoria sukupolvena samaan tapaan kuin Hoikkala ja Paju (2002), jotka liittävät sukupolvea yhdistävät kokemukset olosuhteisiin, joilla tarkoitetaan sukupolvien objektiivisia oloja eli muutoksia, tapahtumia ja prosesseja sekä yhteiskunnallis-institutionaalisia järjestelyjä ja faktoja. Olosuhteet ovat eri sukupolvien kokemusten kannatuspintoja. (mt., 15–16.) Tässä luvussa perehdytään suomalaisen nyky-yhteiskunnan nuorta sukupolvea kannattelevista olosuhteista tietoyhteiskunnassa ja runsaudessa kasvamiseen, nuorten toimeentuloon ja valintojen tekemiseen.

3.1 Nuoret sukupolvena

1960-luvulla elettiin suurta yhteiskunnan muutosta, yhteiskuntamme kaupungistui samaan aikaan kun kaupalliset nuorisokulttuurit murtautuivat läpi (Karisto ym. 2005; Wilska 2004, 110). Tämän päivän nuoret ovat kasvaneet tietoyhteiskunnan käytäntöihin, heille matkapuhelin, Internet ja nykyisin myös sosiaalinen media ovat arkipäivää. Juuri nuoret on nähty kulutuksen ja median muutosten eturintamassa

omaksumassa ja luomassa uudenlaisia käytäntöjä (esim. Fornäs 1998, 296; Jokinen 2009, 216; Heinonen 2007).

Sukupolvitutkijat pitävät teknologian kehitystä nuoren sukupolven kannalta merkittävänä. Wilska (2004, 110) pitää nuorta sukupolvea yhdistävänä kokemuksena tietotekniikan ja -liikenteen kehittymistä, hänen mukaansa nuoret ovat tietotekniikka- ja kännykkäsukupolvea. Huttusen, Aution ja Strandin (2010, 106) mukaan nykynuoria kuvaa parhaiten mediasukupolvi-nimitys. Sukupolvia nimenomaan mediasuhteen näkökulmasta tutkineet Bolin ja Westlund (2009) puolestaan nimeävät 1980-luvulla syntyneet mobiiliteknologian sukupolveksi. Tutkijat ovat sitä mieltä, että matkapuhelimen kanssa kasvaneet nuoret jakavat samankaltaisia teknologiakokemuksia ja heistä muodostuu mediasukupolvi siinä missä 1950-luvulla syntyneistä, joiden mediasukupolvikokemus oli television tulo. (mt., 108–109.) Myös Wassin ja Torstin (2011) vuosina 1985–1994 syntyneille nuorille antamassa sukupolvinimityksessä mainitaan teknologia. He nimeävät tutkimuksensa nuorimman sukupolven teknologian, kansainvälisyyden ja terrorismin sukupolveksi, koska alle 25-vuotiaat mainitsivat muita useammin tiedonkulun ja teknologian kehityksen sekä terrorismin torjuntatoimenpiteineen oman sukupolvensa kannalta merkittäväksi yhteiskunnalliseksi kokemukseksi. (mt., 171–172, 181.)

Nuoria on totuttu pitämään teknologisen kehityksen edelläkävijöinä. Muun muassa uuden teknologian kulutuksessa ilmenee, että nuorten kulutustavoilla on vaikutusta kulutuksen kulttuurisiin rakenteisiin, vaikka nuorten talouksien kulutusedellytykset suhteessa muihin talouksiin ovatkin heikentyneet (Ylitalo 2009). 2000-luvun alkupuolella kulutuksen digitalisoituminen on näkynyt erityisesti kotitalouksissa, joissa on lapsia tai nuoria. Näissä talouksissa tietokoneet ja kotona käytössä oleva Internet-yhteys yleistyivät nopeasti muihin kotitalouksiin verrattuna. (Autio 2004, 115, 119.) Ylitalon (2009) mukaan nuoret kotitaloudet kuluttivat vuonna 2006 tietojenkäsittelylaitteisiin lähes kaksinkertaisesti muiden työikäisten talouksiin verrattuna. Wilskan (2003) mukaan vanhemmat ovat valmiita tukemaan taloudellisesti nuorten matkapuhelimen käyttöä useammin kuin esimerkiksi vaatteiden tai vapaa-ajan hyödykkeiden ostoa. Vanhempien asenteet matkapuhelimen ostoa kohtaan ovat yleisesti ottaen positiivisia ja puhelimia ostetaan tyypillisesti jo 7-vuotiaille lapsille. Wilskan tutkimuksen nuoret omistivat puhelimen lisäksi myös

paljon muita teknisiä laitteita. (mt., 446, 448.) Vanhempien taloudellinen tuki on siis merkittävää nuorten teknologiahankinnoissa. Teknologiset muutokset ja sitä kautta kulutuksen medioituminen näkyvätkin nuorten kohdalla vahvemmin heidän ajankuvin rahankäytössään, mutta myös sosiaalisissa suhteissa sekä suhteessa yhteiskuntaan (Heinonen 2007).

Kojon (2010) mukaan teknologian muutokset ovat osaltaan muuttaneet nuorten tapaa hahmottaa aikaa ja tulevaisuuttaan, koska ne mahdollistavat reaaliaikaisen kommunikaation ja jatkuvan tietotulvan. Jokisen (2009) mukaan nuoret ovat yhä nuorempina osallisina sosiaalisen maailman kentillä, kuluttajina ja mediankäyttäjinä. Yhteiskunnan runsaus tulee entistä lähemmäs sekä eri medioissa tapahtuvan varsinaisen mainonnan että mediassa toistettavien kulttuuristen ihanteiden kautta. Virtuaaliympäristöillä on vaikutusvaltaa lasten ja nuorten arkeen ja sosiaalisiin suhteisiin vähintään yhtä paljon kuin kodilla ja koululla. (mt., 191–192.) Ziehen (1991) mukaan todellisuus on entistä päälletunkevampaa. Tarkastelen teknologian roolia nuorten kirjoituksissa lähemmin luvussa neljä.

3.2 Nuorten elämänvaiheköyhyys runsauden yhteiskunnassa

Nuoret ovat sosiaalistuneet runsaan kulutuksen yhteiskuntaan (Autio 2004, 116, 118). Autio ja Heinonen (2002) ovat nimenneet 1980-luvulla syntyneen sukupolven kulutusyhteiskunnan kehityksen perusteella runsauden sukupolveksi. Huttunen, Autio ja Strand (2010, 106) toteavat, että nuoret ovat varttuneet materiaalisesti vauraassa yhteiskunnassa ja kulutus on heille luonteva osa elämää ja elämäntyylä. Nuorten elämässä kulutus on keskeistä, mutta toisaalta resursseja on niukasti (Lehtinen 2011, 72). Nuoret ovat markkinoinnin suosituin kohderyhmä, vaikka heidän ostovoimansa on heikko suhteessa muihin ikäryhmiin (Wilska ja Virtanen 2002, 86). Tutkittavana olevat nuoret ovatkin kasvaneet kuluttajiksi yhteiskunnassa, jossa suurin ostovoima on niillä kotitalouksilla, joissa asuu 15–29-vuotiaita nuoria vanhempiensa luona (Wilska 2001, 54). Samalla nuorten vaikutusvalta vaurastuneiden vanhempien kulutukseen on kasvanut (Wilska ja Virtanen 2002, 86). Autio ja Heinonen (2002, 225) kuvailevat suomalaista yhteiskuntaa vauraaksi ja kulutuskeskeiseksi, runsauden yhteiskunnaksi (myös Niemelä 2005).

Runsauden yhteiskunnassa on kuitenkin suhteellisen köyhyyden ongelma, kuten John Kenneth Galbraith jo vuonna 1958 kirjoitti (1958/1969), joten mistään uudesta ilmiöstä ei ole kyse. Galbraithin mukaan runsauden yhteiskunnassa, jossa hyvin köyhät ovat muuttuneet enemmistöstä vähemmistöksi ja jossa köyhyyttä ei saada korjattua yleisesti tuloja korottamalla, köyhyys on uudessa asemassa. Tällöin suoranaisten puutteen, esimerkiksi nälän ja asunnottomuuden sijaan runsauden yhteiskunnassa köyhyys ahdistaa ihmisiä, kun heidän tulonsa ovat selvästi yhteisön normaalituloja pienemmät. He eivät voi saavuttaa yhteisön keskuudessa säädyllisenä pidettyä minimielintasoja, eivätkä he voi välttää suuremman yhteisön tuomiota omasta sopimattomuudestaan. (mt., 333–339.)

Euroopan komission (1989) suhteellisen köyhyysmääritelmän mukaan materiaalisesti, kulttuurisesti ja sosiaalisesti riittämättömät resurssit estävät yksilöiltä ja perheiltä osallistumisen kulttuurisesti hyväksyttävään elämäntapaan. Niemelän (2005) mukaan köyhyys voidaan käsitteellistää yhteiskunnasta syrjäytymisenä, joka johtuu riittämättömistä resursseista. Köyhyys merkitsee taloudellisten resurssien puutteesta johtuvaa sosiaalisen toimintakyvyn rajoittuneisuutta. Resursseja on oltava riittävästi tarpeentyydytyksen ja sosiaalisen osallisuuden kannalta, sillä yksilön sosiaalinen kansalaisuus vaarantuu, jos tarvittavat resurssit yhteiskunnassa vallalla olevaan elämäntapaan osallistumiseksi puuttuvat. Yhteiskunnan laatuvaatimukset eli se, mikä kussakin yhteiskunnassa kunakin aikana on normaalia ja vallitsevaa, vaikuttavat siis siihen, ketä pidetään köyhänä. (mt., 31.)

Tilastollisesti köyhyys tai pienituloisuus määritellään suhteessa keskimääräisiin tuloihin, köyhyysraja on 60 prosenttia mediaanitulosta (Tilastokeskus 2010a). Vuonna 2010 16–24-vuotiaista nuorista neljännes kuului tähän pienituloiseksi määriteltävien joukkoon (Tilastokeskus 2010b). Toinen tapa hahmottaa köyhyyttä tilastollisesti on jakaa väestö tulokymmenyksiin tai -viidenneksiin. Vuonna 2009 alle 25-vuotiaista¹ 47 prosenttia kuului pienituloisimpaan kymmenykseen (Tilastokeskus 2009). Tilastoista voidaan päätellä, että nuorten keskuudessa pienituloisuus on yleistä, mutta ne eivät kerro kaikkea. Esimerkiksi opiskelijoiden pienituloisuudesta tilastot eivät tuota yhteneväistä tietoa, sillä opiskelijoista suurin osa asuu joko

---

¹ kotitalouden viitehenkilö

vanhempien tai parempituloisen puolison kanssa, jolloin heidän talouksiaan ei lasketa opiskelijatalouksiksi (Lavikainen 2012, 36). Vaikka tilastot mittaavat toimeentuloa suhteutettuna muiden tuloihin, perustuu tarkastelu objektiivisiin numeroihin, ei koettuun toimeentuloon.

Tutkijat ovat huomauttaneet, ettei objektiivisesti havaittu toimeentulo ole riittävä toimeentulon mittaustapa, vaan toimeentuloa on tarkasteltava myös kokemusperäisesti ja muun muassa omaan elämään suhtautumisen kautta (Mäki 2005; Ranta 2010; Lavikainen 2012). Niemelän (2005, 34) mukaan sitä ”oikeaa” köyhyyden mittaria ei ole löydetty ja siksi tutkimuksissa yhdistellään useampia köyhyyttä määrittäviä ehtoja. Haanpään ja Tuppuraisen (2012) kyselytutkimuksessa nuorten kokemaa taloudellista tilannetta on hahmotettu heidän oman subjektiivisen arvionsa kautta. Tutkijat kysyivät vuonna 2010 suomalaisten, eteläkorealaisten ja amerikkalaisten nuorten kokemaa taloudellista tilannetta. 15–19-vuotiaista miehistä 40 prosenttia ja naisista 41 prosenttia koki itsensä heikosti toimeentulevaksi tai köyhäksi ja vastaavasti 20–24-vuotiaista 46 ja 49 prosenttia luokitteli itsensä keskituloista heikommin toimeentulevaksi. (mt., 21.)

Lavikainen (2012, 11) huomauttaa, että köyhyys on pienituloisuutta laajempi käsite, jonka mittaamisessa on huomioitava myös varallisuus, velkaisuus ja ihmisten omat kokemukset tilanteestaan. Mäen (2005) mukaan sosiaalisilla verkostoilla, itsensä tarpeellisena kokemisella, toivon säilyttämisellä, kehittymisen mahdollisuudella ja eteenpäinmenolla on merkitystä ihmisten suhtautumiseen omaan elämäänsä. Mäki määrittelee köyhyyden numeroiden sijaan tilana, jossa ihminen ei hallitse hyvinvointinsa osatekijöitä: elintaso, yhteisyyssuhteita ja itsensä toteuttamista². (mt., 26, 34.)

Junton (2002b, 105) mukaan nuoruus on taloudellisen itsenäisyyden ja riippuvuuden välisenä välimaastona aikaa, jolloin useat kokevat elämänvaiheköyhyyttä. 2000-luvulla nuorten kotitalouksien kulutusresurssien heikentyminen on jatkunut ja Ylitalo (2009) pitää osaa nuorten kulutusköyhyydestä tilapäisenä elinvaiheköyhyytenä. Moisio (2004) toteaa, että köyhyys on yhteydessä elämänvaiheisiin ja esimerkiksi

---

² Kolmijako (having-loving-being) on alun perin Erik Allardt'n tekemä (esim. Allardt 1993).

nuoruudessa köyhyyden riski on kohonnut. Hän toteaa myös, että vaikka elämänvaiheköyhyys ja rakenneköyhyys voidaan erottaa toisistaan, köyhyyden kokemisen riski on vahvasti sidoksissa sosioekonomiseen asemaan, eivätkä siten kaikki samaa, kohonneen köyhyysriskin elämänvaihetta elävät kuitenkaan koe köyhyyttä samalla todennäköisyydellä, toisin sanoen köyhyys ei ole demokraattista. Lisäksi Moisio huomauttaa, että vaikka köyhyysjaksot ovat yleensä lyhyitä, niillä on taipumus kasaantua samaan toistuvaisköyhien joukkoon. (mt., 356.) Korkeakouluopiskelijoiden haastatteluissa opiskelijoiden arviot tulevaisuudesta näyttäytyivät optimistisina, mutta opiskelujen pitkittyminen ja jatko-opinnot, koulutusalojen erilaiset työllistymismahdollisuudet ja ansiotasot, sekä mielenterveysongelmat nähtiin mahdollisina opiskeluajan pienituloisuutta pitkittävinä syinä (Lavikainen 2012, 65).

Monet nuoret ovat pienituloisia, pääasiassa opiskelun vuoksi, ja pienituloisuus tarkoittaa usein köyhyyttä, mutta avoimesti nuori ei halua tunnustaa olevansa köyhä. He eivät halua leimautua rahattomuuden tai rajoitettujen kulutusmahdollisuuksiensa vuoksi. (Lehtinen 2011, 75.) Lavikaisen (2012, 42) tutkimuksessa kulutuskulttuurin ihannointi nousi yhdeksi pienituloisuuteen vaikuttavaksi kontekstuaaliseksi tekijäksi, haastatteluissa se ilmeni etenkin enemmän kuluttavien ystävien seurassa koettuna paineena valita kalliimpia ajanviettotapoja. Maksuvaikeudet aiheuttavat nuorilla oman kaveripiirin ja sellaisten sosiaalisten tilanteiden välttelyä, joissa saattaa joutua puhumaan rahasta tai käyttämään sitä muiden nähden (Lehtinen 2011, 75).

Milesin (2000, 112) mukaan nuorten kasvaneesta kulutusvoimasta huolimatta olisi naiivia väittää, että nuorten kyky kuluttaa olisi rajaton. Nuoret haluavat korostaa itsenäisyyttään hoitamalla raha-asioitaan itse, mutta he kokevat kuitenkin riippuvuutta vanhempiinsa ja lähipiiriin (Lehtinen ja Leskinen 2005). Lahelman ja Gordonin (2008) mukaan nuoruus on taloudellisesti puoliriippuvuuden aikaa. Milesin (2000) mukaan nuorten aikuisuuteen siirtymän viivästyminen näkyy taloudellisena riippuvuutena vanhemmista, mutta samalla kulttuurinen itsenäisyys, eli käytössä oleva raha ja vapaa-aika, on lisääntynyt. Kiristyneissä talouden olosuhteissa nykynuorten on vaikeampi löytää töitä kuin aiempien sukupolvien. (mt., 114–115.)

Lahelma ja Gordon (2008) väittävät, että valtion tuki on nuorille itsestäänselvyys, eikä sitä koeta nöyryyttävänä, kun taas riippuvuus vanhemmista koetaan turhauttavana. Nuorilla on halu itsenäistyä vanhemmistaan, mutta itsenäistymisnopeus vaihtelee. Kulttuurinen odotus on, että nuorten on selvittävä taloudellisesti omillaan mahdollisimman varhain, vaikka vanhemmilla olisikin kyky tukea. Vanhemmilta saatavan materiaalsen tuen määrä vaihtelee, mutta 20-vuotiaat nuoret kokevat sen tärkeäksi. Työllisyystilanne ja sosiaaliturvajärjestelmän muutokset vaikuttavat osaltaan siihen, kuinka riippuvaisia vanhemmista ollaan. (mt.) Heikentyneistä työmahdollisuuksista johtuen työmarkkinavälitteinen itsenäistyminen ei toimi yhtä tehokkaasti kuin aikaisemmin, vaan riippuvuus vanhemmista ja virallisista avunlähteistä kuten sosiaalitoimiston toimeentulotuesta on lisääntynyt (Raitanen 2001, 99).

Sekä perheen että julkisen tuen merkitys nuorten itsenäistymisessä on suuri. Rannan (2010, 440) tutkimuksessa nuorten pääasiallinen tulonlähde olivat vanhemmilta ja sukulaisilta saadut avustukset, valtiolta tukea ilmoitti saavansa 46,8 % nuorista. Julkisen tukiverkoston merkitys on lisääntynyt 1980-luvulta lähtien hyvinvointivaltion vakiintuessa. Nuorten sosiaaliturvariippuvuus on kasvanut. (Juntto 2002b, 105, 119.) Vuonna 2009 toimeentulotukea sai 163 429 alle 25-vuotiasta, kyseisessä ikäryhmässä toimeentulotuen saajia oli edelliseen vuoteen verrattuna 14 prosenttia enemmän. Tutkijat toteavat, että uusi taantuma, kuten 1990-luvun lamakin, on iskenyt erityisesti nuoriin aikuisiin. (Virtanen ja Kiuru 2010.) Myös Myllyniemi, Gissler ja Puhakka (2005, 20) toteavat, että nuorten kotitalouksien³ tulokehitys jää muista jälkeen etenkin heikompien taloussuhdanteiden aikana, ja että työttömyys iskee aina kovimmin nuoriin.

Runsaudessa kasvaneiden nuorten keskuudessa köyhyys tai pienituloisuus ei siis ole mitenkään poikkeuksellista, vaikka kaikki eivät nuoruudessa köyhyyttä koekaan. Wilska (2001, 58) on esittänyt, että nuorten keskinäisten tulo- ja kulutustyylierojen kasvu kertoisi nuorten polarisoitumisesta taloudellisin perustein. Myös Milesin (2000, 123) mukaan nuoret ovat polarisoituneet niihin, jotka voivat kuluttaa ja niihin, jotka voivat vain kuvitella kuluttavansa. Lavikaisen (2012, 65) tutkimuksen mukaan

---

³ viitehenkilö alle 29-vuotias

sosioekonominen tausta ja vanhempien taloudellinen tuki ovat yhteydessä opiskeluaikana kasvaviin tuloeroihin (myös Moisio 2004, 355). Juntto (2007, 7) on ennustanut, että yhtenäisten arvojen ja pienten sosioekonomisten erojen Suomessakin on odotettavissa erilaistuva kehitys sekä varallisuuden, tulojen että elämäntapojen alueella ja erot kotitalouksien käytettävissä olevissa voimavaroissa tulevat vaikuttamaan valinnanmahdollisuuksiin enenevässä määrin.

Niemelä (2005, 13) toteaa, että hyvinvoinnin jakamista ja tasaamista voidaan pitää kaikkien hyvinvointivaltioiden tavoitteena. Sekä tulonsiirtojärjestelmillä että hyvinvointipalveluilla toteutetaan hyvinvointivaltion sosiaalipolitiikan tehtävää poistaa köyhyys ja tasoittaa eriarvoisuuden väestöryhmien välillä ja sisällä. Sosiaaliturvan varassa elävä Leena kirjoittaa taloudellisesta tilanteestaan näin:

Tämä olen minä, ajattelen, 23-vuotias turhautunut Helsingin Kalliossa Hämeentiellä yksiötä asuttava vuorotellen Kelan sairaspäivärahaa tai työmarkkinatukea hakeva, ja sosiaaliviraston toimeentulotukea nostava työkykyrajoitteinen työtön työnhakija. (--) Jokainen askel kohti sosiaalivirastoa on aiempaa raskaampi. Sadan metrin päässä ovesta alkaa tuntua siltä, että kaikki tuijottavat. Ovella tuntuu, että ihmiset osoittelevat sormella ja kuiskivat ”luuseri”. *Leena 1987, 23 vuotta, ONT22*

Leena ei mainitse vanhemmilta saamaansa tukea, mutta aiemmin tarinassaan hän kertoo menneensä töihin heti kotoa lähdettyään. Sairastuttuaan Leena ei ole pystynyt tekemään töitä eikä opiskelemaan ja hän on ajautunut niin sanottuun virastokierteeseen. Leena kirjoittaa myös häpeän tunteesta, jota hän kokee joutuessaan turvautumaan sosiaaliturvajärjestelmään. Mäen (2011, 44) mukaan pienituloisuus vaatimattoman elämän perusteluna aiheuttaa keskiluokkaisuuteen kuulumattomuuden häpeää. Ollilan (2008) mukaan suomalaisessa yhteiskunnassa työ ja taloudellinen riippumattomuus ovat kunnon kansalaisen kriteereitä. Omillaan toimeentulo on edellytys täysivaltaisen kansalaisen asemaan pääsemiseksi. (mt., 135–136, 185.)

Omillaan pärjäämisen ja yksilöllisen selviytymisen eetoksen sekä suomalaisen yhteiskunnan taloudellisen riippumattomuuden ihanteen tausta on suomalaisessa agraariyhteiskunnassa, jossa se on elänyt vahvana, mutta joka näkyy yhä 2010-luvulla esimerkiksi korkeakouluopiskelijoiden puheessa (Lavikainen 2012, 26). Myös Huttunen ja Autio (2010, 151) ovat tutkimuksessaan tulleet siihen tulokseen,

että agraarisen eetoksen hyveet säästäväisyydestä ja omavaraisuudesta vallitsevat yhä myöhäismodernissa kulutusyhteiskunnassa.

3.3 Pakkovalintaa ja elämänhallintaa mahdollisuuksien paljoudessa

Hoikkala ja Paju (2002, 2008) ovat kirjoittaneet nuoresta, teknologia-alojen kasvuun sosiaalistuneesta sukupolvesta yksilöllisen valinnan sukupolvena. Hoikkalan ja Pajun (2002) mukaan kuluttamisen ja kilpailun ilmapiirissä kasvaneiden nuorten elämässä määräävää on valintojen tekeminen. He kuvaavat nuorten elämänmaisemaa erityiseksi vaatimusten horisontiksi. Pärjätäkseen on osattava valita ja valinnoista on kannettava vastuu. (mt., 26–27.) Tutkijat huomauttavat, että vaikka monilla mittareilla, esimerkiksi asumisväljyydellä, mitattuna yksilöllisen valinnan sukupolvi on kuulunut voittajiin lähes kokonaan, kaikilla ei ole sekä halua että rahaa muokata itseään kaikin mahdollisin tavoin. (Hoikkala ja Paju 2008, 288–289.) Mikkolan (2002) mukaan nuoren sukupolven yhteiseksi ongelmaksi on muodostunut valintojen paljouden mukanaan tuoma ahdistus, koska identiteettiä rakennettaessa lukuisat valinnat ovat mahdollisia ja sosiaalisen normin aseman saavuttanut yksilöllinen vapaus tuntuu jo pakolta. (mt., 39, 45.)

Hoikkala ja Paju (2008) nimeävät nuoret ”tee-se-itse”-kansalaisiksi, jotka rakentavat itse oman elämänsä ja elämäkertansa. Tutkijoiden mukaan nuorten keskuudessa vallitsee paine mieltää sekä menestys että oma epäonnistuminen ja köyhyys omien valintojen seurauksiksi. (mt., 290–291.) Myös Kortteisen (1992) tutkimien työläismiehien puheessa menestys ja epäonnistuminen on ”niin jatkästä ittestä kiinni”. Oma menestys eli hyvin ’pärjääminen’ suhteutetaan esimerkiksi omiin ikätovereihin. Menestys tuottaa ylpeyttä ja itsekehua, joilla korostetaan eroa muihin ja omaa henkilökohtaista pärjäämistä itsestä johtuvana. (mt., 125.) Asetelma on kilpailullinen, kaikki eivät pärjää yhtä hyvin, vaikka olosuhteet olisivatkin yhtäläiset.

Ollilan (2008) tutkimuksessa nuoret ovat sisäistäneet yksilönvastuun ideologian hyvin. Menestys riippuu yksilön kyvystä tehdä ”oikeita” ja ”hyviä” valintoja. Lukuisista mahdollisuuksista nuoren on osattava tehdä valintansa itse ja kannettava vastuu vääristä valinnoistaan. Individualistinen menestyskäsitelmä voidaan liittää

uusliberalistiseen ajattelutapaan. (mt., 137, 139, 187.) Uusliberalistisia ydinarvoja ovat vapaus, autonomia ja valinta (Reith 2004, 284). Ideologiassa valinnat näyttävät vapaina, vaikka todellisuudessa ne muodostuvat useiden rakenteellisten ja kulttuuristen rajojen kuten luokan, sukupuolen, etnisen taustan, seksuaalisuuden ja kehollisten seikkojen rajaamina (Lahelma ja Gordon 2008, 210). Uusliberalistisesti ajateltuna vain vahvat selviävät ja henkilökohtaisen vastuun järjestelmä on ihanteellinen (Harvey 2008, 192, 206), jokaisella on velvollisuus huolehtia itsestään (Keskitalo-Foley, Komulainen ja Naskali 2007, 112).

Cronin (2005) yhdistää ajatuksen pakkovalinnasta konsumerismiin. Hänen mukaansa aikamme konsumerismissä on kyse pakollisesta yksilöllisyydestä, jossa valinnan ilmaiseminen ja toteuttaminen sekä valintakyky kehystetään pakolliseksi valinnaksi. Valinnoilla ilmaistaan autenttista yksilöllisyyttä, joka täytyy tuottaa performatiivisesti. Valinnan kautta tapahtuvaa itsehallintaa voidaan pitää jopa eettisenä velvollisuutta itseä ja yhteiskuntaa kohtaan. (mt., 43.)

Ollilan (2008, 146–147) mukaan nuoruuteen ajoittuvassa menestyksessä on ensisijaisesti kyse itsen esittämisestä sopivalla tavalla, esimerkiksi näyttääkseen hyvältä on hallittava pukeutumismormisto sekä oman kehon muoto ja koko. Ziehe (1991) toteaa, että kuluttamalla yritetään löytää pitkälle eriytyneitä keinoja itsensä kokemiseen ja itsensä ilmaisemiseen sen lisäksi, että kulutustavaroiden ostaminen ja omistaminen ovat aineellisen turvallisuuden ilmaisukeino ja tarvetta näyttää saavutettu elintaso. Ziehen mukaan kulutuksen tehtävä on ennen muuta avata mahdollisuuksia minuuden muuttamiseen ja sen tulee olla keino kokea ”persoonallisuuden edistysaskeleita”. (mt., 36.)

Ziehen (1991) mukaan nuorten elämässä, niin yhteiskunnallisessa kuin yksilöllisessä tietoisuudessa, on yhtäaikaista läsnä kilpailevien elämänmuotojen palaset, esimerkiksi asuuko vanhempien luona vai yksin, opiskellako lisää vai siirtyäkö työelämään. Ratkaisujen seuraukset – menneet ja menetetyt mahdollisuudet tehdä asiat paremmin tai toisin – kulkevat mukana elämässä. Ziehen mukaan ei voi kuitenkaan väittää, että nuoret voisivat vapaasti valita eri elämänmuotojen väliltä, vaan mahdollisuus vapaaseen valintaan on fiktiivistä, sillä elämälle asetetut yksityisen henkilön odotukset ovat yhteiskunnallisesti määräytyneitä. Nuoret kärsivät

mahdollisuuksien päälletunkevasta läsnäolosta ja tietoisuudesta, ettei niitä pysty hyödyntämään. Mahdollisten elämänmuotojen fiktiivisen runsauden edessä moni kokee, että todellisia muutoksen mahdollisuuksia on aivan liian vähän. Oman elämän koetaan menevän pieleen, kun se muuttuu tavoiteltujen mahdollisuuksien vastakohtaksi. (mt., 17, 34–35.)

Tiet omaksi itseksi ja oman paikan löytämiseksi yhteiskunnassa ja merkitykselliseksi tunnistettavaan elämään vaativat jatkuvaa kulutusvalintojen tekemistä (Bauman 1998, 26). Milesin (2000) mukaan kuluttaminen liittyy useisiin siirtymiin matkalla nuoruudesta aikuisuuteen ja nuoret onkin sosiaalistettu käsittelemään rahaa ja kulutusta ”sisäänkäyntinä elämään”. Lapsien kuluttajaksi sosiaalistamiseen osallistuvat sekä vanhemmat että kaverit ja samalla kuluttamisen paineet kohdistuvat yhä nuorempiin. Konsumerismin kulutushyödykkeineen ja mediakuvineen tarjoaa nuorille areenan, jolla he voivat ilmaista itseään ja luovuuttaan sekä erottautua aikuisten ja lasten maailmasta. Samalla nuoret ovat pakotettuja rakentamaan identiteettiään heitä ympäröivistä kuvista ja tuotteista. Milesin mukaan nuoret kulkevat polkua toisaalta median vaikutuksen ja valinnanvapauden välillä ja toisaalta yhdenmukaisuuden ja yksilöllisen tarkoituksen välillä. Nuoret eivät ole täysin vapaita muodostamaan identiteettiään tai elämäntyyliään, vaan he toimivat kulttuuristen ja sosiaalisten rakenteiden kanssa vuorovaikutuksessa sekä niiden rajaamina. (mt., 106–128.)

Reithin (2004) mukaan kulutus voidaan ymmärtää luovana, symbolisena voimana, jolla on merkittävä rooli identiteetin muokkaamisessa siksi, mitä Anthony Giddens (1991) kutsuu ”narratiiviksi itsestä”. Kun kulutushyödykkeitä ja elämäntyyliä on paljon tarjolla, identiteetti määritellään muuttuvana rakenteena ennemmin kuin pysyvänä, ydinkategoriana ja jonka muodostaminen perustuu henkilökohtaiseen valintaan. Muuttuva identiteetti perustuu lähtökohtaan vapaudesta valita. Vapaus ei ole ainoastaan toivottavaa, vaan myös velvoite, koska vapauden kautta sekä toteutetaan että hallitaan itseä. Kuluttaja voi muotoilla identiteettiään tarjolla olevista vaihtoehdoista, mutta toisaalta tämä on tehtävä kulttuuristen normien ja sosiaalisten instituutioiden edellyttämällä tavalla. (mt., 285.)

Setälän (2012) mukaan elämää voidaan tarkastella myös yleisemmin kulutusvalintojen näkökulmasta elämän asiakkuuden kulttuurisena ilmiönä. Elämän asiakkuudella Setälä tarkoittaa kaikkea inhimillistä toimintaa koskevaa asennetta, jossa mielikuva yksilön luovuttamattomista oikeuksista kumpuaa liberaalista kuluttaja-aatteesta ja juurettomuudesta. Elämän asiakkaalla tarkoitetaan kulttuurisen murroksen kourissa ajelehtivaa suorittajaa, joka torjuu ajatukset elämän hallitsemattomuudesta ja epämiellyttävyydestä. (mt., 112, 116.)

19-vuotias Meri kirjoittaa valitsemisen vaikeudesta koulutuksen yhteydessä:

Nuoruus 2000-luvun Suomessa on valintojen vaikeutta. Yhteiskuntaamme vaivaa runsauden tulva karkkihylllyistä opiskeluvaihtoehtoihin. Kun ei itsekään ihan tiedä, mitä haluaa, olisi vähempi monessa tilanteessa enemmän. Eikä pidä vaihtoehtojen rinnalla unohtaa vanhempien kantaa, ystävien mielipiteitä ja opettajien neuvoja. Itse koin hyvin ahdistavaksi sen, että yläasteen opinto-ohjaajani sanoi lukion olevan järkevä vaihtoehto vain, jos mielihii papiksi, opettajaksi tai lääkäriksi. Vanhempani puolestaan itse korkeasti kouluttautuneina olisivat varmaan saaneet hermoromahduksen, jos olisin ilmoittanut suuntaavani ammattikouluun. Ystäväni olivat ihan yhtä sekaisin kuin minäkin ja oppilaitoksia arvioitiin aivan epäolennaisten seikkojen perusteella. *Meri 1991, 19 vuotta, ONT26*

Meri kirjoittaa vaihtoehtojen runsauden sekä eri tahoilta häneen kohdistuvien ristiriitaisten odotusten tuomasta ahdistuksesta. Meri käyttää esimerkkinä koulutusvalinnan tekemistä, mutta samalla hän viittaa, että päätöksiä joutuu tekemään jatkuvasti, yhtä lailla vaihtoehtoja on runsaasti tarjolla karkkihyllyllä ja tunnekin on sama: itsekään ei ihan tiedä, mitä haluaa. Merin tekstissä näkyy myös, se ettei valintojen tekeminen ole täysin vapaata, vaan on huomioitava eri tahoilta itseen kohdistuvia odotuksia: vanhempien, ystävien ja opettajien mielipiteet. Päätös on kuitenkin tehtävä itse ja vastuu omista valinnoista on nuorella itsellään, kuten aineistoni teksteissä nuoret korostavat (myös Ollila 2008, 185).

Sulkunen (2009, 101) toteaa kulutusyhteiskunnan muutoksen asettaneen ihmiset jatkuvan valinnan tilaan. Kulutusyhteiskunnassa kuluttajan hyveitä ovat jatkuva valinta ja rutiinien poissaolo, joilla erottaudutaan instituutioiden ohjaamasta rutiinien ja yhdenmukaisen käyttäytymisen tuotantoyhteiskunnasta (Bauman 1998, 24–25). Giddensin (1995) mukaan nykypäivän arkielämässä monet jokapäiväiset askareet

ovat muuttuneet valinnanvaraisiksi tai valinta on muuttunut pakolliseksi. Vaikka aktiivinen valinta tuottaakin autonomiaa, arkielämän näkeminen kokoelmaksi vapaita valintoja on Giddensin mukaan vastoin psykologisia realiteetteja. (mt., 108.) Rutiineilla pidetään arjen toiminta rationaalisenä (Giddens 1984, 5).

Cronin (2005) esittää, että naisen kategoria on juuttunut historiallisen asemoinnin seurauksena konsumerismin subjektiksi ja objektiksi. Naiset joutuvat neuvottelemaan jännitteisiä käskyjä ”olla oma itsensä” ja ”tehdä itsensä” tee-se-itse-kulttuurissa esimerkiksi meikkaamalla ja pukeutumalla muodin mukaisesti ja kuntoilemalla. Konsumerismi lupaa naisille itsemuutosta ja oikeuttaa naisten tekemiä valintoja, mutta vapaita valintoja voivat tehdä vain yksilöllisyyden ehdot täyttävä ”yksilö” eli valkoinen, länsimainen, heteroseksuaalinen, keskiluokkainen ja terveruumiinen mies. (mt., 41, 43–44.)

Sulkusen (2009) mukaan valinnat ohjaavat koko elämäntyyliä. Valintojen tarve on korostunut, kun normit ja perinteet eivät ohjaa elämää yhtä vahvasti kuin ennen. (mt., 101.) Myös Mikkola (2002, 45) väittää aineistonsa perusteella, että selkeät normit olisivat kadonneet. Sulkunen (2009) sanoo valintaa aitouden ilmaisemisen valuutaksi. Aitoutta on jatkuvasti ilmaistava, sitä on tuotettava uudelleen, testattava ja sopeutettava muiden reaktioiden perusteella. Todellisuudessa valinnat tehdään usein pienestä standardisoidusta valikoimasta, mutta yksilölliset erot ja koettu tunne omasta valinnasta pitää paljastaa muille aitouden takaamiseksi ja ne osoittavat yksilön itsepäättävyyttä. (mt. 112–114.) Myös Juntto (2007, 7) toteaa, että on tärkeää saada kokea valinneensa ja hallitsevansa oman tilanteensa, mutta silti valinnat saattavat olla ajanmukaisia ja samankaltaisia keskenään.

Henkilökohtaisesta elämästä on tullut projekti, jota suunnitellaan, jossa tehdään päätöksiä käytettävissä olevien resurssien perusteella, mutta varmuus odotusten lopputuloksesta on yhä epävarmempi. Kaikkien odotetaan tekevän valintoja, myös niiden, joilla ei siihen olisi taloudellisesti varaa. Erityisesti sosiaalityö elävän ihmisen on harkittava valintojaan tarkkaan, sillä epäonnistuminen tarkoittaa häpeää, syyllisyyttä ja itsenäisyyden vähenemistä entisestään. (Sulkunen 2009, 101.)

Esimerkiksi opiskelijat joutuvat tekemään valintoja eri tulonlähteiden välillä ja miettimään kysymyksiä: ”Riittävätkö voimavarani sekä opiskeluun että

työssäkäyntiin?", "Tarvitsenko työkokemusta?", "Onko minulla varaa maksaa opintolaina takaisin?" ja "Olenko valmis turvautumaan vanhempieni tai sukulaisteni taloudelliseen tuleen?". Eri vaihtoehdot eivät tällöin välttämättä jäsenny vapaaehtoisena valintatilanteena, vaan taloudellisen välttämättömyyden ohjaamana vaihtoehdottomuutena. (Lavikainen 2012, 27, 30.)

Vapaata valintaa rajoittavat paitsi taloudelliset voimavarat ja mahdollinen 'elämänvaiheköyhyys' myös kulttuuriset odotukset. Salasuo (2006) on argumentoinut, että yksilön elämän muotoutumisessa toimijuus on korostunut, eikä historiallinen aika tapahtumiseen ole enää samalla tavalla merkittävä kuin aiemmin. Sen sijaan, että yksilön elämä muotoutuisi koettujen tapahtumien mukaan, elämänsä rakennetaan valinnoilla, jotka tehdään vallitsevissa kulttuurisissa ja sosiaalisissa olosuhteissa. (mt., 32–33.)

Aino kirjoittaa myös vaihtoehtojen runsaudesta, mutta suhtautuu valintojen tekemiseen tyynesti:

Minun on lupa olla tässä vaan juuri näin, ja valita rauhassa omat pelikorttini lukuisten vaihtoehtojen pakasta. Eihän kaikkea tarvitse ottaa vastaan, ähkyyntä asti, viimeistä pisaraa myöten? Ei ruotsinlaivallakaan ole tarkoitus maistaa kaikkea, sekä kaviaaria, että tiramisua, pekoniirullia ja paahtoleipää kaksituntisen buffetin aikana. Jokaisen oikeus on tehdä omat valintansa. *Aino 1989, 21 vuotta, ONT37*

Aino rinnastaa kirjoituksessaan elämässä tehtävät valinnat runsaudessaan ruotsinlaivan buffetiin, mutta Aino hyväksyy sen, ettei kaikkea voi tai pidäkään ottaa. Hän tuottaa hallinnan puhetta. Hoikkala ja Paju (2002, 27) pitävät riskien ja itsen hallintaa kulutuskulttuurissa elävien nuorten minätekniikoina. Aution (2006, 98) mukaan kulttuurimme ohjaa yksilöitä elämänsä hallintaan niin kulutuksen, ajankäytön, liikunnan, syömisen, alkoholinkäytön kuin työnteonkin suhteen. Lehtosen (1999, 233) mukaan runsauden yhteiskunnassa kulutuskäytäntöjä sävyttää niukkuus ja negatiivisuus, sillä ostoksilla käyvä nykyihminen pyrkii kuriin ja järjestykseen, jotka ovat osa mielihyvän ja nautinnon rakennetta.

Deanin (1999) mukaan hallinnasta puhuttaessa uskotaan, että ihmisten käyttäytymistä on mahdollista säädellä ja kontrolloida rationaalisesti tai ainakin tietoisesti. Itsehallinta on yksi hallinnan muoto, jota voidaan toteuttaa mahdollisesti

keskenään ristiriitaistenkin valintojen, mielihalujen, tarpeiden, halujen ja elämäntyylien kamppailun ratkaisemiseksi. Itsehallintaa voi olla esimerkiksi omien ruokailutottumuksien säätely, kun ravitsemussuositukset, muotiruokavaliot, uskonnot ja eettiset katsannot ohjaavat eri suuntiin. Hallitsemme itseämme ja toisiamme sen mukaan, minkä uskomme olevan totuus siitä, keitä olemme, mitkä olemisemme ulottuvuudet kaipaavat työstämistä, miten, miksi ja mitä siitä seuraa. Nämä ajatuksemme ovat yhteisössä syntyviä kollektiivisia tuotteita. Hallinnassa on kyse suhteesta sekä auktoriteetteihin ja valtaan että kysymyksiin itsestä ja identiteetistä. (mt., 10–13, 17–18.) Giddens (1984) kuvailee ihmistä refleksiiviseksi ja päämäärätietoiseksi agentiksi, joka tarkkailee jatkuvasti sosiaalista ja fyysistä ympäristöään.

Foucault'n (1998) mukaan yksilölle ja ryhmille annetaan erilaisten määräilykoneistojen, kuten perheen, kasvatusinstituutioiden ja kirkon välityksellä joukko arvoja ja toimintasääntöjä, jotka ymmärretään ”moraaliksi”. Myös minäkäytännöt, joilla yksilö kohdistaa toimintaa itseensä, pyrkii tuntemaan itsensä, hallitsemaan, koettelemaan ja muokkaamaan itseään sekä kehittämään itseään paremmaksi, ovat sidoksissa moraalijärjestelmään samoin kuin arvot, säännöt ja kiellot. Yksilöt tai ryhmät käyttäytyvät suhteessa johonkin ohjejärjestelmään, joka heidän kulttuurissaan on annettu joko nimenomaisesti ilmaistuna tai vain oletettuna, ja josta heillä on enemmän tai vähemmän selkeä käsitys. (mt., 132, 135.)

Ziehen (1991) mukaan sosiokulttuurinen vapautuminen johtaa tilanteeseen, jossa yksilö voi tuntea itsensä kaikin puolin ”vapaammaksi”. Kun yksilö irtautuu perinteisistä arvoista ja todellisuuden tulkinnoista, hän voi odottaa, toivoa, kuvitella itsestään enemmän ja verrata itseään enemmän muihin, mikä puolestaan lisää mahdollisuuksia ristiriitojen havaitsemiseen. Yksilön on pakko sietää murtumakokemuksia, puutteentunteita, päämääräkonflikteja – kuinka voisi olla jotain, mutta ei ole mitä odotti, mutta ei saanut, mitä haluaa ja ei kuitenkaan halua – ja käsitellä niitä yksilöllisesti. Monilla nämä ristiriidat kasautuvat perustuntemukseksi siitä, että olisi saarrettu erilaisilla vaatimuksilla ja odotuksilla, todellisuus koetaan päälletunkevana. Yksilöllä ei siten ole vain mahdollisuutta, vaan jopa sosiaalinen ja sovinnainen velvollisuus ”tehdä itsestään jotain” ja vastuu

itsestään. Omaan itseen kohdistuvien odotusten seurauksena yksilö kärsii siitä, mitä ”ei saavuta”. (mt., 36–37, 55.)

4 Nuoruuden kulttuuriset ihanteet

Tarkastelen tässä luvussa nuorten kertomuksissa rakentuvaa kulttuurista tarinaa menestymisen ihanteista, jotka tulkitseen keskiluokkaisiksi ja normatiivisiksi, sillä ihanteissa tavoiteltavaksi määrittyy tavallinen elämä, jossa edetään odotusten mukaan ja saavutuksina pidetään esimerkiksi vakituista työpaikkaa ja omakotitaloa. Tulkintaani keskiluokkaisuudesta peilaan Puhakan (2010) argumentoimaan keskiluokkaiseen kulutuseetokseen, jossa järkevä kuluttaminen ja rahankäyttö, tavallisuuden ja kunnollisuuden hyveellistäminen sekä työnteko ja ansaitseminen muodostavat tavoiteltavan hyvemaailman. Sulkusen (1999, 81) mukaan yhteisön jäsenet kohdistavat toisiinsa normatiivisia odotuksia, joilla ylläpidetään sosialisointia kautta opetettuja normeja. Aapola-Kari (2006, 16–17) toteaa, että nuoriin kohdistuu vahva kulttuurinen suhtautumistapa, jossa esimerkiksi opiskelu ja tulevaisuudensuunnitelmien tekeminen ovat nuoruuteen kuuluvia normeja.

Nuorten kirjoituksissa rakentuvat ihanteet toistavat kulttuurista tarinaa. Tässä luvussa tarkastelen ensin, miten kulttuuriset ihanteet liittyvät menestymiseen. Sen jälkeen analysoin nuorten kirjoittamia tarinoita ulkonäköön sekä teknologiaan ja mediaan liittyvän kulutuksen sekä perinteisten aikuistumisen pääväylien – asumisen, perheen, työn ja koulutuksen – kautta, sillä nuoruus ja aikuistuminen tapahtuvat näissä yhteiskunnallisissa instituutioissa (Fornäs 1998, 291).

4.1 Kulttuuriset normit ja ihanne menestyksestä

Nuorten kirjoittama ihanne rakentuu odotuksista ja tavoiteltavista päämääristä, joita nuoret kohdistavat itse itsensä, tai joita he kokevat heihin kohdistettavan. Ihanteet näyttäytyvät kulttuurisesti yhdenmukaisina ja ne kohdistuvat kaikkiin riippumatta siitä, kuinka kaukana ne ovat yksilön todellisuudesta, esimerkiksi käytettävissä olevista taloudellisista resursseista. Toisin sanoen on kyse normeista, joihin nuoret on sosiaalistettu ja kulttuurisesta käsikirjoituksesta, jonka he ovat oppineet.

Kortteinen (1992) on tunnistanut suomalaisiksi eetokseksi selviytymisen eetoksen. ”Kovasta” elämästä selviytyminen on tässä eetoksessa kunnia-asia. Sittemmin

pärjäämisen pakko eli selviytymisessä menestyminen on korostunut yhteiskunnallisten rakenteiden muuttuessa ja selviytymisen eetoksen siirtyessä markkinasuhteisiin. Elämän kovuus on liittynyt kilpailuun ja itsellisestä pärjäämisestä on tullut henkilökohtainen kunnia-asia. Kortteinen nimittää selviytymisen eetosta miehiseksi eetokseksi, mutta toteaa, että naiset toistavat samaa kulttuurista tarinaa. Naisten omaelämäkerrallisissa tarinoissa on perinteisesti korostunut uhrautuminen ja toisten itseen kohdistamien odotusten noudattaminen. Itseä on katsottu toisten kautta. Tämä naisten sotasukupolvelta periytyneet eetos on siirtynyt sittemmin lähemmäs miehistä eetosta. Naisten kerronnassa vallitsevat vastakkaiset vaatimukset. Toisaalta 'minä' ymmärretään erillisenä, itsellisenä ja pärjäämiseen perustuvana, ei enää pelkästään yhteisön avustavana jäsenenä. Mutta 'muut' tulkitaan uhrautumisen eetoksen läpi ja sosiaalisen hyväksynnän saavuttaakseen on yhä täytettävä uhrautumisen eetoksen vaatimukset, vaikka uhrautuminen ei ole oikein itseä kohtaan. Ei ole yksinkertaista vastausta siihen, mikä on oikein. Selviytyäkseen on löydettävä tasapaino näiden välillä. (mt., 34–79, 123–131, 300–303.)

Setälä (2012) kuvailee menestystä epävalinnaksi, kaiken valitsemiseksi. Esikuvallinen menestys vaatii toteutuakseen tietynlaista ulkonäköä ja samanaikaista onnistumista yksityisen ja yhteiskunnallisen piirissä. Kaiken valitseminen vaatii myös jatkuvaa suorittamista, reipasta itsekkyyttä ja kiireen hyväksymistä arjen ominaisuudeksi. Naistenlehtien haastatteluissa esitetyllä esikuvavayksilöllä on hallussaan kaikki naisen potentiaaliset ihanteet, joiden yhtäaikainen tavoittelu on muuttunut mahdollisuudesta normiksi etenkin naisille. Toisaalta elämän asiakkaan kultaisessa häkissä esikuvallisten miesten ja naisten puhe pyörii samojen arvojen ympärillä. Esitetty esikuvallisen elämän malli voidaan pitää henkisesti passivoivana, sillä se jättää kertomatta vaihtoehtoja ja valintoja, joiden kautta nykyhetkeen on tultu. Esikuvien kautta uskotellaan, että työstressin, materian ja kehopuheen täyttämä elämä on yksilöllisen valinnan tulosta. (mt., 113, 115–116.)

Urposen (2008) mukaan keskiluokkaisista hyveistä on tehty kansallisia hyveitä, kun Suomessa on rakennettu kansallista yhtenäiskulttuuria. Sekä alemmista että ylemmistä luokista erottautumaan pyrkinyt keskiluokkaisuus on alkanut näyttää normaalilta ja tavalliselta. Urposen tutkittavien esittämä ihannekuva Suomesta

noudattaa rakennettua kansallista yhtenäiskulttuuria. (mt., 125–126.) Myös yleisesti Pohjoismaissa hyvä elämä on säännönmukaista, yhtenäisten moraalisten normien mukaista (Stenius 1997).

Toin edellä esiin, että monet nuoret ovat taloudellisesti riippuvaisia, joko vanhemmistaan tai sosiaalietuuksista, ja kokevat elämänvaiheköyhyyttä, jolloin elämänvalintoja rajoittavat materiaaliset, ja mahdollisesti myös kulttuuriset ja sosiaaliset esteet. Elämässä ”menestyminen” liittyy myös yksilön kykyyn tehdä ”oikeita” valintoja suhteessa muihin, esimerkiksi ikätovereihin tai aiempiin sukupolviin samanikäisenä. Menestystä ja menestyjää määritellyt Ollila (2008) toteaa, että vaikka nuoruus sisältää oletuksen taloudellisesta riippuvuudesta, nuori menestyjä on pätevä kuluttajasubjekti. Nuori menestyjä voi siten olla taloudellisesti riippuvainen vanhemmista tai sosiaaliturvasta, kunhan hän pystyy tekemään ”vapaasti” kulutus- ja elämänvalintoja. Edelleen Ollilan mukaan länsimaiseen menestysajatteluun liittyy ajatus kaikkien elämän alueiden hallinnasta (mt., 146).

Ollila (2008) on määritellyt myös menestyksen ja onnellisuuden eroa tutkiessaan nuorten tulevaisuuskuvaa. Menestyspuhe kytkeytyy talouteen ja uraan, onnellisuuden sijaan on hiljaista, arkista ja henkilökohtaista. Julkisenä näyttäytyvä menestyminen on aktiivista ”itsestä kiinni” olevaa toimijuutta. Se on materiaalista rikkautta, kuuluisuutta ja näyttävää taloutta. Menestyjän työ on korkeasti arvostettu ja ura nousujohteinen. Länsimaiseen menestystarinaankin kuuluu myös vahvasti heteroseksuaalinen parisuhde ja ydinperheen olemassaolon oletus. Menestyjä noudattaa normatiivisesti oikeita reittejä: Hyvästä koulutuksesta hyvään ja hyväpalkkaiseen työhön ja omaisuuteen. Onnellisuus on usein sattumaa. Elämää pitää uskaltaa olla suorittamatta. Sukupuolien välinen ero näkyy menestyskerronnassa. Tyttöjen menestystarinoissa korostuvat ydinperhe ja ihmissuhteet, pojilla puolestaan raha ja omaisuus. Pojat liittävätkin vaimon osaksi omistuskerronnan listaa. Tyttöjen kerronnassa rikas mies saattaa olla luksuselämän kustantaja. Vaikka Ollilan tutkimissa menestystarinoissa pojat kirjoittivat perheestä ja tytöt rahasta ja omaisuudesta, pojilla tulojen ja onnellisuuden kytkös on tyttöjä voimakkaampaa. Ylipäänsä tytöt korostavat onnellisuutta, ”muuten vaan” menestystä poikia enemmän. (mt., 129–134, 142.)

Myös Tolonen (2008) on löytänyt sukupuolten väliltä eroa menestyksestä puhuttaessa. Tutkiessaan nuorten puhetapoja menestyksestä, pärjäämisestä ja syrjäytymisestä Tolonen on tunnistanut kunnianhimoisen työväenluokkaisen elämäntavan, jota kuvaa individualismin ja kunnianhimon eetos sekä omalla työllä saavutetun materiaalisen menestyksen ja taloudellisen pääoman tavoittelu. Elämäntapaan liittyy työväenluokkaista elämäntapaa tiukempia oletuksia menestyksestä. Kunnianhimoisen työväenluokkaisen elämäntavan alemmasta keskiluokasta tai työväenluokkaisista taustoista tulevien nuorten miesten arvot olivat Tolosen mukaan sikäli työväenluokkaisia, että menestystä mitattiin oman työn ja taloudellisen pääoman kautta menestymisenä. Heillä oli voimakas halu edetä työelämässä ja toisaalta he korostivat erityisiä vapaa-ajan viettotapoja kuten veneilyä ja golfia. Samaan elämäntyyliin ryhmitellyt naiset hakivat pätevyyttä työelämään kouluttautumalla. Nuoret naiset pystyivät kuvittelemaan tulevan perheensä: miehen, lapset, koiran, toisinaan jopa asuinpaikan, mutta perheen perustaminen siirrettiin vielä tulevaisuuteen (mt.).

Nuoret kirjoittavat kulttuurisesti jaetun tarinan ihanteellisesta elämästä. Esimerkiksi Piia kirjoittaa tavoiteltavasta menestyksen kuvastosta näin:

Päästä yliopistoon, ylittää odotukset, valmistua hyvään ammattiin ja olla rikas. Ostaa iso omakotitalo, kaksi autoa ja koiran lisäksi hankkia 2,5 lasta. *Piia 1986, 24 vuotta, ONT13*

Sitaatti on poimittu Piian tarinasta, mutta vastaava kulttuurisia normeja noudattava ja yleisesti tunnistettu kuvasto esitellään useissa tarinoissa. Kulttuuriset ihanteet ulottuvat samoille elämänalueille, joilla eteenpäin siirtymistä on totuttu pitämään merkinä aikuistumisesta (esim. Wilska 1999, 20). Menestyksen ihanteessa normatiivinen perhe on keskeisessä roolissa. Erityisesti tyttöjen menestyksen ensisijaisia tekijöitä ovat ydinperhe ja ihmissuhteet (Ollila 2008, 133). Avioliitto tai heteroparisuhde ja lasten hankinta esitetään nuorten kirjoituksissa tavoiteltavana elämänä ja samaa sukupuolta olevasta seurustelukumppanista haaveiluun liitetään normiristiriita, jolloin nuoret vahvistavat normatiivisia käsityksiä perheestä ydinperheenä ja parisuhteesta heterosuhteena. Hyvä koulutus ja menestyksellinen työura mainitaan tarinoissa usein, mutta kirjoittajat esittävät ihanteesta omien näkemystensä mukaisia variaatioita. Tarinoissa kirjoitetaan toistuvasti

korkeakoulutustavoitteista ja työpaikan hankkimisesta, mutta myös keskimääräisestä lapsimäärästä ja omakotitalon, auton ja koiran omistamisesta. Myös ”oikeanlainen” vaalikäyttäytyminen, kokoomuksen äänestäminen, mainitaan ihanne-elämän osana. Kokoomusta on pidetty porvarien ja varakkaiden yhteiskunnallisia etuja ajavana puolueena (Niskanen 2011). Kokoomuksen äänestäjäksi ilmoittautumalla erottaudutaan työväenluokkaisista puolueista ja rakennetaan itsestä kuvaa varakkaana menestyjänä tai ainakin yritteliäänä työntekijänä. Viime vuosina vaaleissa menestyneen kokoomuksen kannatus on vakiintunut Suomen suurimmaksi puolueeksi, joten kokoomuksen äänestäminen sopii tarinaan tavallisesta suomalaisesta elämästä.

Kulutuskulttuurissa hyvä elämä määrittyy hyvän elintason ja omistettujen hyödykkeiden kautta ja ihannemiehet ja -naiset ovat ennen kaikkea kuluttajia (Calder 1999, 7–8). Frostin (2003) mukaan kulutusyhteiskunnassa omasta elämästä neuvotellaan 2000-luvun länsimainen konsumerismin tarjoamien tuotteiden, elämäntyylien, identiteetin sekä täydellisten ihmisten kuvien välillä. Ihmisten suhde ulkonäköönsä ja kehoonsa on erilainen kuin aiemmilla sukupolvilla ja erityisesti nuoret ”shoppailevat subjektiviteetteja” rakentaessaan kuvaa itsestään. (mt., 54–55.)

4.2 Hyvältä näyttäminen ja teknologian hallitseminen menestymisenä

Ollilan (2008) mukaan menestyvä nuori näyttää hyvältä. Nuori menestyjä osaa ja pystyy pätevänä kuluttajasubjektina pukeutumaan oikeanlaisiin merkkivaatteisiin ja muihin brändituotteisiin. Sosiaalinen menestys ja yhteiskuntakelpoisuus edellyttävät esteettisyyden vaatimukseen vastaamista, erityisesti naisen on oltava ideaalivartaloineen ja tyyliltään rasvaton eli laiha, sillä se osoittaa myös yksilön vahvuutta ja suoraselkäisyyttä. Pojan kuuluu näyttää heterolta, mutta muuten menestykseen liittyvät ulkonäkövaatteet kohdistuvat erityisesti naisiin. Naisen ulkonäkö on myös miehen menestyksen symboli: menestyvän miehen rinnalle kuuluu kaunis vaimo tai tyttöystävä. (mt., 146.) Strandin ja Aution (2010, 44) mukaan tytöt tuottavat sukupuolen mukaista kuluttajakäyttäytymistä muun muassa

kauniiden vaatteiden, käsilaukkujen ja kauneushoitojen kautta – eli kuluttamalla ulkonäköönsä.

Lähde (2009) on tutkinut 10–13-vuotiaiden tyttöjen ja poikien ulkonäkökirjoitelmien kautta lasten arjessaan kohtaamia ulkonäkövaatimuksia. Hänen mukaansa tyttöjen ihanne on olla kaunis oma itsensä, jolla on hyviä kavereita, ja he toivovat olevansa hoikkia ja että heillä olisi kivoja vaatteita, hyvää ihoa, sopivasti meikkiä ja luonnollisuutta (mt., 40). Myös Tolonen (2001, 85) tiivistää tyttöjen puheesta ihannetytön, joka on laiha, pieni ja sievä, luonnollinen ja huoliteltu. Koska aineistossani tyttöjen osuus on korostunut, ei olekaan ihme, että kulutuksesta kirjoitettaessa ulkonäkökulutus on keskeisessä asemassa. Ulkonäkö on nuorten teksteissä ensimmäisiä kulutuskohteita, joista itsenäisesti päättäminen kuvataan tärkeäksi. Silja muistelee kertomuksensa alussa pukeutumisen merkitystä, kun hän on 13-vuotiaana menossa koulun diskoon:

Minulla on ylläni siskolta lainatut vaaleanruskeat Seppälä-housut. Ne ovat vähän kireät, koska sisko on pienempi kuin minä, vaikka onkin viisi vuotta vanhempi. Olen aika läski ja yritän laihduttaa, mutta toistaiseksi siitä ei ole tullut oikein mitään. Housut sopivat kuitenkin jotenkin ja ne ovat siistit, *nuorisohousut*⁴ niin kuin äiti sanoisi. Minulla on tummansininen, hihatton paita, joka on myös Seppälästä ja minulla ensimmäistä kertaa päällä, ensimmäistä kertaa minulla on olkapäät näkyvissä. Olen meikannut vähän ja hiukset ovat kiinni sinisellä huivilla, ja olin ainakin kotoa lähtiessäni valmis uskomaan, etten ole ihan ruma. *Silja 1988, 22 vuotta, ONT16*

Kertomus jatkuu, kun Silja vertaa itseensä toisiin ”niihin”:

Niiden kaikki vaatteet ovat siistejä nuorisovaatteita, *ne* eivät ole yhtään läskejä, *ne* tiesivät näyttävänsä hyvältä jo kun lähtivät kotoa ja tietävät sen yhä. *Ne* ovat niitä nuoria joista kerrotaan kirjoissa, niitä jotka elävät täysillä, jotka bilettävät ja viettävät nuoruutta ja käyvät festareilla ja vaikka mitä muutakin, en tiedä tarkkaan kun en ole niitä vaikka haluaisin. *Silja 1988, 22 vuotta, ONT16*

Siljan tarinassa muutos tapahtuu kolmentoista ja neljäntoista ikävuoden välissä. Hän asemoi itsensä asteen lähemmäs menestyjää:

---

⁴ kursivointi Siljan

Kahdeksannella luokalla minulla alkaa olla tarpeeksi vaatteita. Oikeista nuorten vaatekaupoista ostettuja, ei kirppariretkuja tai Löytötex-lumppuja tai siskoni vanhoja, vaan JC:n huppareita ja Stockmannin nuortenosaston villatakkeja, punaiset housut MicMacista ja farkut Europe Housesta. Osaan meikata jo ihan kivasti, enkä enää käytä sinistä huivia, vaan laitan etuhiukseni pinneillä sivuun. Olen edelleen paksu, mutta en haise enää yhtä paljon hielle kuin edellisvuonna. *Silja 1988, 22 vuotta, ONT16*

Siljan tarinassa näkyy, miten tietystä kaupasta ostetut vaatteet voivat ratkaista, onko ”oikeanlainen” nuori ja kuuluuko joukkoon. Siljan tarinassa pukeutumisen brändit ilmaisevat sosiaalista menestystä. Oikeanlainen pukeutuminen osoittaa statusta ryhmässä. Lähteen (2009, 48) mukaan nuorilla on voimakas tarve miellyttää muita ulkoisella olemuksellaan, mukautua tunnistamiinsa vaatimuksiin ja liittää ulkonäkö osaksi ikätoverien keskuudessa tavoiteltavaa sosiaalista pääomaa. Silja omaksuu seitsemännen ja kahdeksannen luokan aikana brändikielen, hän alkaa ymmärtää eri merkkien arvon. Silja luettelee merkit, jotka ovat riittävän hyviä: JC, Stockmann, MicMac ja Europe House.

Työistä useampi kirjoittaa Siljan tarinan kanssa yhtenevästi siitä, miten pukeutumisen ja meikkaamisen kulutustoimintoja opitaan nuoruudessa. Jo nuorin kirjoittajista, 12-vuotias Oona, tunnistaa muotiongelmia ja ostopaineen nuoruuden ongelmiksi. Lähteen (2009) mukaan lapset tunnistavat kulttuurisen ihanneruumiin vaatimukset ja tarpeen mukautua niihin jo varhain.

Pukeutumisen opettelusta kerrottaessa tarinoissa korostetaan myös sitä, kuinka on tärkeää saada tehdä ostopäätökset itse, itsenäisenä vanhemmista. Samalla kavereiden merkitys on entistä suurempi, ja heidän kanssaan käydään ostoksilla. Jossain tarinoissa myös isosiskoon luotetaan pukeutumisvalinnoissa. Nuorille on tärkeää hankkia kulutustavaroita, jotka erottavat nuoret muista ikäryhmistä (Frost 2003, 55). Kertomuksissa tehdään selkeitä erotteluja aikuisten ja nuorten vaatteiden välille. Aikuisten tai aikuismainen pukeutuminen on nuorten mukaan tylsää, harmaata ja virallista, kun taas nuoruudessa vaatteet voivat olla kirjoittajien mukaan esimerkiksi mustia kapinallisen vaatteita tai lyhyitä minihameita.

Frost (2003, 54) pitää yksilöllistä ulkonäön rakentamisen tapaa erityisesti länsimaisena ilmiönä. Poikkeus tästä pukeutumisvalinnoissa itsenäistymisessä

esiintyy kahden kulttuurin välillä tasapainottelevan Katrinan tarinassa. Katrina kertoo käyvänsä ostoksilla sekä kavereidensa että äitinsä kanssa. Katrinoa sosiaalistetaan kahteen eri kulttuuriin, kaverit suomalaiseen ja vanhemmat kiinalaiseen. Äiti on kelvollista shoppailuseuraa kenties osittain siksi, että vanhempien merkitys ja kunnioitus on Katrinan kotikulttuurissa vahvempaa. Mutta Katrina joutuu neuvottelemaan kahden erilaisen kulttuurin välillä myös tehdessään pukeutumisvalintoja:

Nuoruuteni eroaa hyvin paljon verrattuna tavallisiin suomalaisnuoriin, sillä vanhempani ovat kotoisin -- Kiinasta⁵. Minun nuoruuteeni kuuluu siis sekä suomalaisia että kiinalaisia perinteitä ja kulttuurikin on hyvin erilainen. Sen takia en voi olla täysin samanlainen kuin ystäväni, vaikka asunkin Suomessa, sillä minun pitää myös ottaa huomioon kiinalainen kulttuuri. Tasapainottelen näiden kahden eri kulttuurien välillä. *Katrina 1995, 15 vuotta, ONT7*

Katrina kirjoittaa itselleen ulkopuolisen asemaa suomalaisiin kavereihinsa nähden. Katrina on oivaltanut, että hän joutuu neuvottelemaan suomalaisen ja kiinalaisen kulttuurin välillä. Katrina ei siten voi luottaa suomalaiskavereiden osoittamien pukeutumistapojen olevan oikeita hänelle. Kiinalaiseen kulttuuriin sosiaalistajana äiti antaa ostoksilla neuvoja pukeutumiseen omasta näkökulmastaan. Toteuttaakseen molempien yhteisöjensä odotuksia Katrina tekee pukeutumisvalintoja eri neuvonantajien ohjaamina. Tarina ei kerro, millaisia valintoja Katrina tekee, onnistuuko hän täyttämään molempia kulttuurisia ihanteita vai joutuuko hän rikkomaan pukeutumismormeja, tai onko näiden kahden kulttuurin ihanteiden välillä ylipäättään ristiriitaa.

Frostin (2003) mukaan ulkonäkö on osa markkinoilla tapahtuvaa identiteettien rakennusprosessia. Muodikkaan tyylin tuottaminen liittyy pukeutumisen lisäksi hiuksiin, meikkaamiseen ja kehon muotoon ja kokoon. (mt., 55.) Siljan (ONT16) kertomuksessa kulttuurisen muotin mukainen laihtuneen ihanne esitetään osana ulkonäköihannetta. Kun Silja on saavuttanut pukeutumisen, meikkaamisen ja hiustenlaiton avulla aseman lähempää menestyksen ihannetta, myös hänen puhutapansa omasta kehosta lievenee: Silja ei suoranaisesti kerro laihtuneensa, mutta

---

⁵ paikkakunnan nimi poistettu kirjoittajan anonyymiteetin turvaamiseksi

läskin sijaan hän sanoo olevansa paksu, eikä se sisällä yhtä kovaa arvostelua hänestä itsestään.

Sakun tarina on kiinnostava, sillä hänen tekstinsä on aineiston poikien teksteistä ainoa, jossa käsitellään ulkonäköön liittyviä aiheita. Frost (2003) on korostanut, että kaikilla nuorilla, myös pojilla, on paineita pukeutua oikeanlaisiin vaatteisiin ja pitäisi olla oikeanlainen keho. Poikiin kohdistuu paine tuottaa itselleen urheilullinen ja vahva keho. (mt.) Tässä sukupuolten välillä on eroa, sillä tytöt tekevät eroa miehisyyteen juuri kehon kautta: työllä ei saa olla esimerkiksi leveät olkapäät, tyttö ei saa ruumiiltaan olla liian poikamainen tai liian miesmäinen (Tolonen 2001, 85). Saku kirjoittaa, miten urheilullisen ja kookkaan kehon miesihanne kohdistettiin häneen:

Lukiossa saavutin myös maksimaalisen, jopa miehekkään pituuteni, mutta painoa ei tullutkaan samaa tahtia. Syömiseni oli vähän mitä oli, kun isä ei ollut enää pakottamassa syömään lautasta tyhjäksi ja äidin kanssa ruokailuajat ja -tottumukset heittivät niin paljon, että ruokailuni oli pitkälti omalla vastuullani. Olihan minulla takana opettavainen yläasteen kotitalouskurssi, mutta lautasmalliani ei kurssikirjaan olisi koskaan hyväksytty.

Vaikka joka päivä näinkin itseni peilistä, en edes tajunnut olevani mitenkään erityisen alipainoinen. Taas sain ihmetellä koulussa ja jopa kotona, että mitä minulle nyt taas vinoillaan. Onneksi näin kuitenkin tehtiin, vaikka kovalle ottikin sitä vähän väliä kuunnella. Tämä kynäniska rupesi käymään salilla ja syömään kunnolla, eikä elämäntapa ole muuttunut nyt muutaman vuodenkaan jälkeen. Näin parikymmentä kiloa kookkaampana tekisi melkein mieli kiittää näitä kuittailijoita siitä, että sanomisillaan he ovat vain motivoineet minua entisestään. *Saku 1988, 22 vuotta, ONT15*

Kinnusen (2003) mukaan ihannemieheys määrittyy urheilun kautta. Urheilijan ruumiiseen tiivistyy voittamisen, armottoman työnteon, virheettömän suorittamisen, omistautuneisuuden, päättäväisyyden, itsekurin ja tunteiden hallinnan hyveet, jotka länsimaisessa modernissa kulttuurissa on liitetty ihanteelliseen mieheyteen. Kinnunen esittää, että perinteisen juron yksilölajin edustajan eli suoritusurheilijan ja esiintymiskelpoisen mediaurheilijan rinnalle on noussut ihanteellinen kuva esteettisestä urheilijasta. Estetisoituneessa kulttuurissa ruumis on isetetotuksen väline ja päämäärä itsessään. Suosituilla urheilijoilla on oltava ulkonäöllistä

pääomaa. Miehet kokevat ulkonäköpaineita: saavuttaakseen ihanneruumiin miehen pitäisi laihduttaa, harjoitella kovaa ja jopa käyttää steroideja. (mt.) Salasuon ja Piispan (2012, 29) mukaan dopingin käytön motiivina on sosiaalista, kulttuurista ja ammatillista pääomaa tuottavan kehollisen pääoman tavoittelu. Kehollisen pääoman nähdään tuottavan menestystä.

Ulkonäköpääoman ja sosiaalisen pääoman yhteys paljastuu myös Lähteen (2009) tutkimuksessa, jossa tutkittavat pojat uskoivat, että hyvällä ulkonäöllä saavuttaa sosiaalista menestystä. Pojat tuntevat kulttuurisen miesihanteen, jonka mukaan tulee olla pitkä, hoikka ja lihaksikas. Lähteen mukaan poikien ihanne on olla mahdollisimman tavallinen ja normin mukainen, he haluavat olla oma itsensä ja sellainen, jolla on kavereita. Ulkonäössä pojille on tärkeää siisteys, hyvät vaatteet ja kiva tukka – ei liian erottuva ulkonäkö. (mt., 40–41.) Saku (ONT15) kertoo menettäneensä isänsä varhain ja äidin ja siskon kanssa eläessä rakentunut käsitys omasta sukupuolesta on päässyt hänen tarinassaan suurennuslasin alle. Kenties naisvaltainen kasvuympäristö on saanut Sakun tunnistamaan miehuusihanteen muita poikia paremmin. Pukeutumisesta Saku kirjoittaa näin:

Muistan itsekkin peruskouluikäisenä pukeutuneeni järkyttäviin roikkupöksyihin. Onneksi en ollut ainoa, koska jokainen muukin luokkalaiseni poika omisti samanlaiset housut – lopulta hekin, jotka niille ensimmäiset kuukaudet jaksoivat naureskella. Sosiaalisella paineella lienee siis merkitystä, koska eivät ne housut todellakaan niin hienot sentään olleet. *Saku 1988, 22 vuotta, ONT15*

Pukeutuminen on Sakun tekstissä keino osoittaa kuulumista joukkoon. Koulussa paine pukeutua samalla tavalla kuin kaikki muutkin on kova. Yhdenmukainen pukeutuminen on yksi koulumaailman epävirallisista normeista, jonka noudattamista luokka valvoo (Paju 2011, 20). Saku kirjoittaa, kuinka pukeutumismnormia aluksi vastustavatkin pojat päätyvät lopulta pukeutumaan samanlaisiin housuihin kuin muutkin. Pukeutumisella muusta joukosta erottuminen ei ole poikien maailmassa meriitti. Poikien pukeutuminen liittyy myös urheilun kautta määrittyvään mieheyteen:

Koomisin ja ehkä mieleenpainuvin esimerkkini tästä oli, kun valmistauduin nuorempana illan limudiskoon ja kuten aina, otin pukeutumiseni hyvin tosissani. Siskoni sattui huomaamaan, kun sovittelin päälleni räikeää New York Rangers –t-

paitaa. Hän sanoi, että ”et varmasti laita tuota päälle” ja väitti tyttöjen luulevan minua lätkäfaniksi, mikä ei muka ollut hyvä asia. Tässä vaiheessa olin ihan pihalla, mutta hiljentääkseni hänet vaihdoin paitani ennen diskoon lähtöä. Parasta tässä oli se, että vaihdoin tilalle Teemu Selänne –paidan. Kokonaisuuden kruunasi myös edellä mainitut Bronxin lökäpöksyt ja Niken goretex-pipo, josta en luopunut sisätiloissakaan. *Saku 1988, 22vuotta, ONT15*

Sakun kirjoituksessa ”oikeat” merkit tulevat urheilumaailmasta. Menestyvän jääkiekkjoukkueen tai -pelaajan kannattajaksi tunnustautuminen on poikien maailmassa hyvä asia, mutta Sakun siskon mukaan tytöille ei tällä tavoin pukeutumalla välity hyvä viesti. Saku pyrkii ratkaisemaan siskon esittämän ristiriidan vaihtamalla paitaa, mutta kenties siskoaan ärsyttääkseen myös vaihdettu paita edustaa jääkiekkomaailmaa. Strandin ja Aution (2010) tutkimuksessa kulutuskäytännöt näyttävät sukupuolittuneina. Poikien kulutuksen puheen brändikieli liittyy urheiluun ja teknisyyteen, tyttöjen kulutuksen kieli perustuu materiaalisena näyttävyytään naiskulttuuriin, shoppailuun ja luksusbrändeihin. (mt., 44.)

Teknologia sosiaalisen pääoman lisäämisen välineenä

Toinen nuoruuden kulutuskohde, jota nuoret painottavat kirjoituksissaan on teknologia. Ulkonäkö ja teknologia ovat nuorten teksteissä ensimmäisiä kulutuskohteita, joista itsenäisesti päättäminen esitetään tärkeänä. Kirjoittajat kertovat voivansa vaikuttaa teknologisiin ostopäätöksiin vielä vanhempiensa luona asuessaan.

Toin luvussa kolme esiin teknologian roolia nuorten elämässä, joka myös nuorten kirjoituksissa rakentuu osaksi menestyksen ihannetta. Perinteisesti teknologia on ollut enemmän ”poikien juttu”, mutta sukupuolten välisen eron on todettu kaventuneen (Wilska 2003, 442, 457). Tyttöpainotteisessa aineistossanikin kirjoitetaan tietokoneista, puhelimista, pelaamisesta ja sosiaalisesta mediasta. Esimerkiksi 13-vuotias Leea pitää itseään onnekkana seuraavin perusteluin: ”Minulla on hienot, jos niin nyt voi sanoa, vanhemmat, kaksi siskoa, playstation3, iso asunto ja hyvä koulumenestys.” Toisaalta Wilskan (2003) mukaan matkapuhelimen käyttötavat ovat sukupuolittuneet. Tytöille tyypillisempää on puhelimen käyttöarvon

korostaminen, kun taas pojille laitteen tekniset ominaisuudet ovat tärkeämpiä. (mt., 455–456.)

Silja kirjoittaa yläasteaikaisista teknologisista ihanteistaan:

Kännykät tulevat pikkuhiljaa ala-asteen ja yläasteen aikana.

Siisteimmät tyypit saavat ensimmäisensä viidennellä. Puhelimet ovat isoja ja paksuja ja osassa on vielä antenni, mutta niillä voi soittaa ja kirjoittaa tekstiviestejä. Ennen opettajan tuloa luokassa käy kova hälinä: numeroita vaihdellaan, soittoääniä kokeillaan, joku pelaa matopeliä ja viisi muuta kerääntyy pulpetin ympärille katselemaan. Hienointa maailmassa on Nokian 3310, koska siinä on värinälytys ja Matopeli II. *Silja 1988, 22 vuotta, ONT16*

Wilskan (2003) tutkimuksen aineisto on kerätty vuonna 2001, samaan aikaan kun Silja on ollut yläasteikäinen. Vuosituhannen vaihteessa Nokia toi markkinoille nuorille suunnattuja niin sanottuja peruspuhelimia, esimerkiksi Nokia 3210 ja Nokia 3310. Wilska toteaa, että tällöin oletus oli, että ”kaikilla” nuorilla on Nokian perusmalli ja puhelimesta tehtiin omannäköinen värikuorilla tai tilaamalla logoja ja soittoääniä (mt., 444, 449). Pian Silja saa haluamansa puhelimen, joka ”kaikilla” pitää olla:

Seitsemännen luokan joululomalla istun huoneeni lattialla ja luen Torey Haydenin Sähkökissaa. Äkkiä kuulen pirinää. Se tulee huoneestani, alimmasta lipastonlaatikosta. Avaan sen ja löydän kännykän, jonka ympärillä on sammakon muotoinen pehmolelusuojus. Otan sen ja säntään alakertaan:

- Mä löysin tälläsen! Kenen tää on?

Ajattelen, että joku siskoni kaveri on varmaan jättänyt sen meille. Isosiskoni (se nuorempi ja vähemmän ongelmainen) on keittiössä ja sanoo:

- No kenenköhän?

Tajuan saaneeni kännykän, noin vain, ihan yllättäen. Ja vielä sen 3310:n. Nyt minäkin voisin pelata matopeliä, lähettää tekstoreita ja tilata soittoääniä. Ja soittaa kenelle vaan, mistä vaan. *Silja 1988, 22 vuotta, ONT16*

Se, omistaako tietyn puhelimen omistaminen tai pukeutuuko oikeisiin merkkeihin, vaikuttaa nuoren arvioon omasta menestyksestään vallitsevissa odotuksissa.

Puhelimen omistaminen ei vielä riitä sosiaalisen menestyksen saavuttamiseksi:

Uuteen puhelimeen liittyy kuitenkin myös ongelmia. Siihen pitäisi saada poikien numeroita, mutta mistä otat? En uskalla pyytää niitä keneltäkään, eikä asiaa auta

Tölon Jani⁶, joka kännykkänä nähtyään kiekaisee koko luokan kuullen: ”No en mä sun numeroa ainakaan halua!”

Kun kännykkä soi, toivon, että siellä olisi joku poika, joka olisi ihastunut minuun, ehkä Virtasen Simo. Koskaan se ei ole. (--)

Seiskan ja kasin välisenä kesänä olen kaksi päivää Oulussa kirjekaverini luona ja tutustun Akuun. Se on minua kaksi vuotta nuorempi, mutta haluaa numeroni ja soittelee pitkin talvea silloin tällöin ilman mitään asiaa. Ne puhelut tuntuvat ihanalta, pojat soittelevat tai ainakin yksi poika, minullekin, minäkin olen jotain. Minä kuulun. Mihin? Maailmaan, kaiketi. *Silja 1988, 22 vuotta, ONT16*

Silja esittää täten kertomuksessaan matkapuhelimen sosiaalisen menestyksen välineenä. Wilska (2003) on löytänyt kolme erilaista puhelimen käyttötapaa kuvaavaa ryhmää: *addiktoiva käyttö, trendikäyttö ja vähäinen käyttö (addictive, trendy and trifty)*. Addiktoivan käytön ryhmään tyttöjä kuuluu enemmän kuin poikia. Heille on tyypillisempää puhelimen käyttöarvon korostaminen. Trendikäytön ryhmässä tietyn puhelimen omistaminen ja laitteen tekniset ominaisuudet ovat tärkeitä. Poikien kuuluminen tähän ryhmään on tyttöjä yleisempää. (mt., 455–456.)

Siljan kuvauksessa puhelimella on molemmat merkitykset hänelle. Materiaalisen menestymisen saavutus on omistaa oikeanlainen puhelin, jossa on värinäähälytys ja matopeli II, mutta puhelin tuo mukanaan myös sosiaalisen menestymisen paineen. Sosiaalisesti menestyäkseen puhelimeen on saatava vastakkaisen sukupuolen numeroita. Kommentillaan koululuokassa Jani osoittaa Siljalle aseman sosiaalisesti ei-menestyjänä. Myöhemmin Silja kuitenkin saa pojan numeron puhelimeensa ja pitää yhteyttäkin tähän poikaan ja asettaa itsensä lähemmäs sosiaalista normia poikaystävän hankkimisesta. Ensimmäiset parisuhteet liittyvät aikuistumiseen, mutta tyypillisesti tytöille ydinperhe ja ihmissuhteet ovat myös ensisijaisia menestyksen tekijöitä (Ollila 2008, 133).

Siljan kuvaama kokemus sijoittuu vuosituhannen vaihteeseen. Sitten entistä kehittyneempiä teknologisia laitteita on tullut paljon lisää osaksi nuorten arkea ja sähköposteista ja tekstiviesteistä on siirrytty sosiaalisen median käyttöön. Internet kulkee nykyään monen mukana puhelimessa kaiken aikaa. Nuoremmat kirjoittajat kommentoivat lähinnä Internetin eri yhteisöpalveluiden käyttöä, eikä esimerkiksi

---

⁶poikien nimet muutettu

iPhonea mainita kertaakaan. Myös 15-vuotias Katrina (ONT7) kirjoittaa teknologiasta ennen kaikkea yhteydenpidon välineenä kaukana asuviin ystäviin ja sukulaisiin. Syy tähän saattaa olla se, että tyttöjä on aineistossa paljon ja mitä Wilska (2003) esittää tyttöjen tavasta korostaa teknologian käyttöarvoa. Tytöt mainitsevat kirjoituksissaan Internetin palveluista yhteydenpitoon ja itsensä esittelyyn soveltuvat Facebookin, Twitterin, Skypen, MySpacen, blogit sekä tiedonhaussa käytettävät Wikipedian ja Googlen.

17-vuotias Tanja (ONT27) kertoo omistavansa elämästään 85 % ”naamakirjalle” ja samoin 17-vuotias Heli (ONT8) kertoo, kuinka Facebookissa olisi hyvä olla vähintään pari sataa kaveria. Pari vuotta vanhempi Meri pohtii nuorten sosiaalisen median käyttötapoja:

Internetissä pystyy luomaan itselleen helposti persoonan, joka ei vastaa oikeaa elämää, moni nuori kokee olevansa siellä se henkilö, joka haluaa olla. Tai pikemminkin luulee haluavansa, sillä useimmiten Facebookissa tai muussa sosiaalisessa mediassa yritetään näyttää oma elämä kadehdittavana ja miellyttää muita. *Meri 1991, 19 vuotta, ONT26*

Meri osuu pohdinnassaan sosiaalisesta mediasta niihin ajatuksiin, joita Keskitalo-Foley ym. (2007, 112) ovat esittäneet uusliberalistisista hallinnan eettisen ulottuvuuden minäteknologioista erilaisina käytäntöinä, joilla muovataan itseä, ominaisuuksia ja ajattelu- ja toimintatapoja ihanteita kohti. Myös Cronin (2005) on todennut, että autenttista sisäisen minuuden ihannetta voidaan ilmaista kulutuskäytäntöjen minäteknikoiden kautta, kun hän puhuu konsumeristisesta autenttisen yksilöllisyyden performatiivisesta esittämisestä. Eli ihannetta autenttisesta, yksilöllisestä itsestä toteutetaan eri tavoin esittämällä esimerkiksi kulutusvalinnoilla pukeutumisen kautta, mutta myös sosiaalisessa mediassa, kun valitaan ne tiedot ja tapahtumat, jotka itsestä halutaan muille jakaa. Tämä sosiaalisessa mediassa esitetty kuva itsestä voidaan muotoilla mahdollisimman lähelle ihanteellista minää. Jos todellisessa elämässä ei pysty hallitsemaan koko elämänsä ja siten saavuttamaan menestyjän asemaa, voi sosiaalisessa mediassa luoda omasta elämästään illuusion menestyjästä. Itsestään voi esittää kuvan, jossa ihanne toteutuu tai jättää ihanteen mukaista elämää rikkovat säröt esittämättä. Sosiaalisessa mediassa voi jakaa kauneimmat kuvat itsestään, kertoa tarinat

opiskelupaikan saamisesta tai avioitumisesta, mutta jättää kertomatta häädöstä tai potkuista.

Myös Saku tarinassa teknologian kehitys esitetään sosiaalisen kanssakäymisen muutoksen kautta:

Nuoruuteni on ollut mahdollisuuksia täynnä myös valtavan harppauksen kokeneen teknologian ansiosta. Kännykät, Internet ja erilaiset sosiaaliset mediat ovat tehneet yhteydenpidosta helpompaa kuin koskaan. Oman nuoruuteni alkuvaiheessa kaveripiirini koostui lähinnä koululaisistani ja kavereista, joita sain harrastusteni kautta. Nykyään suureen osaan kavereistani olen ensi kerran tutustunut netin kautta, mikä on minusta hyvä mahdollisuus kenelle tahansa. Eräskin kaverini löysi nykyisen vaimonsa IRC-Galleriasta, toinen tyttöystävänsä Aapelin minigolfista. *Saku 1988, 22 vuotta, ONT15*

Saku esittää tekstissään, että Internet helpottaa sosiaalista menestymistä. Kavereita on kenties helpompi saada ja ujommatkin voivat löytää seurustelukumppanin. Toisaalta, kuten Heli (ONT8) aiemmin huomautti kavereita *pitää* olla riittävästi. Sosiaalinen media saatetaan kokea painostuksena kavereiden haalimiseen, sillä sosiaalista menestystä on helppo arvioida kaverilistan piteuden perusteella. Sakulle Internet näyttäytyy kuitenkin ennen kaikkea sosiaalisten suhteiden mahdollisuutena.

4.3 Koti ja perhe – lähtökohdat, itsenäistymisen ensiaskeleet ja aikuisuuden tavoitteet

Asumisella on perinteisesti ollut merkitystä erityisesti nuorten taloudellisen itsenäistymisen tarkastelussa (Wilska 2001). Nuoret kirjoittavat asumisen ihanteista kolmessa eri kontekstissa noudatellen Salosen (2005) argumentoimaa suomalaisen individualistisen perhemallin kolmivaiheista aikuistumisprosessia. Ensimmäisessä vaiheessa asutaan vanhempien luona, jotka kantavat nuoresta vastuun. Omilleen muuton yhteydessä nuori ottaa itsestään vähitellen täyden vastuun. Opittuaan kantamaan vastuun itsestään, nuoresta tulee valmis ottamaan vastuun toisesta, jolla tarkoitetaan yleensä omaa lasta. (mt., 89.) Teksteissä kuvataan lapsuudenkodista saatuja lähtökohtia, joita kotona asumisen aikaa kuvaavat kirjoittajat vertaavat kavereiden ja muiden lähtökohtiin. Toiseksi nuoret kirjoittavat itsenäistymisestä,

omaan kotiin muutosta ja millaisia omat ensimmäiset kodit ovat. Kolmanneksi nuoret kirjoittavat tulevaisuuden tavoitteista ja siitä, millaista asumista he kokevat, että heiltä odotetaan aikuisuudessa.

Suomalainen asumisen ja perheen ihanne

Yhdenmukaisen suomalaisen normaaliasumisen ideaalimalli on ollut "keskiluokkainen aktiivisen ydinperheen elämä lapsineen, autoineen ja kodinhoitohuoneineen" (Juntto 2002a, 313). Kortteinen, Tuominen ja Vaattovaara (2005) toteavat, että asumista koskevien toiveiden osalta Suomessa vallitsee yhtenäiskulttuuri. Heidän mukaansa se väestönosa, jolla on riittävät resurssit asumiseensa liittyvien toiveiden toteuttamiseksi, tahtoo sijoittua ihanteitaan mahdollisimman hyvin toteuttaville alueille, mikä pääkaupunkiseudulla tarkoittaa yleensä pääkaupunkiseudun reunojen pientalovyöhykettä. (mt., 123, 128.) Myös Juntton (2002a, 294) mukaan suomalainen asuminen on homogeenistä, jäykkää, käytännöllistä ja omistuskeskeistä. Juntto on tutkimuksissaan (2002a, 2004) hahmotellut suomalaisen asumisuran mallia, jossa edetään kohti velatonta hyvätasoista omakotitaloa tai osaketta. Asunnottomuus on mallin alin taso ja vuokra-asuminen nähdään mallissa vielä velkaista omistusasumista heikompana vaihtoehtona. Itsemääräämisoikeuden eli autonomian lisääntymistä pidetään asumisuralla etenemisen edellytyksenä, siksi nuorten itsenäistymistä voidaan pitää etenemisenä asumisuralla, vaikka se tarkoittaa yleensä muuttoa vanhempien omistusasunnosta vuokra-asuntoon. Myös sosiaaliturvariippuvuuden ja asuntolainan nähdään rajoittavan tätä itsemääräämisoikeutta. (mt.)

Nuoret toisaalta haaveilevat parisuhteesta ja perheestä, mutta toisaalta perheen hankkiminen mielletään vaatimukseksi. Perheestä kirjoitetaan ihannetta rakentavaa ”pitäisi”-puhetta samoin kuin tavoiteajassa valmistumisesta ja työnhankinnasta. Nuoret määrittelevät oman tulevan perheensä ydinperhemallin kautta, vaikka Vidénin ja Ollilan (2004) mukaan nuoret suhtautuvatkin mainoskuvien välittämään, amerikkalaisena pidettyyn hymyilevään ydinperheeseen ironisesti. Nuoret esittävät samantyyppisen keskivertoperheen ihanteena, johon osa nuorista suhtautuu nimenomaan ironisesti, osa jopa halveksuen, mutta osa pitää sitä tavoittelemisen arvoisena.

Aino kirjoittaa asumisen ja perheen ihanteita toteuttaneista ystävistään näin:

Ystäväpiirissäni (--) on niitä, jotka suuntasivat kulkunsa määrätietoisina lukiosta yliopistoon, nappasivat sieltä, kuin suunnitelmaa seuraten, itselleen sopivan partnerin, jonka kanssa muuttivat yhteen, tuottivat pari lasta ja elävät nyt tasaisen seesteistä, onnelliseksi kuvattua elämää omakotitalossa suurkaupungin liepeillä. Se on kuulemma sijainti, jossa kaikki on lähellä ja silti tarpeeksi etäällä. Hyvä valinta, ajattelen nyt, vaikka maailmanparantamisen huumassa tuomitsin liian tavallisen ja arkisen elämän pelkäksi turhuudeksi, elämän hukkaamiseksi. *Aino 1989, 21 vuotta, ONT37*

Ainon suhtautuminen on muuttunut, mutta hän vahvistaa esittämänsä elämänmuodon normatiivisuutta toteamalla, että hän on tuominnut sen liian tavallisena ja arkisena. Normatiivinen ydinperhe ja ihmissuhteet ovat erityisesti tytöille menestyksen ensisijaisia tekijöitä (Ollila 2008, 133). Yesilovan mukaan ydinperheenä eläminen on suhteellisen uusi ilmiö. Ydinperhe luotiin länsimaissa asumista määrittäväksi normiksi 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa modernin yhteiskunnan muodostuessa. Asuinoloihin puututtiin yhteiskunnallisena kysymyksenä, kun perheydintä ei voitu erottaa muusta taloudesta. Ulkopuoliset eristettiin perheytimen ulkopuolelle ja toiminnot kuten syöminen ja nukkuminen määriteltiin intiimeiksi. (Yesilova 2009, 20–21, 32–33, 35.) Nykyään länsimainen ydinperhemalli edellyttää jokaisen sukupolven irtaantumista vanhasta ja oman kodin luomista (Raitanen 2001, 102).

Lapsuudenkodit ja -perheet

Nuoret toistavat tarinoissaan niin omakotiasumisen ihannetta kuin asumisuramalliakin, jonka mukaan itsenäistyminen on nuorelle etenemistä uralla, vaikka asumisen taso laskee. Omakotiasumisen ihanne rakentuu erityisesti lapsuudenkodista kirjoitettaessa. Silja, jonka tarinaa analysoin edellä ulkonäön ja teknologian yhteydessä, tekee lapsuudenystäviensä välille eroa asumisen kautta:

Minun kaverini asuvat omakoti- tai rivitaloissa. Niiden kotona on kaunista ja rauhallista, eikä kukaan meistä juo tai polta. Toisinaan me pidämme juhlia, joista emme tiedä, pitäisikö niitä sanoa bileiksi vai ei. Kokoonnumme perjantai- tai lauantai-iltana niihin omakoti- tai rivitaloihin, syömme karkkia ja sipsiä, popcornia ja keksejä, juomme limsaa ja Annan isän tekemää hiilihappomehua, ja suunnittelemme aina huolellisesti, kuka tuo juhliin mitäkin, niin että kaikkea on varmasti tarjolla eikä

liiksi samaa. Nukumme patjoilla olohuoneissa, kikattelemme makuupusseissa, pukeudumme pyjamiin ja pelaamme pullonpyöritystä tai katsomme leffoja.

(--) Sini on ainoa kaverini, joka asuu kerrostalossa ja jonka vanhemmat ovat eronneet. Sen äiti polttaa ja niiden keittiössä on hirveästi kolapulloja. *Silja 1988, 22 vuotta, ONT16*

Asumisen kautta Silja esittelee kodin tarjoamat lähtökohdat ja tekee eroa sen välille, ovatko kaverit kotoisin omakoti- vai kerrostalosta. Muiden omakoti- ja rivitaloissa asuvien kaverien kanssa juhlintakin on kunnollista ja hillittyä, juomana tarjoillaan vain hiilihappomehua, eikä kukaan tupakoi, mutta kolan juonti ja tupakointi ovat osa Sinin arkea. Silja asemoi itsensä suomalaiseen, keskiluokkaiseen asumisihanteeseen. Silja korostaa keskiluokkaisuuden tavallisuutta esittämällä kaverinsa Sinin kiehtovan eksoottisena poikkeustapauksena, jonka vanhemmat ovat eronneita. Myöhemmin Silja kertoo vielä Sinin äidin alkoholismista. Vidénin ja Ollilan (2004, 5) mukaan tavallinen perhe on yhä heteronormatiivinen ydinperhe, jonka vanhemmat käyvät ansiotyössä ja perhe asuu omassa kodissaan.

Voimakkaamman äänen lapsuudenkodin ihanteelle asettaa Amanda:

Perheemme oli mukavan kokoinen; vanhemmat ja kaksi lasta, sekä koira. Olimme tiivis paketti, matkustelimme ympäri Suomea ja teimme kaikkea yhdessä. Tukikohtamme oli suuri omakotitalo pienellä paikkakunnalla ja iso piha, jossa oli tilaa temmeltää, ja jonne kaverimmekin usein tulivat viettämään aikaa. (--) Parasta oli kuitenkin ulkoilu; ystävien ja sisaren kanssa kirkasimme pitkin kylää, metsissä, rannoilla ja pelloilla iltahämärään asti. Ei tarvittu kännyköitä pitämään yhteyttä vanhempiin, sillä kaikki oli tuttua ja turvallista. Se oli aitoa ilmaista huvia, vain mielikuvitus oli rajanamme leikeissä. Olen monesti miettinyt, millaista lapsuutta kaupunkilaislapset viettävät, juoksevatko he betonitalojen keskellä ja ovatko he onnellisia?

Itse koen, että asuinympäristöni lapsena oli melkein täydellinen. *Amanda 1986, 24 vuotta, ONT2*

Amanda kirjoittaa onnellisesta lapsuudestaan suuressa omakotitalossa pienellä paikkakunnalla. Amanda kertoo kasvaneensa ihanteellisissa oloissa: ydinperheessä omakotitalossa ja koirakin kuului perheeseen. Oman keskiluokkaisen taustansa ihanteellisuutta Amanda korostaa asettamalla kerrostaloissa kasvavien kaupunkilaislasten onnellisuuden kyseenalaiseksi kasvuympäristön perusteella.

Amanda kuvaa lapsuuttaan huolettomaksi ja vahvistaa samalla moralistista puhetapaa, jonka mukaan kaikki oli ennen paremmin. Amandan tarinan vastapainoksi Reetta antaa äänen kerrostalolapsuudelle:

Lähiöstä tulee minun kotini. Kerrostaloista, asuntomme ikkunasta näkyvästä metsästä ja hissittömästä rappukäytävästä osa kotiseutuani. Pihapiirissä meitä on monta lama-ajan lasta. Meillä on college-vaatteita kirpputoreilta, takkuiset hiukset ja huolettomuus. Kotona syödään makaronivelliä ja verilettuja. *Reetta 1986, 24 vuotta, ONTI*

Vanhimmat kirjoittajista, kuten vuonna 1986 syntynyt Reetta, ovat viettäneet lapsuuttaan 1990-luvun laman Suomessa. Lama-ajan Suomessa muun muassa asuntolainojen korot nousivat huomattavasti ja harvemmat perheet pystyivät elämään suomalaista unelmaa. Reetta kuvaa lapsuutensa kuitenkin onnellisena, lama ei kosketa häntä henkilökohtaisesti. Lama ”vain on”. Reetan kuvaus esittää lama-ajan lapsuuden huolettomana ja onnellisena suhteutettuna nykyaikaan. Lama-aikana samoissa oloissa kasvavien lasten ei tarvinnut kilpailla paremmuudesta ulkonäön kautta, ei tarvinnut esimerkiksi osata pukeutua oikeisiin merkkeihin, koska kaikessa säästettiin. Reetan ja Amandan kirjoituksissa esiintyy siten jopa nuorille tyypillinen tapa kuvata mennyttä aikaa nykyistä parempana ja moralisoida nykynuoruutta, vaikei omakaan nuoruus ole välttämättä päättynyt (vrt. Autio ja Heinonen 2002, 208). Heinin kokemus lamasta on toisenlainen. Hän kirjoittaa kokemastaan laman aiheuttamasta äkillisestä muutoksesta, romahduksesta:

Aika ennen nuoruutta ei mennyt ihan niin kuin ehkä olisi pitänyt. Siksi nuoruudestani tulikin luultavasti hyvin poikkeuksellinen. Lapsuusajan sanotaan usein olevan huoletonta, vapaata ja onnellista. Ei tarvitse välittää aikuisten ongelmista ja maailman pahuudesta. Tosin siinä vaiheessa, kun omakotitalo pakkohuutokaupataan nenän edestä kesken leikkien ja isä myy polkupyörän maksaakseen sähkölaskun, loppuu onnellinen lapsuus. Valkotiilitalo, asuntovaunu, uusi auto, vene ja monet muut mukavuudet muistuvat mieleen täydellisestä lapsuudesta, joka kuitenkin omalla kohdallani romuttui alakoululuokkien alussa 90-luvun lopulla. Eihän se materia ja mammona takaa onnellisuutta, mutta kummasti ne helpottivat elämää ja tekivät perhe-elämästä mukavaa verrattuna hometalossa vuokralla asumiseen ja kituuttamiseen. *Heini 1988, 22 vuotta, ONT3*

Solantaus ja Punamäki (2008, 185) väittävät, että lama-aikana yleistyvät perheen taloudelliset ongelmat, vanhempien työttömyys, aviolliset ristiriidat ja ahtaasti asuminen ovat lapsen tervettä kehitystä uhkaavia riskitekijöitä. Riskioloista ponnistavista lapsista saattaa silti tulla pärjääjiä, jotka ovat onnellisia, luovia ja sosiaalisesti lahjakkaita. Heinin tarinassa itsenäistyminen tapahtuu varhain. Selviytyäkseen, mutta myös erottuakseen perheeseen liittyvästä epäonnistumisen leimasta Heini alkaa käydä töissä jo yläasteaikana. Hän kapinoi vanhempiaan vastaan kotona asuessaan ja muuttaa omaan kotiin 18-vuotiaana.

Muutto omaan kotiin

Lapsuudenkodista irtautuminen koetaan luonnolliseksi (Raitanen 2001, 98). Se on asumisuran normi, jonka suuri osa nuorista toteuttaa (Kupari 2011, 57). Raitasen (2001) mukaan nuoret odottavat tavanomaista asumista, ilman erityisesti nuorille suunnattuja asumisratkaisuja. Halu itsenäistyä on suurin muuttohalukkuuden syy. Pohjoismaissa kotoa lähdetään yleisesti varhain, koska esimerkiksi Suomessa kotoa muutetaan yleensä opintojen alkaessa ja yksin asumisen kausi on pitkä, eikä opintojen kesto pitkitä lähtöä. Välimeren maissa ja Britanniassa lapsuudenkodista lähdetään vasta opintojen jälkeen. (mt., 101–102, 120.) Nuorten kotoa muuttamisen ikä on lähes vakiintunut, mutta keskimäärin nuoret muuttavat omilleen yhä nuorempina. Ihanne siitä, minkä ikäisenä kotoa muutetaan pois, on sama kuin toteutunut muuttoikä. 2000-luvun alkupuolella 20-vuotiaana lapsuudenkodista poismuutto oli normi ja vääränaikaista lähtöä pidettiin outona. (Salonen 2005, 68, 75.) Nyt lapsuudenkodista muutetaan pois keskimäärin 19-vuotiaana (Kupari 2011, 16).

Toisaalta tapaukset, joissa nuori asuu yhä kauemmin kotona, koska omaan asuntoon ja elämiseen ei ole varaa, ovat yleistyneet (Raitanen 2001, 100). Itsenäistymisen käänköpuolena on kasvava taloudellinen vastuu. Vanhempien luona asumisen tärkein syy on, että se on halvempaa (Kupari 2011, 18). Itsenäistyminen ja oman talouden perustaminen tarkoittaa usein kulutusmenojen kasvua, köyhtymistä ja totutusta elintasosta luopumista (Wilska ja Eresmaa 2002, 187). Kotona asuminen puolestaan on halpaa ja nuori saa käyttää säästynyttä rahaa omiin tarpeisiin (Raitanen 2001, 99).

Yleisesti nuoret kirjoittavat muuton tuovan lisää vastuuta ja vapautta. Asumisen menot vievät suurimman osan nuorten tuloista. Itsenäisesti asuvien nuorten kulutuksen rakenne mukaillee muun väestön kulutusta, mutta heidän tulonsa ovat alhaiset. Jos nuori pyrkii pitämään yllä jollakin tapaa samaa elintasoja kuin vanhempiensa luona asuessaan, se tarkoittaa myös monien pienten kustannusten lisääntymistä. Uudessa tilanteessa nuoren on huolehdittava itse menoista, joista vanhemmat vastasivat aiemmin. Omaan kotiin muutto edellyttää tällöin monia hankintoja: sänky, televisio, pesukone. Nuoren tulot kuitenkin harvoin riittävät muuhun kuin välttämättömyysmenoihin. Kestokulutustavaroita saatetaan usein joutua hankkimaan erilaisilla luotoilla. (Lehtinen 2011.) Tutkimani nuoret eivät kuitenkaan kirjoita, että he olisivat rahoittaneet elämänsä lainarahalla.

Luotonkäytöstä nuoret siis eivät kirjoita, mutta Edith (ONT31) kirjoittaa, kuinka muutettuaan omaan asuntoon hän kertoo velloivansa ”pitkissä ostoslistoissa – vielä puuttuu sitä ja tätä, mitä kaikkea sitä ihminen lopulta tarvitseekaan.” Myös Eeva yllättyy menoista ja toisaalta kotitöistä omaan kotiin muutettuaan:

Yhtäkkiä maailma oli täynnä asioita, jotka yllättivät minut: juuston hinta, sähkömittarin lukemat, se, kuinka nopeasti kaikki omistamani astiat kerääntyivät likaisiksi kasoiksi ympäri asuntoa eikä kukaan kerännyt niitä puolestani. Kaikki oli suurta kysymysmerkkiä: tapa jolla raha oli nyt numeroita, joita vähentää ja lisätä toisiinsa saaden vastaukseksi ahdistuneisuutta. *Eeva 1989, 21 vuotta, ONT36*

Salosen (2005) mukaan espanjalaisnuoret asuvat mieluummin vanhempiensa luona kuin tinkivät elämänlaadustaan, mutta suomalaisessa kulttuurissa riippumattomuus ja yksilöllinen pärjääminen ovat keskeinen osa kulttuurista siirtymää nuoruudesta aikuisuuteen. Suomessa ihanteena on itsenäinen ihminen, joka kykenee huolehtimaan itsestään mahdollisimman nuorena. (mt., 84.) Kotiin, vanhempien luokse jäämistä pidetään itsenäistymisessä epäonnistumisena, mikä voi liittyä asumisen lisäksi koulutuksessa, työpaikan saannissa tai parisuhteissa epäonnistumiseen (Raitanen 2001, 100).

Nuoren oma koti on ”vastakoti” lapsuudenkodille. Vanhempien vaikutuspiiristä halutaan vapautua. Omaa kotia suojellaan ulkopuolisilta vaikutteilta, eikä avainta omaan kotiin anneta vanhemmille edes vara-avaimeksi, jos epäillään, että

vanhemmat saattaisivat tulla nuoren kotiin ilman lupaa. (Salonen 2005, 80–81.) Nuoret arvostavat asumisessaan erityisesti ”omaa rauhaa” tai toisin sanoen yksityisyyttä, eikä omalta ensimmäiseltä kodilta vaadita kovin paljon (Raitanen 2001, 101–102). Piia kirjoittaa kovasti odottamastaan muutosta omaan kotiin:

Kohta pääsisin myös muuttamaan pois kotoa! JES! Saisin olla yksin, päättää omista asioistani... ja maksaa vuokraa, maksaa omat ruokani, pestä itse pyykkini... Ehkä sitä täytyisi vielä vähän ajatella. (--) Ensinnäkin saapui se paljon puhuttu – ja odotettu – muutto. Tavaroiden kanto omaan asuntoon, omaan elämään. Mikään ei pelottanut, päinvastoin, olin ekstaasissa! Vihdoin sain tehdä mitä halusin, miten halusin ja milloin halusin. Oma elämäni oli valtio ja minä olin sen diktaattori. Diktatuuri oli parhainta! *Piia 1986, 24 vuotta, ONT13*

Piian tarinassa itsenäistymisprosessi etenee odotetulla tavalla. Hän muuttaa omaan kotiin keskimääräisessä 19 vuoden iässä. Piia rakentaa puhetavallaan nuorten asumisen yksityisyyden ihannetta, kertoessaan, kuinka hän saavuttaa täyden määräysvallan itseensä muuttaessaan omaan kotiin. Samalla Piian tekstissä näkyy, kuinka muuton myötä joutuu ottamaan enemmän vastuuta ja hoitamaan asioita, jotka aiemmin, vanhempien luona asuessa niin sanotusti kuuluivat palveluun.

Nuorelle edes vuokra-asunnon saaminen ei ole helppoa, sillä nuorten hintaluokassa olevia asuntoja on vähän ja esimerkiksi opiskelija-asuntoa voi joutua odottamaan pitkäänkin, toisaalta vapailla markkinoilla vuokranantaja pitää onnistua vakuuttamaan hakijan kelpoisuudesta ja maksukyvyistä. Raitasen mukaan vuokra-asunnon saaneet nuoret korostavat menestymisen olevan itsestä kiinni myös asuntomarkkinoilla (Raitanen 2001, 97). Vielä vanhempinsa luona Espoossa asuva Tomi on otsikoinut tarinansa nimellä ”Kämpä”. Tomi kirjoittaa:

Aion kuitenkin asua jo ensi vuonna jossakin, missä metro kulkee. Olen jääripäisyyttäni kieltäytynyt muuttamasta metropoliseudun ulkopuolelle opiskelemaan ja onnistunut hankkimaan opiskelupaikan Helsingistä. Samalla jouduin huomaamaan, kuinka vaikeata on päästä opiskelijahintaiseen kämppään. Tarjoukset niin yksioista kuin soluasunnoista menevät lähinnä maakunnista tuleville, eikä kaupungeilta ole toivoakaan saada asuntoa varsinkaan näin vanhempieni luona asuessani. (--) Olen etsiskellyt kämppää viimeiset pari vuotta, oikeastaan ylioppilaaksi tulosta lähtien. -- Itselleni kämpä ei merkitse pelkästään paikkaa, jonne posti tulee. Parhaimmillaan se olisi paikka, jonne kavereita voi tuoda jatkobileisiin, mutta

kehnoimmillaankin se olisi paikka, jonne voisi tuoda seurustelukumppanin. Kunhan vieraille pystyy tarjoamaan ruokaa. *Tomi 1989, 21 vuotta, ONT23*

21-vuotias Tomi ei ole edennyt odotetulla tavalla itsenäistymisessä, koska ei ole onnistunut löytämään itselleen asuntoa. Tomi ei odota ensimmäisen oman asunnon olevan täydellinen, vaan kuvailee odotuksiaan vaatimattomasti. Useammassa kirjoituksessa ensimmäistä asuntoa kuvaillaan kuluneeksi tai kauheaksi, mutta nuoret kuvaavat oman rauhan olevan arvokkaampaa. Nuoren odotetaan muuttavan omaan asuntoon, siksi muutto voi tuntua helpottavalta tai saavutukselta.

Tulevaisuuden koti

Kupari (2011, 59) väittää, että nuoret jakavat perinteisen suomalaisen asumisihanteen pientalosta esikaupunkialueella lähellä palveluita, mutta luonnonläheisessä ympäristössä. Tämän tutkimuksen nuoret tunnistavat ihanteen, mutta ihannetta rakennetaan ”pitäisi-puheella”, jolla kirjoittajat etäännyttävät itseään ihanteen vaatimuksista, omien halujensa, kykyjensä tai mahdollisuuksiensa vuoksi. Eeva ei halua tavoitella ihanteen mukaista asumista. Hän kirjoittaa:

Kotipesä, puinen, ovikranssein ja tuulikelloin koristettu perhe-elämän linnake, jollaisessa asuimme ydinperheidemme kanssa, kummitteli myös omassa tulevaisuudessamme. Meidän oli määrä hakea maailmalta muistoja, joiden vallassa istua hieman haikeana, hyväntahtoisesti päätämme puistellen mökkisaunan rappusilla kesäisinä iltoina. Meidän tuli kokea suuren maailman ilkeä murskaamisenhalu, nuoruuden kuohunta opettavaisine pettymyksineen, kaikki se, minkä oli määrä todistaa meille, kuinka hyvä ympäristö lapsuutemme pikkukaupunki on kasvaa. Vanhempamme lainasivat meidät todellisuudelle vain, jotta se antaisi meille koulutuksen ja puolison, jonka kanssa rakennuttaa oma pakettitalo saman järven rantaan, jossa olimme itse opetelleet uimaan. Juoksisimme apupyöristä luopumaan opettelevien lastemme tarakoista kiinni pitäen noita samoja turvallisia katuja joita pitkin olimme pari vuosikymmentä aiemmin kävelleet kohti koulua polvenkorkuisena laumana. *Eeva 1989, 21 vuotta, ONT36*

Eeva ei halua elää oman perheensä kanssa samalla tavalla kuin lapsuudenperheessä elettiin. Eeva esittää vanhempiansa mieltävän, että heidän tapansa elää perhe-elämää on se ainoa oikea tapa. Eevan vanhempien sukupolvi on saavuttanut omat tavoitteensa ja haluamansalaisen elämän. He ovat halunneet antaa omille lapsilleen hyvät lähtökohdat ja kokevat, että lapset arvostelevat heidän valintojaan. Tai kenties

he kokevat jopa, että lapset pilaavat heidän lastenlastensa elämän, koska eivät halua antaa heille samoja mahdollisuuksia, jotka he ovat antaneet omille lapsilleen, ja että heidän työnsä yhteiskunnan ja sukupolvien ketjun rakentajina menee tällöin hukkaan.

Perheet ovat erilaistuneet ja on yhä hyväksyttävämpää valita erilainen perhemuoto, tai vaikka koko iän kestävä sinkkuus, mutta erilaisetkin perheet määritellään ydinperheeseen palautuvan käsitteistön kautta (Vidén ja Ollila 2004, 17). Esimerkiksi Piia (ONT13) pohtii, pitäisikö valita lapsettomuus Sinkkuelämää-televisiosarjan esittämän mallin perusteella. Piian pohdinta osoittaa, että yhtä aikaa vallitsee keskenään ristiriitaisia ihanteita. Median kautta nuorille esitetään tavoiteltavana perhemuotona myös vaihtoehto perinteiselle ydinperheelle. Nuoren on käytävä neuvotteluja ihanteiden välillä ja osattava ratkaista ristiriita. Esimerkiksi kaverit ja vanhemmat saattavat odottaa nuorelta eri ihanteen tavoittelua.

Muutokset perinteisessä perheessä rikkovat yhdenmukaisuuden illuusiota. Kotitalouksien tarpeet ovat erilaiset, eivätkä kaikki elä perheidyllissä. (Junto 2002a, 313.) Tavallinen perhe on yhä heteronormatiivinen ydinperhe: äiti, isä ja lapset (Vidén ja Ollila 2004). Heteronormia rikkoessaan nuori ei siten vahvista tavallisuutta. Reetta kirjoittaa, kuinka tyttöystävästään kertoessaan hänen äitinsä ei katso häneen, vaan menetettyihin lapsenlapsiin:

Äiti pyörihtelee hermostuneita kuvioitaan keittiöstä olohuoneeseen ja takaisin. Äiti katsoo ohitseni. Äiti ei katso minuun, hän katsoo menetettyihin lapsenlapsiin. Menee kuukausia, vuosia ennen kuin katse palaa minuun. Sitä ennen katseen alla täytyy kierrättää Jumala, mummu, enot, tädit, sedät, serkut, kummit, naapurit, työkaverit ja ennen kaikkea sisko ja veli. Satojen keskustelujen avustuksella muutun takaisin tyttäreksi. *Reetta 1986, 24 vuotta, ONTI*

Äidin reaktion voi ajatella olevan reagointia myös hänen omiin identiteetti-positiomahdollisuuksiinsa. Kierrättämällä katseensa alla Reetan sisarukset äiti löytää toivoa mahdollisuudesta isovanhemman asemaan. Toisaalta positio ei-heteroseksuaalisen tyttären äitinä asettaa kyseenalaiseksi äidin onnistumisen kasvatuksessa, tyttärensä sosiaalistamisessa heteronormiin. Siksi katseen alla on kierrätettävä myös epävirallista normia valvovat sukulaiset, naapurit ja työkaverit, ja jopa Jumala, joka tässä yhteydessä edustanee normin luoja. Näin äiti voi arvioida, asetetaanko hänet epäonnistujaksi omissa yhteisöissään.

4.4 Oikeilla koulutusvalinnoilla menestyksekkäälle työuralle

Pohjoismaisessa kulttuurissa työ on perustavanlaatuinen käsite. Kaikkien on tehtävä työtä. Köyhiä autetaan antamalla heille työtä ja rikkaan on tehtävä työtä, jotta hänet hyväksytään yhteisön jäseneksi. Työ on pyhää ja ahkeruus arvostettua. (Stenius 1997.) Työ arvona sinänsä ja yksilön arvon mittarina on peräisin länsimaisen yhteiskunnan kulttuurisesta myytistä (Hänninen 2000, 50). Suomalaisessa kulutustutkimuksessa argumentoiduissa kulutuseetoksissa työn rooli on vaihdellut, mutta ansaitseminen on esitetty jatkuvasti keskeisenä (mm. Autio, Huttunen ja Puhakka 2010). Erityisesti talonpoikaisessa ja keskiluokkaisessa eetoksessa työn merkitys on korostunut (Heinonen 1998; Puhakka 2010). Keskiluokkaisessa kulutuseetoksessa työnteko ja kuluttaminen ovat kunnan kansalaisen velvollisuuksia (Autio, Huttunen ja Puhakka 2010, 106).

Tutkimuksessaan suomalaisista lottovoittajista Falk ja Mäenpää (1997) toteavat, että työ on eettinen normi. Suomalaisille työnteko on tarve ja joutenoloa pidetään huonona elämänä. (mt., 111–124.) Baumanin (1998) mukaan työn merkitys on muuttunut. Bauman väittää, että eettisten normien ohjaava vaikutus on vähentynyt, mutta köyhyyden paheksunta on jäänyt vallitsemaan työetiikan perintönä. Ne, joiden tulot tai varallisuus mahdollistaa vapaan valinnan, ovat korkeammalla sosiaalisessa hierarkiassa ja he pääsevät lähemmäs 'hyvän elämän' ideaalia. (mt., 30–31, 38.) Työn merkitys liittyy myös onnellisuuteen pyrkimiseen. Hirvonen ja Mangeloja (2006) toteavat, että ahkerat työntekijät kokevat itsensä onnellisiksi, koska länsimaaisessa kulttuurissa arvostetaan palkkatyötä ja ahkeruutta. Yksilön kokemaa onnellisuutta lisää tunne hyväksyttävyydestä ja arvokkuudesta, jotka saavuttaa yhteiskunnan arvostamalla käyttäytymisellä. Kuluttaminen ja rahan ansaitseminen ovat yhteiskunnallisia tehtäviä, jotka tuottavat tyytyväisyyden tunteen. (mt., 83, myös Autio, Huttunen ja Puhakka 2010, 106.)

Komosen (2001) mukaan peruskoulun jälkeen hankittu koulutuspääoma on nykyään työmarkkinoilla kilpailun edellytys. Koulutuksella voidaan rakentaa yhteiskunnallista identiteettiä, työmarkkinakelvollisen kansalaisen identiteettiä. Koulutusmotivaation puutteen väitetään merkitsevän myös työmotivaation ja aktiivisuuden puutetta.

Kaikille ei riitä vähäistä ammattitaitoa vaativaa työtä. Taloudellisesti huonoina aikoina hanttihommia ei ole tarjolla edes koulutetuille nuorille. (mt., 73, 80–83.) Kojon (2010) mukaan työttömien ja pätkätyöllistettyjen nuorten elämässä nykyhetken merkitys on lisääntynyt, sillä työttömänä ja kouluttamattomana ei ole mahdollisuuksia suunnitella elämää pitkälle. Kojon tutkittavista osa uskoo koulutuksen parantavan työnsaantimahdollisuuksia. (mt.)

Tämän tutkimuksen nuoret kantavat huolta akateemisesta työttömyydestä, joka sai mediahuomiota kirjoitusten keruuaikana syksyllä 2010, kun muun muassa Helsingin Sanomissa uutisoitiin akateemisen työttömyyden nousseen huippulukemiin (HS 1.9.2010). Akavan (2012) tilaston mukaan korkeakoulutettujen työttömyys kääntyi vuonna 2008 nousuun ja saavutti tähänastisen huippunsa vuonna 2010. Kuitenkin on huomattava, että vain perusasteen koulutuksen saaneiden työttömyys on kasvanut huomattavasti jyrkemmin, eikä työttömyyden kasvu ole taittunut vuoden 2008 jälkeen. Nuoret pitävät koulutusta tärkeänä, mutta he myös kyseenalaistavat vuosien panostuksen korkeakoulututkimuksen suorittamiseen, kun odotusten mukainen siirtymä työelämään ei onnistukaan. Titta kirjoittaa työttömyyden pelostaan:

Kaveri kertoo kuinka TE-toimistosta on naurettu yhteiskuntatieteilijät suorinta tietä lähimmälle ulko-ovelle, huikattu perään hysteerisen huvittunutta ei-oota. Olen noussut akateemisen koulutuksen portaikossa alimmalta askelmalta seuraavaksi lähimmälle, en lopulta niin kovin kauas edellisestä. Kaulan ympäri kiertyvä noidankehä hakee hirttosilmukan muotoa. Laitoksella sanotaan että harjoitteluapurahat ovat tiukassa, sellaista voisi riittää juuri ja juuri yhdelle koko pääaineessa. Harjoitteluhakemuksissa sanotaan, että apuraha on oltava. Työpaikkaa hakiessa harjoittelukokemus on vähimmäisvaatimus. Tutkimusten mukainen tosiasia on, että ellei ensimmäinen työpaikka valmistumisen jälkeen ole omaa alaa, ei ole seuraavakaan. Toisaalta jos työpaikkaa ei ole lainkaan, on akuutissa syrjäytymisvaarassa. Tulevaisuus on palapeli, jossa mikään pala ei sovi yhteen. Älä valmistu! huutaa pelko vatsassa ottaen kiukuttelevan pikkulapsen asenteen ja muodon. (--) YTM-tutkinto kouraan 23-vuotiaana, tohtorikoulutus alle kolmekymppisenä. Kuinka kauan on ylisuoriuduttava voidakseen lopulta myöntää, että ylikoulutuksellakin on kamelinselkänsä? Ettei tässä maailmassa mikään takaa onnellista lopputulosta.

Koputtelen ministeriöiden oville todistusniput kainalossa, tässä minä nyt olen, prosessin tuote, täynnä tyhjiä mahdollisuuksia. *Titta 1988, 22 vuotta, ONT25*

Titta on sisäistänyt työn normina ja päässyt opiskelemaan yliopistoon ja suoriutunut hyvin opinnoissaan, mutta kirjoittaa pettyneenä, sillä hän näkee tulevan työttömyyden todennäköisenä uhkana. Työpaikkaa ei pääse enää valitsemaan. Ja vaikka Titta syyttää osittain nimetöntä järjestelmää ja vaatii poliitikkoja vastuuseen, hän etsii syytä epäonnistumisestaan edelleen myös itsestään ja syyttää tekemäänsä opiskelualan valintaa.

Iiris pohtii työpaikan hankintaa:

Samalla kun haluaisin viettää rentoa vapaa-aikaa, on lyhyiden koulupäivien myötä tullut takaraivoon jyskyttävä ajatus, kuinka pitäisi olla jo töissä ansaitsemassa omat rahansa. Olenhan kuitenkin jo 18! Kateellisena olen kuunnellut koulussa, kuinka ihmiset puhuvat työvuoroistaan, ja ovat niin aikuisia. Mulla on kolmen tunnin päivät, eikä töitä. On samalla alemmuudentuntoinen ja laiska olo. Kuulemani perusteella voisin arvioida, että noin puolet kouluni abeista käy jonkinlaisissa töissä koulun ohella. Joo, ei se mulla rahanpuutteesta kiinni ole, että haluaisin töihin. Kyllä mä vanhemmilta rahaa saan, autonkin bensoineen ja kaikki. Lähinnä juuri siksi tuntuukin, että haluaisin nyt itsenäistyä niin kuin muutkin, ja oikeasti tuntea onnistuneensa jossain. Päästä kiinni työelämään. Hemmetin ristiriitaista, että haluaisin vielä vain nauttia nuoruudesta, mutta silti tuntuu että sitä katsotaan jo tässä iässä pahalla. No olinhan mä viime kesänä siivoojana yhdessä firmassa. Ensimmäinen oikea työpaikkani. Työ ei ollut hohdokasta, mutta se tunne, kun näki tiliotteessa sanan ”palkka”, oli mahtava. Vielä parempaa oli kävellä firman paidassa ja tietää ovikoodi, että pääsi henkilökunnan tiloihin. Olin päässyt jonnekin, minne tavalliset asiakkaat eivät. *Iiris 1992, 18 vuotta, ONT47*

Viimeisenä lukiovuotenaan Iiris ei käy koulun ohella töissä, koska hänellä ei ole taloudellista pakkoa. Hän kokee siitä kuitenkin syyllisyyttä, sillä monet muut käyvät töissä. Nämä muut asettuvat Iiriksen silmissä aikuisemmiksi, paremmiksi kansalaisiksi. Iiris sen sijaan on riippuvainen vanhemmistaan ja kokee olevansa taloudellisessa itsenäistymisprosessissa jäljessä niihin ikätoverihinsa verrattuna, jotka käyvät töissä.

Iiris kirjoittaa työssäkäynnistä kadehdittavana asiana, kuuluuhan se ja omasta toimeentulosta huolehtiminen aikuisuuteen. Iiris kirjoittaa keskiluokkaisen eetoksen nautintojen ansaitsemisen periaatteen mukaisesti, kuinka on hienoa tienata rahaa ja päästä tekemään kulutusvalintoja itse ansaitulla rahalla. Toimettomuus on pahasta.

Iiris kertoo, että palkkaa parempaa omassa ensimmäisessä työssä on ollut asema työntekijänä, ovikoodin tietäminen ja firman vaatteisiin pukeutuminen. Ne näyttävät muille, että hänellä on työ, hän tienaa itse rahaa. Työntekijänä, työvaatteissa ja henkilökunnan tiloissa liikkumalla, hän näyttäytyy ulospäin yhteiskuntakelpoisena ja kunnollisena. Palkka-sanan tiliotteessa hän näkee vain itse. Raha ei ole ainoa syy, miksi nuoret hakeutuvat töihin. McDonald'sissa työskenteleviä nuoria tutkinut Autio (1998, 35) toteaa, että nuoret hakeutuvat työhön ensisijaisesti taloudellisista motiiveista, muita tärkeitä syitä ovat työkokemuksen saaminen, työajan joustavuus, asiakaspalvelutyö sekä työpaikan nuorekkuus.

Taloudellisen itsenäistymisen alkutaipaleella ensimmäisen työpaikan saaminen on saavutus. Työpaikalta ei vaadita paljon, ja nuoren ensimmäiseksi työksi kelpaa usein satunnainen tai huonosti palkattu työ. Nuoret kertovat Iiriksen tapaa positiiviseen sävyyn ensimmäisistä työkokemuksistaan. 17-vuotias Tanja (ONT27) on ollut ylpeä koiranhoitotyöstään, 15-vuotias Katrina (ONT7) on iloinnut työstään ruokakaupassa. Mutta vielä enemmän nuoret kirjoittavat työnsaannin hankaluudesta, epäonnistumisistaan työnhaussa. Määräaikaisten työsuhteiden lisääntyminen ja työelämän epävarmuus on koskettanut erityisesti nuoria ikäluokkia (Wass ja Torsti 2011, 181). Nuoret ovat huolestuneita työnsaannista. Haanpään ja Tuppuraisen (2012) mukaan suomalaisnuoret kokevat eniten epävarmuutta yhteiskunnassa vallitsevista arvoista ja asenteista sekä työnsaannista.

Kirjoitushetkellä muutaman vuoden vanhemmat Tomi (ONT23), Titta (ONT25) ja Iida (ONT29) ovat jo olleet aiemmin töissä ja he ovat omaksuneet vaatimuksen työuran nousujohteisuudesta. Menestyjän urakehitys on nousujohteinen (Ollila 2008, 131). Vaikka Tomille, Titalle ja Iidalle on töitä tarjolla, paremman työpaikan saannin vaikeus ahdistaa. Iida yrittää pitkään löytää kesätöitä, mutta ”alistuu lopulta kohtaloonsa” ja palaa aiempaan työhönsä siivousfirmaan, koska tietää saavansa sieltä töitä. Titta etsii opiskelukaupungista töitä humanistin kandidaatin tutkinnolla, muttei pääse edes työhaastatteluun ja päätyykin perhesuhteilla ”kääräämään poronpaskaa”. Kun työ on saatu ikään kuin pettymyksen ja luovuttamisen kautta, on ainoa kannustin työntekoon raha. Titta irtisanoutuu saman tien kun on saanut säästettyä rahat astianpesukoneeseen. Tomille kaverit lupailevat siivoojan töitä, mutta hän pelkää

kunnianhimonsa ”jäävän mopin varteen” ja jää mieluummin työttömäksi. Samalla hän tiedostaa, että hänen valintansa ei ole yleisesti hyväksytty: ”porvarit kai tuomitsevat moisen asenteen – oikeistolaisten mukaanhan köyhän kuuluu säästää vähästä ja antaa rahat myöhemmin pankille.” Työn normi on suomalaisessa yhteiskunnassa vahva. Valitsemalla mieluummin työttömyyden Tomi rikkoo normia vastaan.

Koulutus on länsimaissa menestyksekkään elämän ehto (Aaltonen 2012). Komosen (2001) mukaan nuorena tehtävät jatkokoulutusvalinnat ja ammattiuraa koskevat ratkaisut muodostavat tärkeän elämänvaiheen. Koulutusvalintojen yhteydessä instituutioiden vaatimusten ja yksilön valinnanvapauden yhtäaikaisuus nuoren sukupolven elämässä on erityisen hyvin näkyvissä. Komonen tarkastelee nuoruudessa hallitsevia yhdenmukaisuuden ja yksilöllistymisen dialektisia prosesseja koulutuksen yhteydessä. Yhdenmukaisuutta edustaa institutionaalisen elämäkulun ideaali: lineaarinen, katkeamaton ja nousujohteinen koulutus(ura)putki. Yhteiskunnalliset toimenpiteet säätelevät ja vanhemmat sekä opettajat ylläpitävät katkeamatonta koulutuksen ideaalimallia. Samaan aikaan henkilökohtaiset valinnat ja kulttuurinen eriytyminen on sallittua. Vaihtoehdot, omat valinnat ja päämäärät lisääntyvät, mutta toisaalta myös yhteiskunnalliset pakot, säännöt ja olosuhteet tiukkenevat. (mt., 70–75.)

Yksilöllistymisen merkitys ja kouluttautumishalu lisääntyivät 1990-luvulla, laman ja siitä nousun myötä. Valinnanvapaus ja vastuu lisääntyivät myös koulutuksessa. (Hoikkala ja Paju 2002, 26–27.) Aaltosen (2012) mukaan vapaan valinnan korostaminen pakottaa koulutuksen ulkopuolelle tahtomattaan jääneet nuoret pitämään itseään huonojen valintojen tekijöinä. Kuitenkin valintoja tehdään olosuhteiden ja rakenteiden sekä resurssien rajaamista asemista. (mt., 222.)

24-vuotias Piia (ONT13) kirjoittaa: ”En ole vielääkään – lukuisista pääsykokeista huolimatta – päässyt edes yliopistoon.” Piian käyttämät ilmaisut *vieläkään* ja *edes yliopistoon* paljastavat Piian kokemuksen koulutusyhteiskunnan ulkopuolelle jäämisestä odotuksia ja normia rikkovana. Komosen (2001) mukaan koulutusyhteiskunnan ulkopuolelle jäämiseen liittyy yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja moraalaisia latauksia. Koulutukseen osallistuvat sosiaalistuvat yhteiskunnalliseen

järjestykseen. Osallistumattomat joutuvat kokemaan osattomuutta ja ulkopuolisuutta. He poikkeavat normeista, eivätkä suoriudu rooliodotuksista. Koulutuksen ulkopuolella voidaan olla joko vapaaehtoisesti, omasta halusta tai pakotettuna, jos opiskelupaikkaa ei halusta huolimatta saa. (mt., 75–79, 83.) Titalle puolestaan opiskelupaikan saanti ei ole ollut ongelma:

Akateemisen perfektionistin tyttärenä tulevaisuudensuuntani oli ollut selkeä syntymästä saakka. Lukuaineiden keskiarvolla 9.8 heittämällä sisään keskikokoisen kaupungin ainoaan lukioon, kolme vuotta tasatahtista suorittamista, ylioppilaskirjoituksista pelkät ällät ja eximiat. Papereilla pääsi suoraan sisään informaatioteknologiseen tiedekuntaan, mutta silkkaa jääräpäisyyttä oli haettava humanistiseen kielitieteilijäksi. Vanhempien pettymys oli hyvin salattu, kun yliopistosta saapui heinäkuun puolivälissä paksu kirjekuori. *"Onneksi olkoon opiskelupaikasta ja tulevasta työttömyysputkesta!" Titta 1988, 22 vuotta, ONT25*

Titta kertoo valinneensa vanhempien odotusten vastaisen opiskelusuunnan. Koulutuksen asema ihanteen osa-alueena on ristiriitainen: toisaalta kouluun pyritään ja halutaan ja korkea koulutusta pidetään tärkeänä saavutuksena, toisaalta kouluttautuminen ei vielä tee kenestäkään menestyjää. Opiskelu omalta osaltaan nostaa tavoitteita korkeammalle. Kun opiskelemaan on päästy, odotukset työnsaannista, sen helpottumisesta sekä paremmasta palkasta ja työn kiinnostavuudesta, kasvavat. Toisaalta Titta tunnistaa työnormin ja kirjoittaa ironisesti. Titta uskoo, että vanhemmat pitävät hänen työllistymistään tärkeänä ja ettei ala, jota hän alkaa opiskella ole yhtä työllistävä kuin informaatioteknologinen.

5 Moniääniset kirjoitukset ja vaihtuvat identiteetti-positiot

Hännisen (1991) mukaan ihmisen identiteettiä voidaan tarkastella tarinametaforan kautta, jolloin ihmisen ajatellaan kuvaavan elämänsä tarinana, jonka päähenkilö hän itse on. Identiteettiä rakennetaan tarinan kautta, päähenkilöä kuvaamalla. (mt., 348.) Tässä luvussa tarkastelen sitä, millaisena kirjoittajat näkevät itsensä omaelämäkerrallisten tekstien päähenkilöinä, eli miten he näkevät itsensä suhteessa esittämiinsä, yhtenäisiin kulttuurisiin ihanteisiin.

Nuoret kirjoittavat oman tarinansa suhteessa kulttuurisiin, yhteiskunnassa vallitseviin normeihin. Nuoret esittelevät itseensä kohdistuvat odotukset, jotka tunnistetaan myös yleisesti aikamme normeina. Odotuksista rakentuu menestyksen ihanne, sillä pärjääminen tai selviytyminen ei vaikuta riittävän odotusten mukaiseen elämään. Moisanderin ja Valtosen (2006, 117) mukaan sosiaalista identiteettiä rakennetaan suhteessa toisiin ja erilaisuuteen. Kun omaa suoriutumista verrataan suhteessa muihin, on muilla aina parempi työpaikka, muodikkaammat vaatteet tai hienompi asunto. Vaikka ihannetta toteuttaisikin joltain osin, saavutukset ja onnistumiset ovat välisuorituksia. Nuoret eivät asemoi itseään menestyjiksi, sillä kaikkien ihanteiden toteuttaminen on mahdotonta. Länsimaisessa kulttuurissa menestyäkseen on oltava hyvä kaikilla elämänalueilla (Strand ja Autio 2010, 43).

Tulkintani mukaan kirjoittajat voivat asemoida itsensä eri identiteetteihin yhden tekstin sisällä (Päivärinta 1997). Asemointi on diskursiivinen käytäntö, jossa asemoidessaan muita kirjoittaja samalla asemoi myös itsensä – ja toisin päin (van Langenhove ja Harré 1999, 22). Identiteetti-positiot vaihtuvat, yksittäisessä tekstissä voidaan positioitua eri identiteetteihin. Tarinoissa kerrotaan myös identiteetin muutoksesta ja kirjoittajat muovaavat itseään kirjoittamalla: elämä ja tarina ovat dialektisessa suhteessa keskenään (Hänninen 2000, 62).

Päivärinta (1997) on tutkinut nuorten kirjoittamia tarinoita työttömyydestä. Päivärinta näkee työttömyyden pluralistisena ilmiönä ja esittelee neljä työttömän nuoren identiteettiä, joista useampia saattaa esiintyä yksittäisessä tarinassa. Sosiaalipummi-identiteetti on usein toisten määrittelemä. Sosiaalipummi-identiteetti perustuu kulttuuriseen rikosmallitarinaan, jossa työtön on syyllinen, sosiaalipummi,

jonka uhreja kunnan kansalaiset ovat. Köyhän työttömän identiteetti puolestaan pohjautuu tragedian mallitarinaan. Työtön on tällöin uhri, yhteiskunta tai työnantaja on tarinan pahantekijä. Partiolaisidentiteettiin asemoidutaan tulevaisuussuuntautuneisuuden kautta sekä ahkeruutta ja aktiivisuutta esiintuomalla. Työttömän asema yhteiskunnassa on ulkopuolinen ja sivullisen identiteettiä rakennetaan pohtimalla oman olemassaolon syytä ja oikeutusta. (mt.)

Vaikka nuoret eivät kirjoita itsestään menestyjinä, voidaan asema silti antaa toisille, joista kertojalle näyttäytyy vain ihanteen mukaiset saavutukset. He voivat olla koulun suosituimpia nuoria, mutta vielä useammin asemaan asetetaan julkisuuden henkilöitä tai televisiosarjan tai elokuvan hahmoja, kuten Sinkkuelämää-televisiosarjan Carrie. Sinkkuelämää 2 -elokuva tutkinut Halkoaho (2011) toteaa, että elokuva koetaan sekä ”unelmaelämän osoittajana” että ”oman arjen peilaajana”. Elokevassa esitellään epärealistista unelmaelämää, johon tavallisen suomalaisen on vaikea samastua. Toisaalta elokuva esittää elämän mukavuudesta nauttimisen sallittuna ja kiinnittyy ajatukseen siitä, että arjen luksus ja nautiskeleva elämäntyyli kuuluvat kaikille. (mt., 12–13.)

Nuorten pohdiskelevissa teksteissä oma ja toisinaan muidenkin nuoruus tai aikuistuminen nähdään odotusten täyttämisen ja täyttämättä jättämisen kautta. Mutta aina niin ei ole, sillä odotukset ja vaatimukset on mahdollista myös sivuuttaa. Ihanne ei ole aina nuoren näkökulmasta tavoiteltavaa. Moisanderin ja Valtosen (2006) mukaan yksilöiden positiot, asemat kulttuurissa paljastuvat normaaliutta tuottavien stereotyyppien kautta. Kulttuuriset stereotyypit, erilaiset mallit ja kaavat asettavat rajoja sille, mitä pidetään hyväksyttävänä ja normaalina ja mitä puolestaan epänormaalina. Normatiivisella puheella paljastetaan mahdollisuus tai houkutus käyttäytyä normaaliudesta poikkeavalla tavalla. (mt., 114, 117–118.) Aineistossani esiintyvä ”pitäisi-puhe” esittelee stereotyyppisen, normin mukaisen elämän, mutta samalla kirjoittaja asemoituu suhteessa normiin kriittisesti ja paljastaa, että toinenkin vaihtoehto on.

Esitän, että tutkimissani nuorten kirjoituksissa esiintyy kolme erilaista identiteettipositiota suhteessa menestyksen ihanteeseen. Ne ovat *toteuttaja*, joka tavoittelee ja toteuttaa ainakin osittain kulttuurisia odotuksia, *epäonnistuja*, joka

myös tavoittelee asetettuja odotuksia, mutta ei onnistu tavoitteissaan ja kokee epäonnistuneensa sekä *irrottautuja*, joka puolestaan irrottautuu normatiivisista odotuksista ja jonka tavoitteet poikkeavat kulttuurisesta ihanteesta. Nuorten kirjoitukset ovat moniäänisiä tarinoita, yksittäistä tekstiä voi olla kirjoitettu vaihdellen eri identiteetti-positioiden näkökulmasta (vrt. Autio 2006, 107). Edeltävissä luvuissa aineistositaatteja on esitetty pääasiassa toteuttajan ja epäonnistujan näkökulmasta, esimerkiksi Siljan (ONT16) tarinassa identiteetti-positio vaihtelee toteuttajan ja epäonnistujan välillä. Koska toteuttajan ja epäonnistujan positioissa hyväksytään normatiiviset odotukset, ne rakentavat kulttuurista tarinaa selkeimmin.

Positiot esiintyvät rinnakkain ja limittäin, jopa poukkoillen. Joukossa on muutostarinoita, kuten Ainon (ONT37) tarina, jossa positio vaihtuu kronologisesti toteuttajasta epäonnistujaksi ja lopulta irrottautujaksi. Aino antaa vahvan äänen irrottautujan identiteetille muutostarinan muodossa. Toisissa tarinoissa identiteetti-positio vaihtelee eri elämän osa-alueiden mukaan tai positiot voivat vaihdella edestakaisin sekavan oloisesti, jolloin lukijalle välittyy tunne, ettei kirjoittajan asemoituminen eri identiteetteihin ole tiedostettua. Mukana on myös tarinoita, joissa kirjoittaja pysyy yhdessä identiteetti-positiossa ja niitä, joissa selkeitä identiteetti-positioita ei ole lainkaan luettavissa. Identiteetti-positio voi olla kirjoittajan itse itselleen asettama, toisille asetettu tai kirjoittajan mielestä muiden, ulkopuolisten tahojen hänelle osoittama positio, joka kirjoittamalla tavallaan hyväksytään. Toisinaan positio hyväksytään vain kritisoitavaksi, tällöin kirjoittaja olettaa muiden asettavan hänet johonkin positioon (yleensä epäonnistuja), jota ei suostuta hyväksymään. Muutamassa tarinassa epäonnistujan identiteetistä luovutaan ja tilalle otetaan irrottautujan identiteetti.

5.1 Toteuttaja tavoittaa ihannetta

Edellä luvussa 4 tutustuttiin Siljan (ONT16) tarinaan. Silja kirjoitti saavutuksenaan muun muassa siitä, kuinka hän sai oikeanlaisen puhelimen tai kuinka hän oppi pukeutumaan oikeisiin merkkeihin. Kirjoittaessaan saavutuksistaan ja onnistumisistaan kirjoittaja asettuu identiteetti-positioon suhteessa kulttuuriin

ihanteisiin. Tällöin kirjoittaja toteuttaa ihanteen vaatimuksia, joten käytän positiosta määritelmää toteuttajan identiteetti. Toteuttajan positiosta käsin menestyksen ihanne rakentuu tavoiteltavana ja hyväksyttävänä. Toteuttaja tuntee kulttuuriset normit, mutta ihanteita pidetään tavoitteena, ei vaatimuksina ja odotuksina, kuten epäonnistujat ja irrottautujat ne mieltävät. Toteuttajana kirjoittaja osallistuu luomaan ihannetta ja vahvistamaan sitä normaalina. Taru kirjoittaa aikuistuneensa:

Minä pääsin jo aikuiseksi asti ja huomasin, että jollain tapaa kaikki muuttuu paremmaksi. Minusta tuli maisteri, ja arkisin kiipeän vähintään neljästi hissittömän talon neljänteen kerrokseen. Vien koiran ulos ennen töihin lähtöä ja heti sieltä palattua, rakastan joka hetkeä. Vuokrani on yli viisisataa euroa, ja säästän omaa asuntoa varten – tietysti. *Taru 1985, 25 vuotta, ONT35*

Taru vahvistaa normatiivista aikuistumisen ihannetta kertoessaan valmistumisestaan korkeakoulusta ja työpaikan saamisesta. Hän kertoo myös tavoittelevansa omistusasuntoa, säästäminen omaa kotia varten näyttäytyy Tarun tekstissä normaalina, sekin kuuluu tavoiteltavaan, ”oikeanlaiseen” aikuisuuteen. Asumisen taso on myös noussut opiskeluajoista, sillä nyt hän voi asua asunnossa, jonka vuokra on yli viisisataa euroa kuukaudessa. Katkelmaa voisi lukea myös ironisena, jolloin sen voisi ajatella kriittisenä kerrontana, joka kaiuttaa nuorten tapaa puhua aikuisuudesta ”harmaana ja tylsänä arkena” ja sen rutiineista epätoivottavina (vrt. Rahtu 2000, 238). Mutta kun katkelman lukee osana Tarun tarinaa, en pidä ironista tulkintaa uskottavana, sillä Taru kirjoittaa nuoruudesta aikana, joka ei ollut erityisen mukavaa. Taru kirjoittaa, ettei hänellä ollut nuorena paljon ystäviä ja että nuorena oli köyhä. Häntä myös ahdisti epävarmuus siitä, mitä haluaa elämässään tehdä. Hänelle nykyisyys on parempaa aikaa kuin nuoruus.

Aino esittää itsestään kertomuksen, jonka mukaan hän, kirjoittaessaan 21-vuotiaana on nuoresta iästään huolimatta ehtinyt toteuttaa normien mukaista elämää. Aino on tarinansa mukaan ajautunut suorittamisen uraputkeen ura- ja koulutuskeskeisen elämäntavan vastustuksesta huolimatta. Lukioikäisenä hän on muuttanut pois kotoa, opiskellut ja tehnyt useampaa työtä yhtä aikaa. Aino kirjoittaa:

Minä se olen paraskin puhumaan, oikea nyky maailman oravanpyörässä hyöriävä naisen alku. Ihmeellisessä levottomuuden häkkyrässä olen juossut aina lukioajasta asti, minä joka karsastan kiirettä ja stressiä, ja modernia ura- ja koulutuskeskeistä

elämäntapaa. Niin vaan olen ajautunut mukaan samaan rumbaan, enkä voi kuin nöyrytä ja myöntää, että Systeemi vei minut kokonaan. *Aino 1989, 21 vuotta, ONT37*

Toteuttaessaan odotusten mukaista ja toisaalta omien haaveidensa mukaista elämää suorittamalla, hän on menettänyt voimansa sekä fyysisesti että psyykkisesti. Kirjoittaessaan menneestä elämästään, Aino asettaa itsensä pääasiassa toteuttajan positioon. Mutta koska Ainon positio on kirjoitushetkellä irrottautuja, kuuluu myös toteuttaja-position taustalla irrottautujan ääni. Ainon tarina jatkuu menestystä tavoittelevan toteuttajan positiosta näin:

Urheilin kuin maratoonari, söin tarkalleen kolmen tunnin välein, niin kuin Partanen ja muut ravitsemusterapeutit opastavat ja kahmin työtehtäviä toisensa perään kuin turruttaakseni tunteet, pelot ja suorituspainet. Pahimmassa tilanteessa hoidin lapsia arki-iltaisin koulun jälkeen ja viikonloppuisin työskentelin puhelinhaastattelijana aamupäivät ja illat tein sijaisuuksia tavaratalon kassalla. Olin tehokas ja energinen ja olevinani kovinkin terveystietoinen nuori nainen. (--) Sinä olet liian vähän. Yritä vielä. Pikkaisen enemmän. Miinus kymppin edessä on kuin kirosana, viilaa se kuntoon ja olet voittaja. Voittaja pitää olla. *Aino 1989, 21 vuotta, ONT37*

Hänelle on ollut tärkeää tavoitella menestystä elämässään, olla aina hiukan entistä parempi, mihin hän on pyrkinyt itsehallinnan kautta. Aino on foucaultlaisten minäkäytäntöjen mukaisesti pyrkinyt hallitsemaan ja muokkaamaan itseään paremmaksi. Terveystietoisuus ja ahkera työnteko ovat esimerkkejä yhteiskunnassa valitsevan moraalijärjestelmän mukaisista kulttuurisista ihanteista. (Foucault 1998.)

Piian tarinaa analysoin luvussa 4.4, kun hän lähti toteuttamaan asumiseen liittyvää ihannetta omaan kotiin muutosta innoissaan sen tuomasta vapaudesta. Piian tarina toteuttajan positiosta jatkuu:

Puhelahjojeni siivittäjä sain nopeasti työpaikan – myyntihommista – ja rahaa alkoi virrata ihka omaan kotitalouteeni, ihka ensimmäistä kertaa elämässäni. Valitettavasti en kuitenkaan ollut suorittanut vielä laskentatoimen perusopintoja ja kulutilini paisuivat tulotilejä suuremmiksi. Mutta mitäpä tuosta, ajattelin kevyin sydämin, kulutusyhteiskunnassahan tässä elettiin. Valitsin haltioissani verhoja, koristetyynyjä ja astioita. Kävin ulkona, ajelin ympäri Suomea ja ostin yhä uusia ja uusia vaatteita pankkikortin viuhussa kassaneitien käsissä. *Piia 1986, 24 vuotta, ONT13*

Saatuana työpaikan Piia alkaa varustella omaa kotiaan iloisesti kuluttamalla, sitähän häneltä kulutusyhteiskunnan jäsenenä odotetaan. Piia toteuttaa ihanteita kodin sisustamisesta ja kulutuskulttuurin mukaisesta elämäntavasta. Hän kirjoittaa tuhlaajan tarinaa, jossa tuhlaus on iloista ja vapauttavaa rahankäyttöä. Tuhlaajat eivät kadu, harmittele tai moralisoi vaan rahaa kulutetaan mielellään ”kaikkein kivaan”. (Autio 2006, 78, 80.) Mutta pian Piian tarinassa tapahtuu käänne, jota jo edellisessä katkelmassa enteilee toteamus, että valitettavasti laskentatoimen peruskurssi on vielä suorittamatta. Tuhlarin toimijuuteen kuuluu taito polttaa rahaa sekä omaisuuden hävittäminen hyvien kulutustapojen vastaisesti (mt., 79). Rahojen loppumisesta Piia kirjoittaa:

Ja niinhän siinä sitten kävi, että tuhlaajapoika – tässä tapauksessa siis tyttö – löysi pankkitilinsä pohjan. Ensimmäistä kertaa ikinä tili oli tyhjä. Ja niin oli jääkaappikin. Alkoi armoton laskenta ja joka kuinen tietokilpailukysymys: montako penniä kuussa saa käyttää, ettei tilin saldo vilku punaisella? Visaa tarjottiin pankista moneen otteeseen, mutta vahingosta viisastuneena ymmärsin pysyä siitä kaukana – tosin vasta kun ymmärsin että kyse oli luottokortista, ei treffiseurasta. Minä ja luottokortti olimme hieman kuin Coca cola ja Menthos -pastillit: erikseen täysin harmittomia – jopa herkullisia – mutta yhdessä tuhoisa yhdistelmä. *Piia 1986, 24 vuotta, ONT13*

Piia osoittaa myös katumusta ja virheistä oppimista turhan kulutuksen puhettavan mukaisesti (Autio 2006, 100). Vaikka Piia käyttää tässä kohtaa hauskoja kielikuvia ja ironisoi ”luottokorttielämää” (vrt. Calder 1999), Piian tarina muuttuu pian tämän jälkeen. Nuoruuden kulttuurista ihannetta mukailevista saavutuksista, työpaikasta ja omasta asunnosta koettu ilo sekä omista virheistä oppimisen kevyt kerronta vaihtuu vakavaksi pohdinnaksi, pystyykö hän elämään odotusten mukaista elämää. Piia asemoi itsensä uudelleen suhteessa ihanteeseen, positio vaihtuu epäonnistujaksi. Epäonnistujan positiota tarkastelen seuraavaksi.

5.2 ”Olen vain epäonnistunut vääränlainen virheihminen” – epäonnistujan häpeä

Epäonnistuja tunnistaa kulttuurisen ihanteellisen elämän normit ja pitää niitä tavoiteltavina, mutta ei jostain syystä pysty elämään normien mukaan ja kokee ahdistuksen ja häpeän tunteita tai ulkopuolelta itseensä kohdistuvaa syylistämistä.

Positio epäonnistujan identiteetissä voi määrittäytyä jonkun muun, erityisesti instituutioiden kuten koulun tai sosiaaliviraston kautta. Nuoret, jotka kirjoittavat joutuneensa sosiaaliviraston tai Kelan asiakkaiksi hakiessaan toimeentulotukea tai esimerkiksi työttömyyskorvausta, asemoivat itsensä virastojen kautta epäonnistujiksi. Esimerkiksi Leena kirjoittaa näin:

Koska olen kohtalaisen tasapainoisesta, keskiluokkaisesta perheestä, joka on aina kannustanut kaikenlaiseen työntekoon ja pelotellut köyhäinavuilla elämisestä, tunnen oloni entistä huonommaksi mieltä alentavan virastokierroksen jälkeen. Jokainen askel kohti sosiaalivirastoa on aiempaa raskaampi. Sadan metrin päässä ovesta alkaa tuntua siltä, että kaikki tuijottavat. Ovella tuntuu, että ihmiset osoittelevat sormella ja kuiskivat ”luuseri”.

Hävettää. Ahdistaa. Masentaa. Vituttaa. Itkettää. Eihän minun pitänyt epäonnistua?
Leena 1987, 23 vuotta, ONT22

Leena asemoi itsensä epäonnistujaksi ja uskoo muidenkin pitävän häntä sellaisena. Leena kertoo kokevansa häpeää joutuessaan hakemaan toimeentulotukea, koska hänellä ei ole töitä. Työn asema suomalaisen yhteiskunnan normina on vahva, sillä työttömyyttä pidetään uhkana koko systeemille (Stenius 1997, 168). Ihminen, joka ei pysty täyttämään yhteisössä vallitsevan käsityksen mukaista odotusta siitä, millainen ihmisen tulee olla, kokee häpeää rikkoessaan yhteisönsä normeja (Metsähuone 2002, 7–9).

Leena kokee toimeentulotuen hakemisen nöyryyttävänä myös tuen saamiseen liittyvän byrokratian takia. Esimerkiksi Helsingin kaupungin sosiaalivirastolta toimeentulotukea haettaessa hakijalta pyydetään hakemuksen liitteeksi noin 17 tosietta palkkatodistuksista selvityksiin ulkomaan matkoista (Helsingin kaupunki 2011). Toimeentulotuki on poikkeuksellinen tuen muoto, sillä siinä huomioidaan hakijan kaikki tulot ja menot sekä omaisuus omassa käytössä olevaa asuntoa lukuun ottamatta ja määritellään, mitkä kulutusmenot ovat sallittuja. Toimeentulotuen asiakkaan kulutusvalintoja rajoitetaan toimeentulotuen ohjeistuksella ja perusosan euromäärällä⁷. (Askelo 2009, 177, 181.)

⁷ Vuonna 2011 toimeentulotuen perusosa on 419,11 euroa kuukaudessa. Perusosalla on katettava ravinto- ja vaatemenot, vähäiset terveydenhuoltomenot, henkilökohtaisen puhtauden menot,

Epäonnistujan identiteettiin asemoituessa kuvataan häpeän ja syyllisyyden kokemuksia. Nuori paitsi häpeää, myös salailee elämänsä standardien alle jäävää elämää ja välttelee sosiaalisia tilanteita, joissa joutuu paljastamaan tilanteensa (Lehtinen 2011, 75). Epäonnistujan identiteetissä koetaan vastuuta omista valinnoista ja siksi syyttävä sormi osoittaa itseä. Piian kerronnassa epäonnistujan positio on seuraavanlainen:

Mietit, miten nuorena pitäisi -- päästä yliopistoon, ylittää odotukset, valmistua hyvään ammattiin ja olla rikas. Ostaa iso omakotitalo, kaksi autoa ja koiran lisäksi hankkia 2,5 lasta. Ja entä sitten kun olet vihdoinkin herännyt ja huomaat, että jäit junasta? Nuoruuden paineet painavat hartioillani ainakin 100 kiloa. Nuoruuden, vanhuuden, *keski-ään...* Miten hyvänsä, yhteispainoa on näin ollen lähemmäs 160. Ja se on paljon. Liikaa. Minun piti olla hyvä, keskivertoa parempi, mutten ollutkaan. *Jälleen kylmä räitti vasten kasvojani.* Muut ikäiseni ovat jo valmistuneita, uhkuvat intoa työelämään siirtymisestä, pariutuvat tarmokkaasti hohdokkaiden työpaikkojensa turvin ja ottavat avosylin vastaan uutta alkavaa elämänvaihetta. (--) En ole vielääkään – lukuisista pääsykokeista huolimatta – päässyt edes yliopistoon. En ehdi enää valmistua ennen perhe-elämää, en saada kunnon ammattia, josta voin nostaa suurta tiliä kuukausittain, en luoda uraa. En ostaa omakotitaloa, jonka lainanlyhennyksiin minulla ei ole varaa. Olen umpikujassa. *Piia 1986, 24 vuotta, ONT13*

Piia näkee esittelemänsä kulttuuriset nuoruuden ihanteet edelleen tavoiteltavina, vaikkei ole edennyt odottamallaan tavalla, samoin kuin ikäisensä. Piia suhteuttaa itsensä ikäistensä etenemiseen ja toisaalta omiin tavoitteisiinsa. Hän asemoi itsensä epäonnistujaksi toteamalla, että hänen piti olla parempi. Ihanne näyttäytyy Piialle saavuttamattomana, hänen ulottumattomissaan olevana. Piia ei esitä löytäneensä vaihtoehtoa, vaan kirjoittaa olevansa umpikujassa. Elämä ei ole mennyt suunnitelmien mukaan. Epäonnistujan positio kertoo epäonnistumisesta yrityksessä hallita omaa elämää ja itseään.

Tämän alaluvun otsikossa oleva sitaatti on poimittu Ainon tarinasta. Ainon tarinasta voidaan lukea myös epäonnistujan positio. Tästä esimerkkinä esitän Ainon ja entisen opettajan kohtaamisen kaupassa:

---

paikallisliikenteen maksut, lehtitilaukset, tv-lupa, puhelimen käyttömenot sekä harrastus- ja virkistystoiminnan menot. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2011.)

Tapasin taannoin yläasteaikaisen luokanvalvojani kauppajonossa. Olisi pitänyt vetää huppu silmille, tai vaihtaa jonoa. En ehtinyt toimia ajoissa, kun eläkkeelle siirtynyt Sirpa koputti jo olkapäästäni hymy huulillaan. Päädyin keskusteluun, jollaisia yritän vältellä kaikin keinoin. Keskustelu, jollaista en voi sietää ja joka nostaa ahdistuslukemat tuntemattomiin sfääreihin, käsittelee liian suuria aihealueita kuten elämää ja tulevaisuutta, tai mikä pahinta; tätä nimenomaista hetkeä. Minun elämäni. "No mitäs sinä olet tehnyt?" hän kysyy. Tehnyt! Vai että tehnyt? mieleni teki huutaa. Miksi aina pitäisi tehdä ja toimia, suorittaa ja toteuttaa? Miksi ihmisten ylle laskeutuu vaivaantunut hiljaisuus, kuin peite nukkuvan lapsen päälle, jos joku päästää ilmoille karmaisevan totuuden elämästään; en minä mitään ihmeellistä ole tehnyt. Ja entäs kun aletaan viilata pilkkua sen määrittelemättömän ei-minkään yksityiskohdista. "Mitä opiskelet? Missä olet töissä? Missä asut?" En mitään, en missään, kotona. Asun äidin luona, minä 21-vuotias aikuinen ihminen, enkä käy koulua, koska en ole jaksanut hakea mihinkään, enkä ole suoraan sanottuna vielä tutustunut sisäiseen opiskelijapersoonani. En ole töissä, koska olen työtön työnhakija, koska olen sairaslomalla. "Ai olet sairastellut?" Joo, olen. En ihan vielä jäänyt varhaiseläkkeelle, mutta kyllä kuule piru vie sekin on käynyt mielessä, kun ei tämän maailman työelämää jaksa vanha Erkkikään! Ajattelin, enkä sanonut. Sanoin että Joo, olen sairastellut.

(--) Kassajonossa on vaitonaista. Nostan light-kokiksen hihnalle ja kuuntelen Sirpan mielen tuottamia ääniä, kun hän pohtii kuinka kommentoida saamattomuuttani. Vaatimattomaan sävyyn jatkan kertomalla ulkomaan matkoistani, minkä toivoin antavan minusta hieman aktiivisemmän kuvan. Sirpa nyökyttelee lastatessaan liukuhihnalle valkoisia, kaikista ravintoaineista puhdistettuja sämpylöitä ja, paradoksaalista kyllä, rasvatonta maitoa ja lenkkimakkaraa. Olinhan minä ollut elossa, ja aktiivinen nimittäin. Kehoni ja mieleni olivat energiaa ja virtaa täynnä vielä vuosi taaksepäin, ilman latauksen tarvetta tai hengähdystaukoja. Olin kuin Duracell-pupu, jolla oli käynnissä monta toimintoa yhtä aikaa. *Aino 1989, 21 vuotta, ONT37*

Aino kuvaa tarinassaan kohtaamisen entisen luokanvalvojansa kanssa. Kuulumisten vaihto ei ole tasaveroinen, vain Ainon odotetaan kertovan tekemisistään. Luokanvalvoja edustaa institutionaalisia odotuksia aikuistumisprosessista, niinpä koulun jälkeiset tekemiset kiinnostavat luokanvalvojaa enemmän kuin se, mitä Ainolle kuuluu. Aino esittääkin pyrkivänsä välttämään keskustelua, onhan selvää, millainen siitä tulee, millä elämän osa-alueilla hänen odotetaan edenneen ja millä tavalla. Oman tilanteen paljastavien sosiaalisten tilanteiden välttely voidaan liittää epäonnistujan positioon, sillä silloin nuori kokee, että hänen olisi pitänyt onnistua elämään odotusten mukaisesti. Aino tavallaan tuomitsee itsensä opettajan silmien

kautta jo ennen kohtaamista tai kun opettaja kommentoi mitään hänen kertomaansa. Aino on muuttanut lukioikäisenä pois kotoa, mutta palannut sittemmin lapsuudenkotiinsa. Normatiivisen ihanteen näkökulmasta Aino on kulkenut takaperin asumisurallaan ja ilman työtä tai opiskelupaikkaa hänen taloudellinen itsenäistymisensä ei ole edennyt odotusten mukaan. Kiinnostava yksityiskohta on, miten Aino havainnoi opettajan ostoksia. Koska Aino on aiemmin kertonut itsehallinnastaan ja terveellisen elämäntavan ihanteesta, hän tavallaan puolustautuu opettajaa kohtaan huomioimalla, että tämän ostokset ovat epäterveellisiä.

5.3 Irrottautujalla on omat ihanteet

Siinä missä epäonnistujan ja toteuttajan identiteetteihin asemoituessa menestyvän nuoren kulttuurinen ihanne tunnetaan ja sitä pidetään tavoiteltavana, irrottautujan identiteetissä sama ihanne tunnetaan, mutta sitä ei tavoitella. Irrottautujalla on omia ihanteita. Sekä irrottautujan että epäonnistujan identiteettiin liittyy ulkopuolisuus, mutta suhtautuminen ulkopuolisena olemiseen on erilaista. Irrottautujalle ulkopuolisuus on hyve ja suhtautuminen tulevaan toiveikasta. Epäonnistuja puolestaan kokee ulkopuolelle jäädessään, no, epäonnistuneensa. Irrottautijat eivät tavoittele normien mukaista elämää tai menestystä, vaan ennemminkin onnellisuutta. Irrottautujana ei välitetä muiden mielipiteistä, vaan pyritään erottautumaan muista. Irrottautuja jättää tarkoituksella tavoittelematta normatiivisia ihanteita vähintäänkin jollain elämänalueella. Siinä missä menestyksen ihanteen mukainen elämä on yhdenmukaista ja normatiivista, irrottautuminen on erilaisten vaihtoehtojen esittämistä totutulle ja kulttuurisesti määrittyneelle.

Aivan kuten toteuttajan ja epäonnistujan identiteetteihin, myös irrottautujan identiteettiin asemoidutaan useassa tekstissä hetkittäin tai yksittäisellä nuoruutta normittavalla elämänalueella. Esimerkiksi Eeva haluaa irrottautua muiden mielipiteistä asumisen ihanteen osalta:

Tahdoin kuitenkin juuri sinne, missä rauta oli ruostunutta ja kun maali lohkeili, kukaan ei vaivautunut tekemään asialle mitään. Lähiön uutuudenviehätyksen tummina tunteina istuin usein katselemassa silmäkantamattomiin jatkuvia kattoja, ollen taas lapsi, jonka sisällä auton ikkunasta nähdyt kadut herättivät täyttäneensä vaativan tyhjyyden. (--) ”Katsele lehdestä, jos sitten löytyisi asunto lähempää keskustaa, kun

syksyn pahin muuttoreuhka on ohi” sanoi isä seisossaan eteisessä ensimmäisenä iltana. Viisi vuotta myöhemmin olin yhä lähiössä, elämäni neljästä ovesta kolme mahtui saman kadun varrelle. Juoksin päivittäin alaoven, päiväkodin, yliopiston ja ruokakaupan välillä, tuntien tulleeni kotiin ennen kuin olin ehtinyt lähteä etsimään sitä. (--) Nykyinen kotini oli kahden korttelin päässä edellisestä, lattiassa oli muovimaton sijaan laminaatti, ja se riitti tekemään elämästäni täydellistä. *Eeva 1989, 21 vuotta, ONT36*

Eeva muuttaa lapsuudenkodistaan, omakotitalosta lähiöön kerrostaloon vanhempien varoituksista huolimatta. Eeva kertoo asettuneensa perheellistyttyään unelmiensa lähiöön, vaikka keskiluokkaiset vanhemmat odottivatkin hänen palaavan rakentamaan oman pakettitalon saman järven rantaan, jossa hän on opetellut uimaan. Eevan elämän täydellisyydeksi tai nousuksi asumisuralla riittää laminaatti lattiassa muovimaton sijaan. Eevan suhtautuminen asumiseen on esimerkki irrottautujan positioista. Hän tuntee ihanteen ja vanhempiensa odotukset, mutta kertoo rakentavansa omaa onnellisuuttaan toisin. Hän tekee eroa keskiluokkaiseksi kuvaamiinsa vanhempiinsa ja korostaa odotettuja vaatimattomampia saavutuksia, jotka ”riittävät” tekemään elämästä täydellistä. Eeva ei halua tavoitella samaa materiaalisen menestyksen kuvastoa kuin vanhempansa.

Aino kirjoittaa menestyksen ihanteelle vastatarinaa. Aino ei tyydy epäonnistujan identiteettiin. Edellisen alaluvun otsikossa esitetty sitaatti: ”Olen vain epäonnistunut vääränlainen virheihminen”, on irrotettu kokonaisuudesta, jossa hän kieltäytyy tästä esitettävästä epäonnistujan positioista. Hän kirjoittaa: ”Jos päätän hyväksyä itseni tällaisenaan, minä hyväksyn itseni totta vieköön helpommin, kuin ajatellessani, että olen vain epäonnistunut, vääränlainen virheihminen.” Aino irrottautuu häneen kohdistuvista normatiivisista odotuksista. Aino asemoi itsensä irrottautujan identiteettiin kirjoituksensa loppupuolella, jolloin identiteetti jää hänen kohdallaan voimaan ja se on ikään kuin saavutettu nykytila. Nykyhetken positio irrottautujana kuuluu kuitenkin Ainon kerronnassa myös muiden positioiden taustalla.

Aino esittää uusina ihanteinaan tavallisen elämän ja hidastamisen. Aino ei siis irrottautujanakaan asetu tavallista elämää vastaan, vaan menestyksen edellyttämää suorittamista, alati kiihtyvää tahtia ja erinäisiä pakkoja ja vaatimuksia vastaan. Mediasukupolven nuorena Aino osaa perustella uuden puhetapansa kulttuurista

hyväksyttävyyttä median kautta kertomalla, että naistenlehtien sivuilla esitellään vapaaehtoista vaatimattomuutta, slow-liikkeen mukaista tahdin hiljentämistä ja töiden vähentämistä downshiftoamisen nimissä. Setälän (2012) mukaan naistenlehdet tarjoavat tyypillisesti jonkin yhteiskunnassa vallitsevan ja kunkin lehden tavoitteisiin perustuvan ratkaisun lukijan elämän kannalta olennaiseen ristiriitaan. Setälän vuonna 2008 keräämässä aineistossa ristiriita kohdistui ajankäyttöön ja tällöin ratkaisuksi tarjottiin aikataulutusta ja käytäntöjä, joilla aika saadaan riittämään kaikkeen (mt.). Pari vuotta tätä myöhemmin Aino on havainnut naistenlehtien tarjoavan ratkaisuksi jostain luopumista.

Aino ei tarkoita tavoiteltavalla tavallisella elämällään normaalia, keskimääräistä, keskiluokkaista mediaanielämää sellaisena, jota pitäisi elää, koska muut sitä elävät. Tavallinen elämä näyttäytyy Ainolle yksinkertaisena elämänä, joka tekee hänet onnelliseksi. Jos se sattuu olemaan muidenkin mielestä tavoiteltavaa, se ei haittaa, sillä irrottautuessaan odotuksista ja vaatimuksista Aino ei kuitenkaan tavoittele tarkoituksellisesti erilaisuutta:

Tavallista elämää, tätä tässä näin. Tiskivuorten valloittamista, ikkunanrakojen tilkitsemistä pakkassäällä, mikrossa lämmitettyä kahvia ja kaurapuuroa, kynttilöitä pimenevässä illassa ja steariinin valumisen tarkkailua, ettei pöytäliinalle putoa. Aamuäreyttä, päivätohinää, illan raukeutta ja yöllä heräilevän jyrksijän rapinaa häkin puruissa. Sitä minä haluan, sitä ihminen tarvitsee vain ja ainoastaan.

(-- Ystäväpiirissäni on (--) niitä, jotka suuntasivat kulkunsa määrätietoisina lukiosta yliopistoon, nappasivat sieltä, kuin suunnitelmaa seuraten, itselleen sopivan partnerin, jonka kanssa muuttivat yhteen, tuottivat pari lasta ja elävät nyt tasaisen seesteistä, onnelliseksi kuvattua elämää omakotitalossa suurkaupungin liepeillä. Se on kuulemma sijainti, jossa kaikki on lähellä ja silti tarpeeksi etäällä. Hyvä valinta, ajattelen nyt, vaikka maailmanparantamisen huumassa tuomitsin liian tavallisen ja arkisen elämän pelkäksi turhuudeksi, elämän hukkaamiseksi. Minä sijaitsen tällä hetkellä samaisessa pisteessä näiden perheellisten kanssa, tavallaan ja ihan omalla tavallani; kaikki ovet ja mahdollisuudet ovat avoimina edessäni ja samalla turvallisen välimatkan päässä. Lähellä ja etäällä samanaikaisesti. *Aino 1989, 21 vuotta, ONT37*

Aino tuottaa kertomusta, jossa tyytyväisyys elämään koostuu pienistä arkisen elämän yksityiskohdista. Irrottautujan positiosta kirjoittaessaan Aino ei mainitse suorittamista tai elämässä oikealla tavalla etenemistä. Aino asettaa toteuttajan positioon ystävänsä, jotka ovat kouluttautuneet, perustaneet perheen ja hankkineet

asunnon kulttuurisen normin mukaisesti, mutta ei aseta itseään heidän alapuolelleen, hän ei kirjoita katkerasti tai kateellisesti, vaan toteaa olevansa tavallaan samassa pisteessä. Aino toteaa, että mahdollisuudet ovat avoimina hänen edessään, mutta hän suhtautuu niihin rauhallisesti, ne ovat samalla riittävän kaukana, Aino ei ilmaise kokevansa todellisuutta päälletunkevana tai olevansa vaatimusten piirittämä (Ziehe 1991).

Mäki (2011, 42) toteaa, että pyrkimystä tasapainoiseen peruselämään voidaan pitää vastareaktionä keskiluokkaiselle ajattelutavalle. Asettamalla itsensä irrottautujaksi sekä Aino että Eeva tarjoavat vaihtoehdon, jossa itseä ei esitetä suhteessa kulttuurisiin ihannenormeihin. Itseään ei tarvitse katsoa menestyksen tai epäonnistumisen kautta, vaan kulttuurisiin ihanteisiin voi suhtautua odotuksina, joita omassa elämässä ei ole pakko yrittää tavoitella.

6 Johtopäätökset

Tarkastelin tutkimuksessani kulttuurista tarinaa nuoruuden ihanteista ja normeista sekä nuorten suhtautumista niihin. Analysoin nuoruuden normien ja ihanteiden rakentumista Oi nuoruus! -kirjoituskilpailun Nuoruus tänään -sarjaan vuonna 2010 osallistuneiden nuorten omaelämäkerrallisissa teksteissä. Sen lisäksi analysoin nuorten kokemuksellista suhdetta esitettyihin normeihin identiteetti-positioiden avulla. Tarkastelin sitä, millaiseen asemaan nuoret asettivat itsensä, tarinansa päähenkilön. Tulkitsin vallitsevat kulttuuriset ihanteet menestyksen ihanteiksi, joita kuvailin normatiivisiksi ja keskiluokkaisiksi. Ihanteet osoittautuivat normittavan perinteisinä pidettyjä aikuistumisen elämänalueita: työelämää, koulutusta, asumista sekä parisuhdetta ja perheellistymistä. Nuoruudessa menestymistä määritettiin myös oikeanlaisen pukeutumisen ja uusimman teknologian hallitsemisen kautta.

Nuorille menestys koostui pääasiassa tavallisista keskiluokkaisista asioista, joiden saavuttaminen ei kuitenkaan ollut heille itsestään selvää. Tutkimani nuoret kirjoittivat 1990-luvun laman kohtaamisesta lapsuudessaan. Sukupolvena nuoret elävät 2000-luvulla jo toista taantumaa. Tämän sukupolven elinaikana tavallisuus on muuttunut: teknologia on arkipäiväistynyt ja ulkonäköihanteet tehdään mediasukupolven nuorille hyvinkin tutuiksi. Hoikkala ja Paju (2008) ovat nimenneet 1980- ja 1990-luvun nuoret yksilöllisen valinnan sukupolveksi, joiden on osattava valita ja osattava tietää, mitä on osattava. Nuoret kirjoittivatkin valintojen tekemisestä, mutta ihanteellinen elämä rakentui siitä huolimatta yhdenmukaisena. Vaikka ammattikorkeakoulut ovat vakiintuneet osaksi koulutusjärjestelmää ja asumistyyppit ovat muuttuneet ja perhemuodot monimuotoistuneet (Hoikkala ja Paju 2008, 288), nuoret toistavat kirjoituksissaan kulttuurista kuvastoa hyvästä elämästä ja menestyksestä, joka rakentuu yliopistokoulutuksesta, omakotitalosta ja ydinperheestä.

Hoikkalan (1989, 236) mukaan kulttuurissamme nuoruutta pidetään yleisesti aikuistumisen instituutiona, jossa ollaan matkalla eteenpäin, aikuisuuteen. Tätä käsitystä vahvistavat Hoikkalan (mt.) mukaan erityisesti koulutus- ja työyhteiskunnan instituutiot, mutta analysoimissani teksteissä myös nuoret itse

toistivat tämän puhettavan mukaisia normatiivisia ihanteita nuoruudesta. Kulttuurisia nuoruuden ihanteita yhdisti eri elämänalueilla menestyminen. Menestymisen edellytyksiksi muodostuivat riittävät resurssit ja elämäntilanne.

Tutkimani nuoret kirjoittivat menestyksestä samaa länsimaisen menestystarinaa, jonka Ollila (2008) tutkimuksessaan tunnisti. Oikeiden vaatteiden ja teknisten laitteiden omistaminen voivat olla ratkaisevia tekijöitä, kun toiset nuoret arvioivat tämän materiaalista ja sosiaalista menestystä tai menestymättömyyttä. Taataksaan taloudellisen riippumattomuutensa, joka toimii Suomessa usein kunnan kansalaisen mittarina, ja osoittaakseen normien mukaista käytöstä nuoren on aloitettava työnteko varhain. Lisäksi on tehtävä koulutusvalintoja, jotka varmistavat työllistymisen ja edettävä työuralla. Itsenäistyäkseen on muutettava pois lapsuudenkodista ajoissa ja itsenäistä pärjäämistä osoittaakseen asumismuodon on parannettava pikkujoukko kohti omistusasuntoa, joka on mielellään omakotitalo. Lisäksi on etsittävä vastakkaista sukupuolta oleva kumppani ja hankittava sopivasti lapsia, jotta voidaan elää normaalia ydinperhe-elämää ja jolloin koko perhe mahtuu vielä mukavasti henkilöautoon. Samalla voidaan sosiaalista myös seuraava sukupolvi jatkamaan kulttuurista ihante-elämää.

Menestys määrittyi nuorten kirjoittamana normatiivisten ja keskiluokkaisten ihanteiden kautta. Suomalaisuutta säätelevä pakko pärjätä ja sosiaalisen hyväksyttävyyden tavoittelu ovat vaikuttaneet nuorten kirjoittamaan kulttuuriseen tarinaan. Nautinto ja mielihyvä eivät esiintyneet tutkimieni nuorten ihanteita ja tavoitteita muodostavana, mutta riskien ja itsen hallinta olivat nuorten käyttämiä minätekniikoita heidän tavoitelleessaan kulttuuristen ihanteiden kirjoa (vrt. Hoikkala ja Paju 2008, 290; Autio 2006). Nuoret joutuvat käymään neuvotteluja omasta asemastaan ihanteiden, sukupuolen ja omien rajallisten resurssiensa, jopa köyhyyden välillä.

Kulttuurisia ihanteita käsittelemällä ulkonäön, teknologian, koulutuksen, työn, perheen ja asumisen näkökulmasta. En väitä, että käsittelemällä olisi ollut aukotonta tai ainoa tapa lähestyä menestymisen tarinaa. Olisin voinut käsitellä aihetta myös esimerkiksi matkustamisen ja kansainvälistymisen tai ystävyys- ja sosiaalisten suhteiden kautta.

Kuten Paju (2011, 29) toteaa, jo ne näkökulmat ja sitaatit, jotka tutkija valitsee tutkimuksessaan tarkasteltavaksi, ovat osa analyysia.

Kulttuurisista normeista kirjoittaminen paljasti nuorten asemat (Moisander ja Valtonen 2006). Identiteetti-positioiden kautta tarkastelin nuorten erilaista suhtautumista siihen, näkivätkö he itsensä toteuttamassa nuoruuden kulttuurisia ihanteita. Kaikki kolme esittämäni identiteetti-positiota – *toteuttaja*, *epäonnistuja* ja *irrottautuja* – vahvistivat kulttuuristen ihanteiden olemassaoloa. Toteuttajana kirjoittajat näkivät itsensä eli tarinansa päähenkilön tavoittelemassa ja toteuttamassa ihanteita. Epäonnistujaksi itsensä asettaessaan kirjoittajat kuvasivat ihanteiden tavoittelussa epäonnistumista sekä siitä kokemaansa häpeää ja ahdistusta. Irrottautujan positiossa kirjoittajat tunnistivat ihanteet, mutta esittivät vaihtoehdon kulttuuriselle ihanteelle. Myös tällöin kirjoittajat vahvistivat normien olemassaoloa, sillä poikkeuksellisuuden esittely vahvistaa yleistä kuvaa nuoruudesta ihanteiden kautta määrittäneenä (vrt. Aapola-Kari 2006).

Nuorten kirjoittamat tarinat ovat moniäänisiä (vrt. Autio 2006). Yhdessä tarinassa voidaan asemoitua useaan identiteetti-positioon. Eri identiteetti-positiot voivat esiintyä myös yhtä aikaa, sillä esimerkiksi toteuttajan ja irrottautujan positiot eivät ole toisiaan poissulkevia. Niihin asemoituessaan kirjoittajan suhtautuminen ihanteisiin ei välttämättä ole kokonaisvaltaista. Toteuttaja voi toteuttaa ihanteita vain yksittäisellä elämänalueella, samoin irrottautuja voi irrottautua vain yksittäisestä ihanteesta. Moniäänisyys kertoo myös identiteetin muotoilutyöstä. Koska ihmisen identiteettityö jatkuu läpi koko elämän, yksilön identiteettiä voidaan pitää vain hetkellisesti lopullisena kokonaisuutena (Fornäs 1998, 281–282). Kirjoituskilpailulla kerätty aineisto on hetkeksi jäädytetty kuva kilpailuun osallistuneista nuorista. Nyt kaksi vuotta myöhemmin he kirjoittaisivat jo toisin.

Tulkintani mukaan nuoret käyttivät omaelämäkerrallisissa tarinoissaan kolmea erilaista ääntä, mutta kenties vaikenemisestakin voisi tulkita identiteetti-positioita. Foucault'n (1998, 26) mukaan on olemassa useita hiljaisuuksia. On erilaisia tapoja olla sanomatta asioita ja eri asioiden sanominen on sallittua eri ihmisille. Mistä positioista on kirjoitettu niitä epätoivoisimpia tekstejä, joita rajasin ensisijaisen aineistoni ulkopuolelle? Neljäs positio olisi saattanut olla *toivoton*, joka ei enää

tavoittele kulttuurisia ihanteita, mutta joka ei ole löytänyt vaihtoehtojakaan. Toinen mahdollinen hiljaisuus on tarinoista puuttuvat menestyjät. Pohtimisen arvoista on, rajautuiko menestyjän positio pois, koska se ei sovi omaelämäkerralliseen kerrontaan, jota kirjoituskilpailussa käytettiin vai eikö kirjoituskilpailulla tavoita niitä nuoria, jotka voisivat esittää itsensä menestyjinä. Olisikin kiinnostavaa tutkia, asemoidutaanko menestyjän positioon toisentyyppisissä teksteissä, kuten blogeissa, Facebook-päivityksissä, lehtien palstoilla tai työhakemuksissa. Vai onko todella niin, etteivät nuoret pidä itseään menestyjinä, vaikka menestyksen ihanteita tavoitellaankin? Toisaalta erilaisia aineistoja olisi kiinnostavaa tarkastella myös tässä tutkimuksessa esitettyjen positiodien kautta, voiko epäonnistujaksi tai irrottautujaksi tunnustautua myös muualla kuin anonyymeissä teksteissä.

Kirjoituskilpailukutsu (ks. liite1) on saattanut osaltaan vaikuttaa kirjoitusten normatiiviseen nuoruuskäsitykseen ja niihin elämäalueisiin, joista teksteissä kirjoitetaan. Tämä tutkimus konstruoi nuoruutta omalta osaltaan. Tutkimus vahvistaa kulttuurista käsitystä nuoruudesta aikuistumisena, tietyillä elämäalueilla etenevänä prosessina. Vaikka tarina nuoruudesta näyttäytyy perinteisenä, tutkimus esittelee myös kolme erilaista asemaa, joista nuoret sitä kertovat. Tarinankerronnan malleina nämä erilaiset kertojan positiot muodostavat sitä sosiaalista tarinavarantoa (vrt. Hänninen 2000), josta nuoruutta tulkitaan myös jatkossa. Kulttuurisesti yhdenmukaisten ihanteiden muuttuminen on hidasta ja jähmeää, mutta niihin suhtautumisen asemat vaihtuvat. Tutkimuksessa onkin syytä säilyttää herkkyyttä tutkittavien tekemille erilaisille tulkinnoille.

Lähteet

Aaltonen, Sanna (2012) Subjective Orientations to the Schooling of Young People on the Margins of School. *Young* 20 (3), 219–235.

Aamulehti (2010) Kymppioplussan tytöt. 22.8.2010.

Aapola-Kari, Sinikka (2006) Nuoret sankarit ja sankarittaret? Menestyneet nuoret median valokiilassa. Teoksessa Terhi-Anna Wilska & Jaana Lähteenmaa (toim.) *Kultainen nuoruus. Kurkistuksia nuorten hyvinvointiin ja sen tutkimiseen*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisusarja, 7–27.

Akava (2012) Työttömien määrän muutos koulutusasteittain. http://www.akava.fi/files/2953/01_yleisimmat_asteet_kuva5.pdf. (Luettu 15.6.2012.)

Alasuutari, Pertti (1999) *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.

Alasuutari, Pertti (2007) *Yhteiskuntateoria ja inhimillinen todellisuus*. Helsinki: Gaudeamus.

Allardt, Erik (1993) Having, Loving, Being: An Alternative to the Swedish Model of Welfare Research. Teoksessa Martha Nussbaum & Amartya Sen (toim.) *The Quality of Life*. Oxford: Clarendon Press, 88–94.

Askelo, Sini (2009) Viimeisenä tulee toimeentulotuki. Teoksessa Vesa Keskinen & Markus Laine & Martti Tuominen & Tyyne Hakkarainen (toim.) *Kaupunkiköyhyyden monet kasvot. Näkökulmia helsinkiläiseen huono-osaisuuteen*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 177–181.

Autio, Minna (1998) *Työn ja opiskelun risteysasemalla. Tutkimus nuorten työstä ja työorientaatioista hampurilaisravintolassa*. Työpoliittinen tutkimus 196. Helsinki: Työministeriö.

Autio, Minna (2004) Kohti runsauden sukupolvea tarinoiden ja kulutustutkimusaineistojen valossa. Teoksessa Kirsti Ahlqvist & Anu Raijas (toim.)

Ihanne ja todellisuus. Näkökulmia kulutuksen muutokseen. Helsinki: Tilastokeskus, 103–123.

Autio, Minna (2006) *Kuluttajuuden rakentuminen nuorten kertomuksissa.* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura & Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.

Autio, Minna & Heinonen, Visa (2002) Nuorten kulutuksen moraali ja moraalitalous. Teoksessa Minna Autio & Ilppo Eresmaa & Visa Heinonen & Virpi Koljonen & Petri Paju & Terhi-Anna Wilska (toim.) *Pakko riittää. Näkökulmia nuorten maksuhäiriöihin ja kulutukseen.* Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, 204–231.

Autio, Minna & Huttunen, Kaisa & Puhakka, Elina (2010) Keskiluokkainen ja ekonomistinen eetos kulutuskerronnassa: ansaittua ja laskelmoitua hedonismia. Teoksessa Minna Lammi & Liisa Peura-Kapanen & Päivi Timonen (toim.) *Kulutuksen määrät ja tyylit talouden muutoksissa. Kuluttajatutkimuskeskuksen vuosikirja 2010.* Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus, 95–115.

Bauman, Zygmunt (1998) *Work, consumerism and the new poor.* Buckingham & Philadelphia: Open University Press.

Bolin, Göran & Westlund, Oscar (2009) Mobile Generations: The Role of Mobile Technology in the Shaping of Swedish Media Generations. *International Journal of Communication* 3 (1), 108–124.

Calder, Lendol (1999) *Financing the American Dream. A Cultural History of Consumer Credit.* Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

Cronin, Anne M. (2005) Konsumerismin “pakkoyksilöllisyys”: naiset, tahto ja mahdollisuus. *Lähikuva* 19 (2), 37–51.

Dean, Mitchell (1999) *Governmentality. Power and Rule in Modern Society.* Lontoo & Thousand Oaks & New Delhi: Sage Publications.

Euroopan komissio (1989) Resolution on combating social exclusion. *Official Journal of the European Communities*, C277, 1.

- Falk, Pasi & Mäenpää, Pasi (1997) *Lottomiljonäärit. Tutkimus suomalaisista lottovoittajista*. Tampere: Gaudeamus.
- Fornäs, Johan (1998) *Kulttuuriteoria*. Tampere: Vastapaino.
- Foucault, Michel (1998) *Seksuaalisuuden historia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Frost, Liz (2003) Doing Bodies Differently? Gender, Youth, Appearance and Damage. *Journal of Youth Studies* 6 (1), 53–70.
- Galbraith, John Kenneth (1969) *Runsauden yhteiskunta*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Geertz, Clifford (1973) *The Interpretation of Cultures. Selected Essays*. New York: Basic Books.
- Giddens, Anthony (1984) *The Constitution of Society. Outline of the Theory of Structuration*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, Anthony (1991) *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, Anthony (1995) Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa. Teoksessa Ulrich Beck & Anthony Giddens & Scott Lash *Nykyajan jäljillä*. Tampere: Vastapaino.
- Haanpää, Leena & Tuppurainen, Simo (2012) *Nuoret yrittävät. Vastuullisuus, joustavuus ja mahdollisuudet yrittäjyydessä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Halkoaho, Jenniina (2011) Unelmaelämää 'Manolot' jalassa? – Tutkimus Sex and the City 2 -elokuvan kuluttajakokemuksista. *Kulutustutkimus.Nyt* 5 (1), 1–15.
- Hall, Stuart (2002) *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.
- Harvey, David (2008) *Uusliberalismin lyhyt historia*. Tampere: Vastapaino.
- Heikkinen, Hannu L.T. (2001) Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 116–132.

Heinonen, Visa (1998) *Talonpoikainen etiikka ja kulutuksen henki. Kotitalousneuvonnasta kuluttajapolitiikkaan 1900-luvun Suomessa*. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.

Heinonen, Visa (2007) Mainonta, brandit ja nuoret: kamppailua nuorten huomiosta kulutuskulttuurissa. *Nuorisotutkimus* 25 (3), 36–52.

Heiskanen, Ilkka & Mitchell, Ritva (1985) *Lättähatuista punkkareihin*. Helsinki: Otava.

Helsingin kaupunki (2011) Toimeentulotukihakemus. lomake.fi/forms/rtf/HKI/73925/fi. (Luettu 20.10.2011.)

Helsingin Sanomat (2010) Korkeasti koulutettuja työttömänä enemmän kuin koskaan. 1.9.2010.

Hirvonen, Tatu & Mangeloja, Esa (2006) *Miksi kolmas hampurilainen ei tee onnelliseksi?* Jyväskylä: Atena.

Hoikkala, Tommi (1989) *Nuorisokulttuurista kulttuuriseen nuoruuteen*. Helsinki: Gaudeamus.

Hoikkala, Tommi (1993) *Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit*. Helsinki: Gaudeamus.

Hoikkala, Tommi & Paju, Petri (2002) Sukupolvitutkimus ja nuorisopolitiikka. Teoksessa Heikki Silvennoinen (toim.) *Nuorisopolitiikka Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta & Opetusministeriö, 14–31.

Hoikkala, Tommi & Paju, Petri (2008) Entä nuoremmat sukupolvet? Sukupolvitutkimus ja nuorisopolitiikka. Teoksessa Semi Purhonen & Tommi Hoikkala & J.P. Roos (toim.) *Kenen sukupolveen kuulut? Suurten ikäluokkien tarina*. Helsinki: Gaudeamus, 270–294.

Huttunen, Kaisa & Autio, Minna (2009) Kulutuseetokset ja rahan merkitykset suomalaisten kuluttajien kertomana. Teoksessa Minna Ruckenstein & Timo Kallinen

(toim.) *Rahan kulttuuri – antropologisia näkökulmia*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 248–262.

Huttunen, Kaisa & Autio, Minna (2010) Consumer ethoses in Finnish consumer life stories – agrarianism, economism and green consumerism. *International Journal of Consumer Studies* 34 (2), 146–152.

Huttunen, Kaisa & Autio, Minna & Strand, Teija (2010) Sukupolvien kamppailu kulutuksen ihanteista. Teoksessa Anu-Hanna Anttila & Kristiina Kuussaari & Tiina Puhakka (toim.) *Ohipuhuttu nuoruus?* Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta, 105–118.

Huttunen, Kaisa & Lammi, Minna (2009) Suomalainen säästäväisyys – Säästäväisyyden puhetavat suomalaisissa kuluttajaelämä-kerroissa. *Historiallinen aikakauskirja* 107 (1), 84–98.

Hyvärinen, Matti (2004) Eletty ja kerrottu kertomus. *Sosiologia* 41 (4), 297–309.

Hyvärinen, Matti & Löyttyniemi, Varpu (2005) Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa Johanna Ruusuvoori & Liisa Tiittula (toim.) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 189–222.

Hänninen, Vilma (1991) Työpaikan menetys tarinana. *Psykologia* 26 (5), 348–355.

Hänninen, Vilma (2000) *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Ilmonen, Kaj (2004) Pohjoismainen kuluttajapolitiikka moraalitaloutena. Teoksessa Ilkka Kauppinen (toim.) *Moraalitalous*. Tampere: Vastapaino, 254–288.

Jokinen, Kimmo (2009) Virtuaaliympäristöt lapsen kotina? Teoksessa Riitta Jallinoja (toim.) *Vieras perheessä*. Helsinki: Gaudeamus, 191–218.

Juntto, Anneli (2002a) Isäntien varjot – asunnon omistaminen yhteiskunnallisena jakona. Teoksessa Timo Piirainen & Juho Saari (toim.) *Yhteiskunnalliset jaot. 1990-luvun perintö?* Sosiaalipoliittisen yhdistyksen julkaisuja 58. Helsinki: Gaudeamus, 291–315.

Juntto, Anneli (2002b) Itsenäistymisen hinta. Asuntopolitiikka ja nuorten asuminen 1960-luvulta 2000-luvulle. Teoksessa Heikki Silvennoinen (toim.) *Nuorisopolitiikka Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta & Opetusministeriö, 105–119.

Juntto, Anneli (2004) Erotteleeko asumisura suomalaisia? Asumiskulutuksen menestyjät ja syrjäytyvät. Teoksessa Kirsti Ahlqvist & Anu Raijas (toim.) *Erilaisia kulutusuria Suomessa*. Helsinki: Tilastokeskus, 91–112.

Juntto, Anneli (2007) *Suomalaisten asumistoiveet ja mahdollisuudet*. Helsinki: Tilastokeskus ja Ympäristöministeriö.

Karisto, Antti & Martikainen, Pekka & Mäki, Netta & Rahkonen, Ossi (2005) Suuren muuton pyörteissä: liikkuvuus ja liikkumattomuus. Teoksessa Antti Karisto (toim.) *Suuret ikäluokat*. Tampere: Vastapaino, 92–114.

Keskitalo-Foley, Seija & Komulainen, Katri & Naskali, Päivi (2007) Yrittäjäminuuden sukupuoli koulutuksessa. *Kasvatus* 38 (2), 110–121.

Kinnunen, Taina (2003) Kansakunnan satureita ja ihannevirtaloita – television urheilu-uutisten miesruumiin representaatiot. *Lähikuva* 17 (1), 16–29.

Kojo, Marjaana (2010) Laajentunut nykyisyys: nuorten tulevaisuuteen suuntautuminen työn marginaalissa. *Nuorisotutkimus* 28 (2), 23–35.

Komonen, Katja (2001) Työn moraalista koulutuksen moraaliin. Teoksessa Tapio Kuure (toim.) *Aikuistumisen pullonkaulat*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta & Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 70–85.

Kortteinen, Matti (1982) *Lähiö. Tutkimus elämäntapojen muutoksesta*. Helsinki: Otava.

Kortteinen, Matti (1992) *Kunnian kenttä. Suomalainen palkkatyö kulttuurisena muotona*. Helsinki: Hanki ja jää Oy.

Kortteinen, Matti & Tuominen, Martti & Vaattovaara, Mari (2005) Asumistoiveet, sosiaalinen epäjärjestys ja kaupunkisuunnittelu pääkaupunkiseudulla. *Yhteiskuntapolitiikka* 8 (2), 121–131.

Kupari, Tiina (2011) Tilasto-osio. Teoksessa Tiina Kupari (toim.) *Omaa kotia etsimässä. Nuorten asuminen 2010*. Helsinki: Ympäristöministeriö, 7–61.

Kääriäinen, Juhani (1999) *Ironinen itsepuolustus poliitikkojen autobiografioissa. Omalla tarinalla lisättilaa poliittiseen toimintaan*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.

Lahelma, Elina & Gordon, Tuula (2008) Resources and (in(ter))dependence. Young people's reflections on parents. *Young* 16 (2), 209–226.

Laine, Timo (2001) Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 26–43.

van Langenhove, Luk & Harré, Rom (1999) Introducing Positioning Theory. Teoksessa Rom Harré & Luk van Langenhove (toim.) *Positioning Theory*. Oxford: Blackwell, 14–31.

Lavikainen, Elina (2012) *Aallokosta nousujohteiseksi? Korkeakouluopiskelijoiden kokemuksia toimeentulosta, tulonmuodostuksesta ja pienituloisuudesta osana elämäntulkua*. Helsinki: Otus rs.

Lehtinen, Anna-Riitta (2011) Aikuistuvien nuorten talousongelmien vaikutus asumiseen. Teoksessa Tiina Kupari (toim.) *Omaa kotia etsimässä. Nuorten asuminen 2010*. Helsinki: Ympäristöministeriö, 68–78.

Lehtinen, Anna-Riitta & Leskinen, Johanna (2005) Irtiottoa ja riippuvuutta – Velkaongelmaiset nuoret itsenäisen taloudenpidon murtomaastossa. Teoksessa Minna Autio & Petri Paju (toim.) *Kuluttava nuoruus*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta & Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 92–101.

Lehtonen, Turo-Kimmo (1999) *Rahan vallassa*. Helsinki: Tutkijaliitto.

- Lehtonen, Turo-Kimmo & Pantzar, Mika (2002) The Ethos of Thrift. The Promotion of Bank Saving in Finland during the 1950s. *Journal of Material Culture* 7 (2), 211–231.
- Lähde, Miia (2009) Lasten itseymmärrys kulutuskulttuurissa: ulkonäkösuhteen muotoutuminen alakoululaisten kirjoituksissa. *Nuorisotutkimus* 27 (4), 36–52.
- Mannheim, Karl (1952) *Essays on the Sociology of Knowledge*. Lontoo: Routledge & Kegan Paul Ltd.
- Metsähuone, Pia (2002) *Köyhyyden häpeä. Pelastusarmeijan ruoka-avun hakijoiden kokemuksia köyhyydestä 1990-luvun Suomessa*. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto.
- Mikkola, Henna (2002) *Sukupolvettomat? Nuoret ikäpolvensa kuvaajina*. Jyväskylä: Nykyculttuurin tutkimuskeskus, Jyväskylän yliopisto.
- Miles, Steven (2000) *Youth Lifestyles in a Changing World*. Berkshire & New York: Open University Press.
- Moisander, Johanna & Valtonen, Anu (2006) *Qualitative Marketing Research. A Cultural Approach*. Lontoo & Thousand Oaks & New Delhi: Sage Publications.
- Moisio, Pasi (2004) Köyhyyden pitkittäinen rakenne. Tilapäis-, toistuvais- ja pitkittäisköyhyys Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 69 (4), 341–359.
- Myllyniemi, Sami & Gissler, Mika & Puhakka, Tiina (2005) Kuluttava nuoruus tilastoina. Teoksessa Minna Autio & Petri Paju (toim.) *Kuluttava nuoruus*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta & Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 14–53.
- Mäki, Sari (2005) *Leipäjonon arki*. Taloustieteen laitoksen selvityksiä 39. Helsinki: Helsingin yliopisto. Pro Gradu -tutkielma.
- Mäki, Sari (2011) Peruselämää perusturvalla – taloudellisen niukkuuden kuluttajaposition. *Kulutustutkimus.Nyt* 5 (1), 33–51.

Niemelä, Mikko (2005) *Tulot, kulutus ja toimeentulo. Tutkimuksia pienituloisuuden ja kulutuksen välisistä yhteyksistä*. Turku: Turun yliopisto

Niskanen, Paavo (2011) Kokoomus sekä SDP porvariston ja työväen asialla. *Politiikka* 53 (2), 123–135.

Ollila, Anne K. (2008) *Kerrottu tulevaisuus. Alueet ja nuoret, menestys ja marginaalit*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus & Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.

Paju, Petri (2011) *Koulua on käytävä. Etnografinen tutkimus koululuokasta sosiaalisena tilana*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.

Puhakka, Elina (2010) *Keskiluokkainen kulutuseetos 1920–1950-luvulla syntyneiden suomalaisten kulutuskerronnassa*. Taloustieteen laitoksen selvityksiä 62. Helsinki: Helsingin yliopisto. Maisterintutkielma.

Purhonen, Semi (2007) *Sukupolvien ongelma. Tutkielmia sukupolven käsitteestä, sukupolvitietoisuudesta ja suurista ikäluokista*. Helsinki: Helsingin yliopiston sosiologian laitos.

Puuronen, Anne (tulossa 2012) Kerronnallinen tutkimusote anoreksiaan. Teoksessa Marja-Liisa Honkasalo & Veikko Launis & Hannu Salmi (toim.) *Terveyttä kulttuurin ehdoilla. Johdatus kulttuuriseen terveyden ja hyvinvoinnin tutkimukseen*. Turku: Kirja-Aurora.

Päivärinta, Tuija (1997) Minä, työtön nuori. Teoksessa Helena Helve & Jaana Lähteenmaa & Tuija Päivärinta & Katja Päällysaho & Helena Saarikoski & Petri Virtanen *Nuorten elämänpolkuja lama-Suomessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 13–55.

Rahtu, Toini (2000) Ironiaa vai ei? Tekstin merkityksestä ja sen tutkimisesta. *Virittäjä* 2/2000, 222–245.

Raitanen, Marko (2001) Itsenäistyminen tietää köyhtymistä. Teoksessa Tapio Kuure (toim.) *Aikuistumisen pullonkaulat*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto &

Nuorisoasiain neuvottelukunta & Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 97–108.

Ranta, Mette (2010) Taloudellinen tilanne ja elämäntyytyväisyys siirtymässä aikuisuuteen. *Psykologia* 45 (5–6), 433–447.

Raunio, Kyösti (1999) *Positivismi ja ihmistiede. Sosiaalitutkimuksen perustat ja käytännöt*. Helsinki: Gaudeamus.

Reith, Gerda (2004) Consumption and its discontents: addiction, identity and the problems of freedom. *The British Journal of Sociology* 55 (2), 283–300.

Rex, John & Moore, Robert (1967) *Race, Community and Conflict. A Study of Sparkbrook*. Oxford: Oxford University Press.

Roos, Jea-Pekka (1987) *Suomalainen elämä*. Hämeenlinna: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Salasuo, Mikko (2006) *Atomisoitunut sukupolvi. Pääkaupunkiseudun nuorisokulttuurinen maisema ja nuorisotyön haasteita 2000-luvun alussa*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Salasuo, Mikka & Piispa, Mikko (2012) *Perspectives to Doping Substance Use outside Elite Sports in Finland*. Helsinki. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.

Salonen, Reetta (2005) Milloin omaan kotiin? Aikuistumisen vastuu Suomessa ja Espanjassa. Teoksessa Sinikka Aapola ja Kaisa Ketokivi (toim.) *Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, 66–99.

Setälä, Vienna (2012) Miehisestä ihanteesta elämän asiakkaan kultaiseen häkkiin. Naisten elämän ristiriita Annan henkilöhaastatteluissa vuosina 1988 ja 2008. *Sosiologia* 49 (2), 100–118.

Solantaus, Tytti & Punamäki, Raija-Leena (2008) Maailma, lapsi ja lapsen kehityksen tutkimus: globaalin talouden polku lapsen kehitykseen ja

mielenterveyteen. Teoksessa Anja Riitta Lahikainen & Raija-Leena Punamäki & Tuula Tamminen (toim.) *Kulttuuri lapsen kasvattajana*. Helsinki: WSOY, 183–203.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2011) Toimeentulotuki on tarveharkintaista. http://www.stm.fi/toimeentulo/tuet_ja_etuudet/toimeentulotuki. (Luettu 20.10.2011.)

Stenius, Henrik (1997) *The Good Life Is a Life of Conformity: The Impact of the Lutheran Tradition on Nordic Political Culture*. Teoksessa Øystein Sørensen & Bo Stråth (toim.) *The Cultural Construction of Norden*. Oslo & Tukholma & Kööpenhamina & Oxford & Boston: Scandinavian University Press, 161–171.

Strand, Teija & Autio, Minna (2010) Kauniit naiset, urheilulliset miehet? – Sukupuolen tekeminen nuorten menestystarinoissa. *Kulutustutkimus.Nyt* 4 (2), 35–50.

Sulkunen, Pekka (1999) *Johdatus sosiologiaan – käsitteitä ja näkökulmia*. Porvoo & Helsinki: WSOY.

Sulkunen, Pekka (2009) *The Saturated Society. Governing Risk and Lifestyles in Consumer Culture*. Lontoo & Thousand Oaks & New Delhi & Singapore: Sage Publications.

Suomalaisen päivä (2001) Juha Nirkko (toim.) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Suurpää, Leena (1996) Yksilöllistä sosiaalisuutta vai sosiaalista yksilöllisyyttä? Nuorten yhteiskunnallisten identiteettien poluilla. Teoksessa Leena Suurpää & Pia Aaltojärvi (toim.) *Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 51–73.

Tilastokeskus (2009) Tulonjakotilasto 2009, liitetaulukko 9. http://www.stat.fi/til/tjt/2009/tjt_2009_2011-05-20_tau_012_fi.html. (Luettu 21.3.2012.)

Tilastokeskus (2010a) Pienituloisten reaalitytulot laskivat. http://www.stat.fi/til/tjt/2008/01/tjt_2008_01_2010-01-26_tie_001_fi.html. (Luettu 11.8.2011.)

Tilastokeskus (2010b) Tulonjakotilasto. Pienituloisuus 2010, liitetaulukko 5. http://www.stat.fi/til/tjt/2010/02/tjt_2010_02_2012-01-25_tau_005_fi.html. (Luettu 21.3.2012.)

Tolonen, Tarja (2001) Tyttöjen käsityksiä ihannenaiveudesta. Teoksessa Anne Puuronen ja Raili Välimaa (toim.) *Nuori ruumis*. Helsinki: Gaudeamus, 73–88.

Tolonen, Tarja (2008) Menestys, pärjääminen ja syrjäytyminen. Nuorten elämäntyylit ja luokkaerot. Teoksessa Tarja Tolonen (toim.) *Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli*. Tampere: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura & Vastapaino, 226–254.

Urponen, Maija (2008) Monikulttuurinen parisuhde ja suomalaisen julkisuuden sukupuolittuneet luokkakuvat. Teoksessa Tarja Tolonen (toim.) *Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli*. Tampere: Vastapaino, 122–145.

Vidén, Sari & Ollila, Anne K. (2004) Hyvä, parempi, ydinperhe? Perhemuodot nuorten pohdintoissa. *Nuorisotutkimus* 22 (3), 3–19.

Vilkko, Anni (1997) *Omaelämäkertä kohtaamispaikkana. Naisen elämän kerronta ja luenta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Virtanen, Ari & Kiuru, Sirkka (2010) *Toimeentulotuki 2009*. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.

Virtanen, Matti (2002) *Fennomanian perilliset. Poliittiset traditiot ja sukupolvien dynamiikka*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Wass, Hanna & Torsti, Pilvi (2011) Limittyvät sukupolvet ja jaetut näkemykset: suomalaiset yhteiskunnalliset sukupolvet ja sukupolvittaiset erot poliittisessä käyttäytymisessä. *Politiikka* 53 (3), 167–184.

Weber, Max (1922) *Gesammelte Aufsätze zur Wissenschaftslehre*. Tübingen: Verlag von J.C.B. Mohr.

Wilska, Terhi-Anna (1999) *Survival with Dignity? The Consumption of Young Adults during Economic Depression: A Comparative Study of Finland and Britain, 1990–1994*. Turku: Turun kauppakorkeakoulu.

Wilska, Terhi-Anna (2001) Nuorten toimeentulo ja kulutus. Teoksessa Tapio Kuure (toim.) *Aikuistumisen pullonkaulat*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta & Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 52–59.

Wilska, Terhi-Anna (2003) Mobile Phone Use as Part of Young People's Consumption Styles. *Journal of Consumer Policy* 26 (4), 441–463.

Wilska, Terhi-Anna (2004) Nuorten kollektiivinen sukupolvitietoisuus nuorisobarometrin valossa. Teoksessa Terhi-Anna Wilska (toim.) *Oman elämänsä yrittäjät? Nuorisobarometri 2004*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta, 100–112.

Wilska, Terhi-Anna & Eresmaa, Ilppo (2002) Nuorten toimeentulon subjektiivinen kokeminen – arjen realismia vai tulevaisuuden kuvitelmia? Teoksessa Minna Autio & Ilppo Eresmaa & Visa Heinonen & Virpi Koljonen & Petri Paju & Terhi-Anna Wilska: *Pakko riittää. Näkökulmia nuorten maksuhäiriöihin ja kulutukseen*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, 176–202.

Wilska, Terhi-Anna & Virtanen, Taru (2002) Tyylittelyä ja tiukkaa taloutta. Nuorten toimeentulo ja kulutus 1960-luvulta nykypäivään. Teoksessa Heikki Silvennoinen (toim.) *Nuorisopolitiikka Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta, 86–104.

Yesilova, Katja (2009) *Ydinperheen politiikka*. Helsinki: Gaudeamus.

Ylitalo, Marko (2009) Nuorten kotitalouksien asema kulutuksessa. *Hyvinvointikatsaus* 1/2009. http://www.stat.fi/artikkelit/2009/art_2009-03-16_003.html?s=0 (Luettu 23.3.2012.)

Ziehe, Thomas (1991) *Uusi nuoriso. Epätavanomaisen oppimisen puolustus*. Tampere: Vastapaino.

LIITTEET

Liite1. Kirjoituskilpailukutsu

Oi nuoruus!

Nuorisotutkimusseura, Nuoren Voiman Liitto ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seura hakevat kaikenikäisten suomalaisten omaelämäkerrallisia kirjoituksia lapsuudesta ja nuoruudesta. Tavoitteenamme on koota runsas ja moniääninen elämäkerta-aineisto, joka avaa henkilökohtaisen näkökulman elettyyn ja koettuun nuoruuteen Suomessa 1900–2000-luvuilla. Kirjoituskilpailussa on kaksi sarjaa: kaikille yli 25-vuotiaille suunnattu Nuoruus eilen ja alle 25-vuotiaille Nuoruus tänään. Kilpailuun voi osallistua suomeksi tai ruotsiksi.

Vapaaamuotoiset elämäkerralliset tekstit voivat molemmissa sarjoissa käsitellä esimerkiksi lapsuuden perhettä ja suhdetta vanhempiin, ystäviä, seurustelua. Aiheena voi olla myös vapaa-ajan vietto niin järjestötoiminnassa kuin nuorten omissa porukoissa, koulu ja opiskelu, oman identiteetin ja paikan etsiminen, työelämän aloittaminen tai perheen perustaminen. Tekstien pituutta ei ole rajoitettu. Aiheen käsittely ja tyyli ovat vapaat. Kirjoitukseen merkitään nimimerkin yhteyteen syntymävuosi.

Nuoruus eilen

Sarja on avoin kaikille yli 25-vuotiaille.

Millaista oli nuoruus jälleenrakennusvuosien Suomessa tai kuohuvalla 60- tai 70-luvulla?
Mitä nuoruus sinulle merkitsi?
Mitä ajattelit, mitä toivoit tulevaisuudelta ja mistä unelmoit?
Millaiset asiat värittivät sukupolvesi kokemusta?
Millaista musiikkia kuuntelit ja miten pukeuduit?
Onko nuoruus aina nostalgiaa ja kullan kimallusta vai ristiriitoja ja rajojen hakemista?
Millainen merkitys nuoruusvuosilla on sinun elämässäsi ollut?
Millaista oli kasvaa naiseksi/ mieheksi?

Nuoruus tänään

Sarja on avoin kaikille alle 25-vuotiaille nuorille.

Mistä nuoruus alkaa ja mihin se päättyy?
Mitä on nuoruus 2000-luvun Suomessa?
Millaista riemua tai tuskaa on olla nuori?
Onko nuoruus ohimenevä ongelma vai elämän voimavara?
Mitä nuoruus sinulle merkitsee?
Onko nuoruus sinulle onnea, myrskyä, haasteita, uuden etsimistä, oman itsen löytämistä vai jotain aivan muuta?

Liite2. Aineistotaulukko Oi nuoruus! – tänään (ONT)

Nro	Nimi (keksitty)	Sukupuoli	Syntymä vuosi	Ikä (2010)	Otsikko
ONT1	Reetta	tyttö	1986	24	Pikkuinen
ONT2	Amanda	tyttö	1986	24	Nuoruus tänään
ONT3	Heini	tyttö	1988	22	Nuoruus tänään
ONT4	Laura	tyttö	1991	19	Viikko
ONT5	Sanna	tyttö	1987	23	Ketsemane
ONT6	Tuomas	poika	1990	20	Välähdyksiä lapsuudesta ja nuoruudesta
ONT7	Katrina	tyttö	1995	15	Nuoruus tänään
ONT8	Heli	tyttö	1993	17	Hukassa
ONT9	Suvi	tyttö	1990	20	Hetki elämästäni tässä elämässä tässä hetkessä
ONT10	Iiro	poika	1991	19	Saviät
ONT11	Verna	tyttö	1990	20	Nuoruus tänään
ONT12	Tuuli	tyttö	1996	14	Mun nuoruuden melodia soi vielä
ONT13	Piia	tyttö	1986	24	Nuoruus tänään
ONT14	Maija	tyttö	1994	16	Nuoruus tänään
ONT15	Saku	poika	1988	22	Miehen tie

Nro	Nimi (keksitty)	Sukupuoli	Syntymä vuosi	Ikä (2010)	Otsikko
ONT16	Silja	tyttö	1988	22	Ennen kuin kaikki alkoi
ONT17	Tiina	tyttö	1986	24	Helmikyyneleitä
ONT18	Leea	tyttö	1997	13	Kuin tähdenlento taivaalla
ONT19	Vilma	tyttö	1993	17	Yksi päivä yksin
ONT20	Anna	tyttö	1990	20	Syytettyjen sukupolvi
ONT21	Kiira	tyttö	1987	23	Sinulle, joka tulit jälkeeni
ONT22	Leena	tyttö	1987	23	Vain yhden millin tähtien
ONT23	Tomi	poika	1989	21	Kämpä
ONT24	Riina	tyttö	1988	22	Nuoruuskirje
ONT25	Titta	tyttö	1988	22	Nuoruus tänään
ONT26	Meri	tyttö	1991	19	Nuoruus tänään
ONT27	Tanja	tyttö	1993	17	Pientä plärää
ONT28	Luukas	poika	1995	15	Elämäni ja tekoni
ONT29	Iida	tyttö	1987	23	Tumma toukokuu
ONT30	Miisa	tyttö	1992	18	Matkalla tulevaisuuteen

Nro	Nimi (keksitty)	Sukupuoli	Syntymä vuosi	Ikä (2010)	Otsikko
ONT31	Edith	tyttö	1990	20	Nuoruus tänään
ONT32	Milja	tyttö	1987	23	Nuoruus tänään
ONT33	Saila	tyttö	1991	19	Korvaamaton
ONT34	Marika	tyttö	1987	23	Nuoruus ON/OFF
ONT35	Taru	tyttö	1985	25	Hattupäiset miehet sanovat päivää
ONT36	Eeva	tyttö	1989	21	Isopäinen poika
ONT37	Aino	tyttö	1989	21	Sata lasissa
ONT38	Salla	tyttö	1995	15	Nuori itse
ONT39	Essi	tyttö	1996	14	Oi nuoruus!
ONT40	Anne	tyttö	1992	18	Rukkanen
ONT41	Jenna	tyttö	1988	22	Miten minusta tuli paha
ONT42	Ilona	tyttö	1987	23	Sateen jälkeen olen meri
ONT43	Annina	tyttö	1986	24	Nuoruus tänään
ONT44	Inka	tyttö	1992	18	Nuoruus tänään
ONT45	Niina	tyttö	?		Tutkielma eräästä nuoruudesta
ONT46	Virpi	tyttö	1990	20	Ylpee ja yhdeksäntoista

Nro	Nimi (keksitty)	Sukupuoli	Syntymä vuosi	Ikä (2010)	Otsikko
ONT47	Iiris	tyttö	1992	18	Ei se aina ole niin hohdokasta
ONT48	Katja	tyttö	1985	25	Oi nuoruus!
ONT49	Oona	tyttö	1998	12	Nuoruus
ONT50	Raisa	tyttö	1993	17	Nuoruus
ONT51	Venla	tyttö	1993	17	Nuoruuden myrskyissä